

# **KANNANOTTOJA KOTISOHVALTA**

**Ideologinen ryhmätoiminta ja verkkovaikuttaminen Facebookissa**

**Maija Penttinen  
Pro gradu -tutkielma  
Etnologia ja antropologia  
Historian ja etnologian laitos  
Jyväskylän yliopisto  
Kevät 2018**

## JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Maija Penttinen	
Työn nimi – Title Kannanottoja kotisohvalta – Ideologinen ryhmätoiminta ja verkko vaikuttaminen Facebookissa	
Oppiaine – Subject Etnologia ja antropologia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 82 sivua + 2 liitettä
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tarkastelen tutkielmassani verkkoyhteisöpalvelu Facebookissa tapahtuvaa ideologisperusteista ryhmittäytymistä. Ideologiseksi määrittelen tässä tutkimuksessa sellaiset ryhmittymät, jotka aiheeltaan kertovat perustavanlaatuisesti jäsentensä arvomaailmasta, jolloin ryhmän aiheeksi on nostettu esimerkiksi aate, elämäntapavalinta tai poliittinen kanta. Facebook on valtavaan suosioon noussut, maailmanlaajuisessa käytössä oleva yhteisöpalvelu, jolla on jo noin 2,2 miljardia aktiivista käyttäjää. Tavoitteeni on luoda kuvaus tutkimastani ilmiöstä tarkastelemalla ryhmien teknologisesti rakennettua toimintaympäristöä, toiminnan mahdollisuuksia ja tapoja, ryhmissä tapahtuvaa sosiaalista vuorovaikutusta sekä jäsenten kokemuksia ryhmien toiminnasta ja merkityksestä. Ryhmien ideologisen luonteen huomioon ottaen olen pyrkinyt tavoittamaan myös ryhmätoiminnan mahdollisia yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokemuksia. Tutkimukseni asettuu näin ollen virtuaali-etnografisen tutkimusstrategian piiriin.</p> <p>Tutkimusaineistoni koostuu ryhmien havainnointimateriaalista ja ryhmäjäsenten kanssa toteutetuista teemahaastatteluista. Havainnointiprosessissa kiinnitin huomiota ryhmittymien sisällä tapahtuvan sosiaalisen toiminnan muotoihin, teknisiin ominaisuuksiin ja visuaalisiin elementteihin. Menetelmäni käytin tarkkailevaa havainnointia, joten en tutkimusprosessin aikana liittynyt tutkiemiini ryhmiin tai osallistunut niiden toimintaan. Havainnoinnin kohteeksi valikoitui 20 julkista Facebookissa toimivaa ideologista ryhmää ja sivua. Havainnointiaineistoni tueksi toteutin kolme teemahaastattelua, joiden avulla pääsin käsiksi siihen tietoon ja kokemusmaailmaan, joka vaikuttaa ryhmätoiminnan taustalla jäsenten henkilökohtaisten motiivien tasolla.</p> <p>Aineistostani voidaan nostaa esille neljä analyttisesti ja teoreettisesti kiinnostavaa teemaa. Ensimmäisenä lähestyn yhteisöllisyyden kokemusta, joka paradoksaalisesti verkostoitumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvassa verkkopalvelussa näyttää olevan heikkoa. Vaikka palveluun liittymistä perustellaan sosiaalisilla syillä, ei edes palvelun sisäisissä pienryhmissä saavutettu tunnetta kollektiivisuudesta. Ryhmien sisäinen toiminta on usein pienen joukon hallitsemaa ja toteuttamaa suurimman osan jäsenistä jäädessä seuraamaan muiden tuottamaa sisältöä sivusta. Siten myös verkkopalveluissa toimivissa ryhmissä sosiaalisen toiminnan muotoja ohjaavat erilaiset roolit, ja tätä teemaa lähestyn soveltamalla aineistooni rooliteorioiden periaatteita tehtävien jakautumisesta ja osallistumisen epätasapainosta. Yhteisöllisyyden tavoittelemisen sijaan ideologinen ryhmätoiminta Facebookissa näyttääkin aineistoni perusteella olevan enemmän virtuaalista performanssia ja minäkuvan esittämistä muille käyttäjille. Viimeisenä lähestyn vaikuttavuuden kokemuksen teemaa, joka tämän tutkielman perusteella rajautuu virtuaaliseen toimintaympäristöön ja yksilötason tavoitteisiin.</p>	
Asiasanat – Keywords Facebook, virtuaali-etnografia, verkkoyhteisö, ryhmä, sosiaalinen media, ideologia	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

# SISÄLLYS

1. JOHDANTO .....	1
1.1 Savumerkeistä sähköpostiin – Internetin merkitys arjen toimintojen alustana .....	2
1.2 Sosiaalinen media ja verkkoyhteisöt .....	4
1.3 Facebook .....	6
1.4 Tutkielman rakenne .....	8
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA METODOLOGIA .....	10
2.1 Tutkimusmenetelmät .....	11
2.2 Tutkielman eettiset periaatteet.....	14
3. TUTKIMUSKENTTÄNÄ FACEBOOK.....	22
3.1 Virtuaaliantropologia ja muuttuva kenttä.....	22
3.2 Facebook sosiaalisen toiminnan alustana.....	24
3.3 Ryhmittymisen mahdollisuudet Facebookissa .....	26
4. VIRTUAALISEN RYHMITTYMISEN ETNOGRAFIAA .....	29
4.1 Kohderyhmien havainnointia .....	30
4.2 Kokemuksia jäsenyydestä ja ryhmien toiminnasta .....	39
5. RYHMITTYMISEN TEEMAT JA ANALYYSIN TEOREETTINEN RAKENTUMINEN ...	48
5.1 Ryhmittymisen yhteisöllisyys ja yksilöllisyys .....	49
5.2 Itsensä esittäminen julkisessa verkkoyhteisössä .....	53
5.3 Tykkääjät ja aktiivit.....	56
5.4 Kannanottoja kotisohvalta.....	59
6. YHTEENVETO .....	64
Tutkimusaineistot.....	68
Lähteet ja kirjallisuus .....	70
Liite 1: Terminologiaa .....	83
Liite 2: Haastattelujen teemalista.....	87

# 1. JOHDANTO

Opintojeni aikana olen aina ollut kiinnostunut nykykulttuurin ilmiöistä – etenkin digitaalisesta kulttuurista ja teknologioiden kietoutumisesta osaksi arjen toimintatapoja. Samoin erilaiset arvomaailmat ja niiden julkinen esittäminen ovat aina kiehtoneet minua. Erityisen mielenkiintoisella tavalla nämä kaksi teemaa yhdistyvät sosiaalisessa mediassa ja yhteisöpalveluissa sekä niiden tavassa tarjota ryhmittymisen mahdollisuuksia ideologisiin ja aatteellisiin motiiveihin perustuen. Kiinnostukseni on liikkunut laajan aihealueen sisällä mitä erilaisimpiin kohteisiin pysähtyen lopulta yhteen sosiaalisen median merkittävimmistä ilmiöistä: Facebookiin. Palvelu on vaikuttanut huomattavasti kansainväliseen verkostoitumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen internetissä. Tutkimuksen sijoittuessa internetiin asettuu tutkielmani näin ollen osaksi virtuaaliantropologista ja virtuaalietnografista tutkimusaluetta<sup>1</sup>.

Maisterintutkielmassani pyrin selvittämään, millaista Facebookissa tapahtuva ideologinen ryhmittyminen on, kuinka nämä ryhmät toimivat ja minkälaisena ryhmien jäsenet kokevat niiden toiminnan. Ideologiseksi määrittelen tässä tutkimuksessa sellaiset ryhmittymät, jotka aiheeltaan kertovat perustavanlaatuisesti jäsentensä arvomaailmasta – olipa ryhmän aiheena sitten aate, elämäntapavalinta tai esimerkiksi poliittinen kanta. Kiinnitän huomiota myös toiminnan vaikuttavuuden kokemukseen ja sen sosiaalisiin merkityssuhteisiin. Mielenkiintoisen tutkimusasetelmasta tekee yksityisen ja julkisen tiedon luonteen määrittäminen ryhmittymien kohdalla, sillä ideologinen materiaali koetaan yleisesti arkaluontoisena<sup>2</sup> ja yksityisenä. Tutkimani ryhmät ovat kuitenkin tästä huolimatta julkisia, ja ne ovat kaikkien Facebook-verkkoyhteisön käyttäjien vapaasti tarkasteltavissa. Tutkimusstrategiani on etnografinen, mutta tutkielmani ote on teoreettinen. Tutkielmassani esittelen kenttätöideni aikana

---

<sup>1</sup> Virtuaalietnografian perusteista on kirjoittanut kattavasti muun muassa Christine Hine teoksissaan *Virtual Ethnography* (2000) ja *Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday* (2015).

<sup>2</sup> Arkaluontoiseksi tiedoksi määritellään muun muassa etnistä alkuperää, poliittista tai yhteiskunnallista vakaumusta, terveydentilaa tai seksuaalista suuntautumista kuvaavat tiedot (Henkilötietolaki 1999/523 § 12).

keräämääni aineistoa ja lähestyn sen pohjalta havaitsemiani teoreettisesti kiinnostavia teemoja tutkimuskirjallisuuden avulla.

Tutkimukseni pohjautuu vuonna 2012 keräämääni havainnointi- ja haastatteluaineistoon suomalaisten, yhteisöpalvelu Facebookissa toimivien ideologisten ryhmien toiminnasta ja käyttäjäkokemuksista<sup>3</sup>. Aineistonkeruun olen toteuttanut osana *The Fifth Estate: Case Finland* -tutkimusprojektia<sup>4</sup>, jolloin aatteellinen ryhmätoiminta Facebookissa herätti suurta mediahuomiota pääasiassa *Pekka Haavisto presidentiksi 2012* -kampanjan ollessa käynnissä. Aineisto toimii ajan kuvauksena ilmiöstä hetkenä, jolloin ideologinen ryhmätoiminta Facebookissa keräsi ympärilleen erityisen paljon huomiota ja liikehdintää. Käsite *Fifth Estate* tarkoittaa internetin myötä mahdolliseksi tulleita uusia viestintäverkostoja, jotka tarjoavat perinteisiin instituutioihin verraten joustavampia sosiaalisen kommunikaation vaihtoehtoja. Nämä verkostot toimivat vakiintuneiden instituutioiden haastajina etenkin sosiaalisen median kentällä. (Dutton 2009, 2–3; Dutton 2010, 1.) Tutkimusprojektin tavoin tämä tutkielma lainaa teoriapohjaa myös viestintätieteistä, kiinnittäen huomiota ryhmille ja niiden jäsenille ominaisiin sosiaalisen toiminnan ja viestinnän tapoihin.

## 1.1 Savumerkeistä sähköpostiin – Internetin merkitys arjen toimintojen alustana

Internet määritellään yleisesti maailmanlaajuiseksi, julkiseksi tietoverkoksi, joka mahdollistaa teknologiavälitteisen tiedonsiirron ja kommunikaation. Määrittely ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä verkon moniulotteisuuden vuoksi: se voidaan käsittää niin

<sup>3</sup> Havainnointi- ja haastatteluaineiston pohjalta kirjoitin vuonna 2012 kandidaatintutkielmani *Facebook ja verkko-vaikuttaminen: Ideologinen ryhmittyminen sosiaalisessa mediassa* (Penttinen 2012). Käytän keräämääni aineistoa ja sen pohjalta tekemiäni havaintoja myös maisterintutkielmani perustana.

<sup>4</sup> Tutkielmassa sovellettavaa teoriapohjaa olen kasvattanut osittain *Fifth Estate: Case Finland* -tutkimusprojektin alla kirjoittamistani julkaisemattomista kirjallisuuskatsauksista. Tutkimusprojektin aikana ja osana FERG (Fifth Estate Research Group) -tutkimusryhmää keräsin vuosien 2012–2015 aikana sekä määrällistä että laadullista aineistoa Facebook-ryhmien toiminnasta, käyttäjäkokemuksista ja medianäkyvyydestä, olemassa olevasta tutkimuskirjallisuudesta sekä yhteisöpalvelujen käytöstä Suomessa. Yhteistyössä tutkimusryhmän kanssa ja osittain ko. aineistoihin perustuen on julkaistu myös Outi Tuomaalan (2016) journalistiikan pro gradu -tutkielma *"Yhteiskunta olemme me jokainen" : Facebookin ad hoc -ryhmät kansalaisvaikuttamisen väylinä* (ks. JYX-julkaisuarkisto: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201605172579>).

kommunikaation ja tiedonsiirron välineeksi, teknologisesti rakennetuksi sosiaalseksi ja kulttuuriseksi tilaksi sekä toiminnan alustaksi. (Markham & Buchanan 2012, 3; Saarikoski, Suominen, Turtiainen & Östman 2009, 11.) Internetin syntyhistoria ja juuret paikantuvat 1960- ja 1970-lukujen taitteen Yhdysvaltoihin ja alun perin sotilaallista tutkimusta ja viestintää varten kehitettyyn ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) -verkkoon. Verkon laajentuessa sitä alettiin käyttää myös toisten ihmisten etsimiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen, jolloin verkko muuntui yhä enemmän siviilikäyttöön sopivaksi ja laajeni maantieteellisesti. (Saarikoski ym. 2009, 18–19.) 1990-luvulle tultaessa ARPANET oli muuttunut *internetiksi* – maailmanlaajuiseksi ”verkkojen verkoksi” (emt. 19). Internetin käyttö ja sen sisällä toimivien käyttäjien määrä on kasvanut räjähdysmäisesti koko sen olemassaolon ajan. Kasvua on tapahtunut aina nykyhetkeen saakka, jossa internetin käytöstä on muodostunut etenkin länsimaissa eräänlainen sosiaalinen, taloudellinen ja kaupallinen normi (emt. 19; ks. myös Suomen virallinen tilasto 2017).

Tällä hetkellä huomattavan suuri osa (88%) 16–89-vuotiaista suomalaisista käyttää internetiä (Suomen virallinen tilasto 2017, 5). Suomi onkin internetin käytön suhteen Euroopan kärkimaiden joukossa, jääden vain hieman muiden Pohjoismaiden, Alankomaiden, Iso-Britannian ja Luxembourgin taakse (Eurostat 2017). Alle 55-vuotiaiden ikäryhmiin kuuluvat henkilöt käyttävät internetiä lähes poikkeuksetta, ja käytön kasvua tapahtuukin enää vain vanhemmissa ikäluokissa. Sukupuolten välillä huomattavaa eroa internetin yleisessä käytössä ei ole havaittavissa (Suomen virallinen tilasto 2017, 5). Internetiä käyttävät nuoremman sukupolven lisäksi hieman useammin opiskelijat, korkeasti koulutetut ja suuremmissa kaupungeissa asuvat henkilöt (emt. 21).

Suomessa internetin käytön edellytykset ovat hyvät, ja suurimmalla osalla suomalaisista on mahdollisuus jonkinlaiseen internetyhteyteen. Yleistä on myös yhä useamman erilaisen yhteyden löytyminen saman talouden sisältä, jolloin käytössä saattaa olla esimerkiksi kiinteän laajakaistayhteyden lisäksi mobiililaajakaistaliittymä puhelimessa tai muussa kannettavassa laitteessa. Jo 68 prosenttia suomalaisista käyttää internetiä myös mobiililaitteella kodin tai työpaikan ulkopuolella (emt. 2). Mobiiliteknologian myötä internet on mukana yhä moninaisimmissa arjen hetkissä ja toiminnoissa. Internetiä käytetään lisääntyvässä määrin ja yhä

monipuolisemmin erilaisten arjen tehtävien hoitamiseen, jolloin sen käyttö leviää ja muuttuu jopa välttämättömäksi tietyillä elämän osa-alueilla. Useat palvelut ja arkipäiväiset toimet, kuten sosiaalinen kanssakäyminen, laajenevat ja jopa siirtyvät verkkoon ja erilaisiin sosiaalisen median palveluihin.

Internetiä onkin aina käytetty tiedonhankinnan ja arkisten asioiden hoitamisen lisäksi myös sosiaalisiin tarkoituksiin. Erilaiset yhteisöpalvelut ovat nousseet nopeasti yhdeksi internetin suosituimmista sisällöistä. Suomalaisista noin 60 prosenttia on rekisteröitynyt johonkin internetissä toimivaan yhteisöpalveluun, ja lähes kaikki rekisteröityneistä myös seuraavat palvelua vähintään kohtalaisen aktiivisesti (Suomen virallinen tilasto 2017, 38). Yhteisöpalveluista selkeästi suosituin tutkimallani ajanjaksolla oli Facebook (Suomen virallinen tilasto 2012). Yhteisöpalveluiden käyttö on Suomessa paitsi ikäsidonnaista, myös koulutustasosta ja asuinpaikasta riippuvaa. Useimmin yhteisöpalveluita käyttävät suurissa kaupungeissa asuvat, korkeakoulutetut nuoret aikuiset. Naiset käyttävät yhteisöpalveluita vain hieman miehiä ahkerammin – eri-ikäisistä naisista yhteensä 62 prosenttia oli seurannut jotakin yhteisöpalvelua viimeisen 3 kuukauden aikana, kun miehillä vastaava luku oli 59 prosenttia. Kuten myös internetin käytössä yleisesti, ovat ikäryhmistä 16–34 vuotiaat odotetusti ahkerimpia yhteisöpalveluiden seuraajia, ja käyttöaktiivisuus vähentyikin tasaisesti vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. (Suomen virallinen tilasto 2017, 38). Samoin Facebookin suomalaisista käyttäjistä hieman suurempi osa on naisia (Statista 2018). Huomattavaa on, että myös tässä tutkimuksessa suurin osa havainnoitujen ryhmittymien jäsenistä ja sisältöä tuottavista henkilöistä, kuten myös tutkielmaani valikoituneista haastateltavista, oli naisia.

## **1.2 Sosiaalinen media ja verkkoyhteisöt**

Sosiaalisella mediallyä tarkoitetaan laajassa mittakaavassa vuorovaikutukseen ja avoimuuteen pohjautuvia internetsovelluksia, jotka sallivat lähes jokaiselle käyttäjälle tiedon- ja sisällöntuottamisen mahdollisuuden ja tuotetun sisällön jakamisen edelleen käyttäjien välillä. Tämä niin kutsuttu Web 2.0 viittaa perinteisen webin kehitymisprosessiin kohti yhä sosiaalisempaa, avoimempaa ja käyttäjäläheisempää www-järjestelmää. (Sanastokeskus 2017.)

Sosiaalisen median erona perinteiseen mediaan pidetään juurikin sen nimenmukaista sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä, jolloin sisältöä tuotetaan ja vastaanotetaan usealta ihmiseltä yhä seuraaville, ja samalla haastetaan perinteiselle medialle tyypillinen yksisuuntainen viestintä (Dutton 2010, 1; ks. myös Dutton 2009; Reddick & Aikins 2012). Aina ”perinteistä” ja sosiaalista mediaa ei voida kuitenkaan selvästi erottaa toisistaan – esimerkiksi printtimedia hyödyntää yhä laajemmin sosiaalisen median tarjoamia mahdollisuuksia painetun media-muodon lisäksi.

Käsitteen *verkkoyhteisö* (engl. *virtual community*) vakiinnutti ensimmäisten joukossa Howard Rheingold jo vuonna 1993. Rheingold määritteli tuolloin verkkoyhteisön internetissä toimivaksi ryhmittymäksi, jonka muodostuminen edellyttää riittävää sosiaalista vuorovaikutusta ja siten henkilökohtaisten verkostojen kehittymistä. (Rheingold 1998.) Tämän jälkeen verkkoyhteisölle on laadittu suuri määrä muitakin erilaisia määritelmiä. Catherine Ridings määritteli yhdessä David Gefenin ja Bay Arinzen kanssa vuonna 2002 verkkoyhteisön jaetut intressit tai tavat omaavaksi yksilöiden joukoksi, joka on säännöllisessä vuorovaikutuksessa saman internetsovelluksen tai -lokaation välityksellä. (Ridings, Gefen & Arinze 2002, 273). Verkkoyhteisön tärkeimmäksi ominaisuudeksi määritellään siten ryhmän jäsenille yhteisten tavoitteiden ja tapojen ylläpitämä sosiaalinen kanssakäyminen internetin välityksellä. Jenny Preece (2000) taas on määritellyt verkkoyhteisön (engl. *online community*) teknologiavälitteistä viestintää käyttäväksi yksilöiden joukoksi, jotka jaettujen tapojen tai käytäntöjen avulla tuottavat merkityksellistä vuorovaikutusta yhteisen mielenkiinnon kohteen, tarpeen tai palvelun perusteella. Yksi tärkeimmistä verkkoyhteisön ominaisuuksista on Preecen mukaan jäsenten yksilöllisten tarpeiden tyydyttäminen ryhmän tai sen sisällä toimimisen kautta. (Preece 2000, 10.) Huomattavaa on tässä tapauksessa myös verkkoyhteisön käsitteen muuttuminen usein näennäistä tai keinotekoista kuvaavasta *virtual* -etuliitteestä toimintaympäristöä kuvaavaan *online* -etuliitteeseen.

Tiedonsiirtoa verkkoyhteisöissä väitöstyössään tutkinut Miia Kosonen (2008) esittää, että verkkoyhteisö ei ole koskaan olemassa vailla yhteyttä verkon ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan. Kosonen ehdottaa, että verkkoyhteisö on ensisijaisesti olemassa olevien sosiaalisten järjestelmien jatke – ei verkon ulkopuolisesta maailmasta irrallaan oleva uudenlainen

kommunikaation maaperä. Kosonen määrittelee verkkoyhteisöksi internetissä toimivan verkoston, jossa samanlaiset tarpeet ja tavat omaava ihmisjoukko on säännöllisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä vuorovaikutus on ainakin osittain teknologisten järjestelmien tukemaa (Kosonen 2008, 72–73.) Kososen mukaan jokainen verkkoyhteisö tuottaa myös jaettuja narratiiveja, jonka avulla tiedonjako pääasiassa tapahtuu (emt. 75).

Verkkoyhteisöt ovat yksi merkittävimmistä sosiaalisen median ilmenemismuodoista. Sosiaalisen median avulla yksilöt voivat verkostoitua laajemmin ja tehokkaammin kuin koskaan aikaisemmin. Tärkeimpänä etuna voidaan pitää kenties ihmisten laajaa paikallista ja kansainvälistä saavutettavuutta sekä tiedonjakamisen ja ryhmäytymisen vaivattomuutta. Lähes kaikille avoimen luonteensa ansioista sosiaalinen media on tarjonnut uusia mahdollisuuksia myös demokraattisen toiminnan, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja kansalaisaktiivisuuden kentällä (ks. esim. Dutton 2009; 2010; Loader & Mercea 2011; Näkki, Bäck, Ropponen, Kronqvist, Hintikka, Harju, Pöyhtäri & Kola 2011; Sormanen & Dutton 2015; Sormanen, Lauk & Uskali 2017; Strandberg 2013). Poliittisiin, yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin ilmiöihin reagoidaankin tänä päivänä lähes poikkeuksetta myös sosiaalisessa mediassa. Siten ei ole yllättävää, että ideologiset, aatteelliset ja poliittiset teemat synnyttävät yhteisöjä ja ryhmäliikkeitä myös Facebookissa.

### **1.3 Facebook**

Facebook ([www.facebook.com](http://www.facebook.com)) on vuonna 2004 Yhdysvalloissa perustettu verkkoyhteisö, jota käyttää tällä hetkellä aktiivisesti (vähintään kuukausittain) keskimäärin 2,2 miljardia ihmistä maailmanlaajuisesti (Facebook Newsroom 2018). Tutkimusaineiston keräämisen aikaan Facebook oli juuri ylittämässä miljardin kuukausittaisen käyttäjän rajapyykkiä, ja tämä raja ylittyi lopulta syyskuussa 2012 (”One billion – key metrics” 2012). Facebook on käyttäjälleen maksuton, mainosrahoitteinen palvelu, jonka käyttö vaatii sivulle rekisteröitymisen. Rekisteröitymiselle ei kuitenkaan ole ennakko vaatimuksia toimivaa sähköpostiosoitetta tai puhelinnumeroa lukuun ottamatta, joten lähes kuka tahansa voi halutessaan liittyä palvelun jäseneksi. Käyttäjä luo itselleen virtuaalisen profiilin, jonka kautta jaetaan kuvia, tietoja

ja tapahtumia muiden käyttäjien kanssa. Pääasiassa palvelussa esiinnyttään omalla nimellä, ja kuvallisen profiilin myötä usein myös omilla kasvoilla. Facebookin valtavan suosion myötä kilpailevia sivustoja on ilmestynyt runsaasti sen perustamisvuoden 2004 jälkeen, kuten esimerkiksi Googlen oma yhteisöpalvelu Google+ sekä yhteisö- ja mikroblogipalvelu Twitter. Facebookin vaikutus on levinnyt laajasti myös muualle sosiaaliseen mediaan, verkkokaappoihin ja internetin uutispalveluihin – käyttäjä voi yhdellä klikkauksella jakaa materiaalia muilta sivustoilta omaan Facebook-profiiliinsa.

Facebook oli vielä kenttätöideni aikaan laajuudessaan ja merkittävytydessään yllättävän vähän tutkittu ilmiö etnologiatieteissä. Vuoden 2012 jälkeen esimerkiksi aihetta sivuavien oppinäytetöiden määrä on kuitenkin kasvanut selvästi. Siten verkkoyhteisö, jonka aktiivinen käyttäjäjoukko kattaa määrältään jo huomattavan osan koko maailman väestöstä, on saavuttamassa arvoistaan roolia myös kulttuurien tutkimuksessa. Antropologinen tai etnologinen tutkimus ei rajaudu pelkästään eksoottiseen, vieraaseen tai rajattuun fyysiseen sijaintiin, vaan tutkija voi löytää kenttensä niin tutusta ja arkisesta ympäristöstä kuin virtuaalisestakin tilasta (ks. luku 3.1). Internetistä on tullut osalle suomalaisista jopa välttämättömyys ja Facebookista sen osana arjen rutiinia (Saarikoski ym. 2009, 9; Suomen virallinen tilasto 2017, 2; ks. myös luku 1.1). Aiemmin internetiin keskittyvä tutkimus nojasi pitkälti sen tulevaisuuden näkymiin ja mahdollisuuksiin, mutta hiljalleen mielenkiinto kääntyi myös internetin varsinaiseen käyttämisen todellisuuteen sekä sen moninaiseen rooliin osana käyttäjien arkista, sosiaalista ja kulttuurista maailmaa (ks. esim. Haverinen 2014; Papacharissi 2010). Internetiä koskevan tutkimuksen muutokset kertovatkin tämän merkittävän median kulttuurisesta omaksumisesta. (Saarikoski ym. 2009, 15.) Facebookissa sijaitsevia suomalaisia ryhmiä ei ole kuitenkaan vielä tutkittu kovinkaan kattavasti (ks. mm. Björklund, Hihnala & Seppänen 2011; Sormanen ym. 2017). Myös yhteiskunnalliseen, ideologiseen tai poliittiseen toimintaan Facebookissa liittyvä tutkimus on suurimmaksi osaksi keskittynyt Suomen ulkopuolelle (ks. esim. Marichal 2012). Usein Facebook ja ideologia yhdistetään kirjoituksissa toiminnallisella tasolla, esimerkiksi työkaluna järjestöille tai selvityksenä verkkopalvelun vaikutuksesta kansalaistoimintaan osallistumisesta verkkomaailman ulkopuolella (ks. esim. Conroy, Feezell & Guerrero 2012; Sormanen & Dutton 2015; Sormanen ym. 2017; Theocharis & Lowe 2015). Siten kokemuksellinen taso ja ryhmien sisäinen toiminta *per se* ovat jääneet tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Usein ryhmät toimivat tutkimuksessa

välineellisen tiedonkeruun kanavana palvelun ulkopuolisen ilmiön tarkastelemista varten, eivätkä ne edusta niinkään pääasiallista tutkimuksen kohdetta.

Facebookin ideologiset ryhmät ovat saaneet laajaa huomiota myös mediassa. Etenkin aineiston keräämisen aikaan vuoden 2012 presidentinvaalien aikana sosiaalinen media (ja erityisesti Facebook) nousi tärkeäksi osaksi kampanjointia ja vaalien uutisointia. Myös erilaiset kantaa ottavat ja yhteiskunnalliseen muutokseen tai muuhun vaikuttavaan toimintaan pyrkivät Facebook-ryhmät ja sivut ovat nousseet mielenkiinnon kohteiksi uutismediassa. Erityisen paljon huomiota ja kohua ovat herättäneet viharyhmät ja sosiaalisessa mediassa yleistynyt vihapuhe<sup>5</sup>. Ideologiset ryhmittymät ovat muuttuneet Facebookin myötä yhä julkisemmiksi, jolloin internetin käyttäjien keskuudessa on voitu havaita hiljattaista muutosta asenteissa ideologista materiaalia sekä yksityisen ja julkisen tiedon määrittymistä kohtaan. Aikana, jolloin verkossa jaetaan yhä enemmän henkilökohtaista tietoa, ovat myös julkiset kantaa ottavat yhteisöt kasvattaneet suosiotaan.

## 1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmani olen jakanut kuuteen pääluukuun. Niistä ensimmäisessä, eli kuluneessa johdantoluvussa olen avannut tutkimusaiheeni taustaa ja tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä sekä sen historiaa ja ulottuvuuksia. Seuraavassa pääluvussa esittelen ja perustelen tutkielmani metodologiaa ja tutkimuseettistä perustaa sekä avaan tutkimustehtäväni. Kiinnitän erityistä huomiota tutkimusta ohjaavien eettisten periaatteiden ja siten mahdollisten ongelmatilanteiden avaamiseen. Internetissä toteutettava tutkimus on usein eettisiltä periaatteiltaan alan asiantuntijoillekin hankalasti määrittyvä alue, joka nojaa erityisen vahvasti tutkijan omaan harjantakykyyn ja tapauskohtaisesti määrittyviin käyttöehto- ja lakitekniisiin seikkoihin (ks. luku 2.2).

---

<sup>5</sup> Verkkovihapuhetta on tutkinut kattavammin muun muassa Tuija Saresma Jyväskylän yliopistosta (ks. esim. Saresma 2017).

Kolmannessa luvussa kartoitan tutkimukseni teknologista, tieteellistä ja sosiaalista toimintaympäristöä. Pyrin avaamaan niitä mahdollisuuksia, rajoitteita ja realiteetteja, joiden sisällä tutkimus on toteutettu. Tarkastelen oman työni ja etnologisen tutkimustradition välistä suhdetta, sekä pohdin kentän muuttuvaa käsitettä ja sen ulottuvuuksia internetissä sijaitsevan tutkimuskohteen kohdalla. Otan myös ensimmäisen askeleen tutkimusaineistooni ja kenttätöideni aikana tekemiini havaintoihin pääluvun viimeisessä alaluvussa, jossa esittelen Facebookin mahdollistamia teknologisia ryhmäytymisen välineitä ja toimintaperiaatteita. Luvussa kuljetaan siten polku tieteellisen kentän teoreettiselta tasolta aina tutkimuskohteeni varsinaiseen toimintaympäristöön – virtuaaliseen tilaan.

Tutkielman neljäs luku koostuu kenttätöskentelyn aikana kerätyn tutkimusaineiston auki-  
kirjaamisesta ja aineistonkeruun esittelystä. Luvussa keskityn ensimmäiseksi avaamaan tutkimuskohteeni luonnetta, ryhmissä tapahtuvaa toimintaa ja ryhmien toimintaympäristöjä kentällä tekemiini havaintojen perusteella. Havainnoinnin avulla saavutetun tiedon pohjalta siirryn tarkastelemaan haastatteluaineistoni kautta toimintaa ja motiiveja havaittavissa olevien elementtien ja ilmiöiden taustalla. Viidennessä luvussa jalostan edelleen aineistossani esiin nousseita teemoja, ja siirryn luomaan analyttistä pohdintaa näiden teemojen ja niitä sivuavien teorioiden pohjalta liittämällä havaintoni osaksi tieteellisen keskustelun kenttää. Tutkielmani päättää kuudes luku, joka toimii viimeisenä yhteenvetona tiivistäen tutkimuksen prosessia ja sen aikana tehtyjä ratkaisuja ja päätelmiä.

## 2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA METODOLOGIA

Maisterintutkielmassani pyrin selvittämään, minkälaista ideologinen ryhmittyminen on yhteisöpalvelu Facebookissa<sup>6</sup>. Kyseinen verkkoyhteisö on noussut yhdeksi merkittävimmistä sosiaalisen median ulottuvuuksista ja toimii osana miljoonien ihmisten sosiaalista arkea. Kiinnitän tutkimuksessani huomiota siihen, minkälaisessa toimintaympäristössä ryhmittyminen tapahtuu, kuinka ryhmissä toimitaan ja miten ryhmien jäsenet itse merkityksellistävät näihin ryhmittymiin liittymistä ja niissä toimimista. Tarkoitukseni on käyttäjäkokemusten avulla tutkia erityisesti ryhmiin liittymisen taustalla olevaa motivaatiota. Mikä saa liittymään jossain tapauksissa jopa arkaluontoisina pidettyihin ryhmiin julkisessa verkkoyhteisössä? Halusin selvittää, miten yksityisen ja julkisen rajat määrittyvät tämänkaltaisiin ryhmiin liittyttäessä. Tarkastelen myös, minkälaisia mahdollisuuksia palvelu itse tarjoaa ideologisen ryhmittymisen saralla ja minkälaisena tämänkaltaisen verkkovaikuttaminen koetaan. Tavoitteeni on muodostaa yleiskuvaa ideologisen ryhmittymisen luonteesta yhteisöpalvelu Facebookissa. Internet toimii tässä mielessä tutkimuksessani sekä aineistona että sen lähteenä, tutkimuksen kohteena ja myös tutkimusvälineenä (Fingerroos & Haanpää 2006, 43; Markham & Buchanan 2012, 3; Östman & Turtiainen 2016, 68–69).

Tarkastelen tutkielmassani Facebookin tarjoamaa kahta ryhmittymisen alustaa: ryhmiä (engl. *Facebook-group*) ja sivuja (engl. *Facebook-page*). Käytän näitä kahta toisistaan hie-man poikkeavaa teknologista alustaa toisiinsa nähden myös vertailevana elementtinä. Näin pääsen selvittämään palvelunsisäisten toimintatapojen ominaispiirteitä sekä sitä, kuinka nämä kaksi yhteisöllistä järjestelmää poikkeavat toisistaan verkkovaikuttamisen ja ryhmittymisen kanavina. Facebook-ryhmien ja Facebook-sivujen teknologisiin ja toiminnallisiin

---

<sup>6</sup> Tutkimusaineistoni olen kerännyt alun perin kandidaatintutkielmaani (Penttinen 2012) varten. Aineistoni keräsin havainnoimalla Facebookissa toimineita ideologisuontoisia Facebook-ryhmiä ja -sivuja ja haastattele-malla ryhmiin kuuluneita henkilöitä. Kiinnitän maisterintutkielmassani erityistä huomiota kenttätutkimuksen aukikirjaamiseen sekä aineistonkeruun aikana noudattamiini eettisiin periaatteisiin. Sovellan eettisiä periaatteita suhteessa tutkimuskenttään, tieteenalaan (sis. hyvä tieteellinen käytäntö, ks. Tutkimuseettinen neuvotte-lukunta 2012), lainsäädäntöön ja toukokuussa 2018 voimaan tulleen EU:n tietosuojasetukseen (ks. luku 2.2 ja luku 4). Tutkielman metodologiaa ja eettisiä perusteita alustin kandidaatintutkielmassani sivuilla 4-8 (Penttinen 2012).

eroihin ja ominaispiirteisiin perehdyn tutkielmassani tarkemmin luvussa 3.3. *Ryhmittymisen mahdollisuudet Facebookissa*. Seuraavissa alaluvuissa pohdin myös alustojen vaikutusta tutkimuksen metodologiseen toteutukseen ja tutkimuseettisiin ratkaisuihin.

## 2.1 Tutkimusmenetelmät

Internet muotoutuu ihmisen toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta, ja etenkin virtuaalisella kentällä muutos on usein nopeaa. (Kosonen, Laaksonen, Rydenfelt & Terkamo-Moisio 2018, 117; Markham & Buchanan 2012, 2.) Useimmiten internetissä toteutettavan tutkimuksen metodologiaan mahdollisesti liittyvät ongelmat koskevat oikeanlaisen menetelmän valintaprosessia, sen toteuttamisen tapaa (esimerkiksi synkronisen ja asynkronisen kommunikation vaikutus tutkimusprosessiin) sekä tutkittavien ja otoksen valintaa. (Hewson, Yule, Laurent & Vogel 2003, 113–114.) Internet on ensisijaisesti sosiaalinen ympäristö ja vuorovaikutuksen alusta. Internet tutkimuskenttänä tarjoaa siten lähtökohdat samaan metodologiaan kuin perinteinen fyysinenkin tutkimusympäristö: tutkija voi tarkkailla, osallistua, haastatella, luoda kyselyitä tai etsiä tietoa kuten arkistossa. Tutkimuksen metodologinen toteutus tulee kuitenkin suhteuttaa tapauskohtaisesti kyseessä olevaan teknologiavälitteiseen ympäristöön. Tutkija saattaa myös olennaisesti vaikuttaa kenttäänsä omalla toiminnallaan ja teksteillään, vaikka varsinainen fyysinen yhteys tutkittavaan puuttuu. (Haverinen 2009, 10; Laitinen 2003, 359–360.) Internet on tila, johon liittyy myös muista ympäristöistä poikkeavia sääntöjä, lakeja ja toimintatapoja. Siksi käytettäessä internetiä tutkimuksen kohteena tai välineenä tulee kiinnittää erityistä huomiota (tutkimuseettisten periaatteiden lisäksi) siihen, kuinka tämänkaltaisen tutkimuskentän luonne vaikuttaa tutkimuksen metodologiaan. Tästä syystä, kuten myös tutkimuseettisten ratkaisujen kohdalla, metodologian ja sen toteutustapojen valinta on usein hyvinkin tapauskohtaista. (Haverinen 2009, 11; Haverinen 2014; 46; Kuula 2006, 170–171.)

Tutkimukseni päämenetelmänä käytin tarkkailevaa havainnointia<sup>7</sup> virtuaalisessa ympäristössä (ks. luku 4.1). Aloitin aineiston keruun ryhmittymien kartoitusprosessilla, jonka aikana selvitin erilaisten suomenkielisten ja Facebookin suomalaisen version sisällä sijaitsevien ideologisten Facebook-ryhmien ja -sivujen kirjoa. Ryhmiä ja sivuja etsin etupäässä Facebookin oman hakukentän avulla. Ajoittain hain polkuja ryhmittymiin myös Facebookin ulkopuolelta, sillä usein linkki Facebook-sivulle tai -ryhmään löytyy suoraan organisaatioiden, järjestöjen tai toimihenkilöiden kotisivulta. Vaihtoehtoisesti jonkin ryhmittymän toiminta oli saattanut herättää uutismedian huomion, jolloin ryhmiin saattoi törmätä myös sanoma- tai mediatalojen verkkosivuilla. Tavoitteeni oli löytää mahdollisimman puolueeton, tematiikaltaan monipuolinen ja hyvän yleiskuvan antava otos ideologisesta ryhmittymisestä Facebookissa. Pyrin kiinnittämään huomiota siihen, millaiset ryhmät ovat jokaisen käyttäjän vapaasti tarkasteltavissa ja mitkä katsotaan tarpeelliseksi sulkea julkiselta tarkastelulta. Havainnointi tutkimuksessani ainoastaan avoimia ryhmiä, joiden tarkastelu ei vaadi jäsenyyttä. Sivut puolestaan ovat poikkeuksetta avoimia, eikä niiden yksityisyyttä voi erikseen määritellä. Näin myös kuka tahansa voi liittyä tutkimuksessa mukana oleviin ryhmiin ja sivuihin sekä tarkastella niiden sisältöä ja jäsenlistaa ilman varsinaista yhteisöön liittymistä. Havainnointin kohteina olivat ryhmien sisäinen vuorovaikutus ja kokonaisvaltainen toiminta sekä ryhmän sosiaalinen ja toiminnallinen funktio Facebookissa. Tarkastelin myös sitä, minkälaista materiaalia ryhmien sisällä jaetaan ja kuinka siihen reagoidaan. En kuitenkaan liittänyt aineistooni yksittäisiä tekstejä, julkaisuja tai tunnistetietoja. Tarkastelun tavoitteena ei ollut henkilöiden tai keskustelujen tarkka seuranta, vaan tarkoitus oli muodostaa kuva yhteisön ja käyttäjien toiminnan luonteesta yleisellä tasolla sekä löytää erilaisia teemoja ideologisen ryhmittymisen kentällä.

Koska julkisessa keskustelussa ryhmien sisällä harvemmin perusteltiin erikseen liittymisen syytä tai kokemuksia jäsenyydestä, koin tarpeelliseksi toteuttaa aineistonkeruun aikana jäsenhaastattelut<sup>8</sup> näiden ryhmätoiminnan ulottuvuuksien tavoittamiseksi (ks. luku 4.2). Kulttuurien tutkijan tulisikin myös internetissä aina yrittää nähdä tutkimiensa sivujen ja

---

<sup>7</sup> Ks. lisää havainnoinnista etnografisena tutkimusmenetelmänä esim. Fingerroos & Jouhki 2018; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018; Lappalainen, Hynninen, Kankkunen, Lahelma & Tolonen 2007; Ruotsala 2005.

<sup>8</sup> Ks. lisää haastattelun käytöstä tutkimuksessa esim. Hirsjärvi & Hurme 2008; Ruusuvoori & Tiittula 2005.

verkkolokaatioiden ”taakse” – miksi ne luodaan, miksi niihin liitytään? Sivusto ei ole koskaan olemassa ilman inhimillistä toimintaa sen taustalla. (Kuula 2006, 194–195; Laitinen 2003, 359; 363.) Toteutin kenttätöideni aikana kolme kasvokkain tehtyä teemahaastattelua, joiden avulla toivoin saavani monipuolisemman ja syvemmän kuvan tutkimusaiheestani kuin mitä pelkkä tarkkaileva havainnointi internetissä voisi tarjota. Teemahaastattelu on aiheistonhankintamenetelmänä strukturoidun ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa keskustelu voi edetä haastateltavan ajatusvirran mukaisesti, mutta rakentuu silti ennalta suunniteltujen teemojen ohjaamana (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11). Haastatteluiden edellä mainittu puolistrukturoitu luonne oli tutkimukselleni eduksi. Ennalta suunnitellut, sekä havaintojen ja jo toteutettujen haastattelujen muovaamat teemat ohjasivat keskustelua ja pitivät haastattelutilanteet tutkimuksen aiheen piirissä, mutta menetelmä antoi teemojen raameissa haastateltavilleni tilaa keskustella kustakin aiheesta vapaasti ja kiireettä. Huomasin usein esittäväni samoja hyväksi havaittuja kysymyksiä ja keskustelun teemoja jokaiselle haastateltavalleni. Informanttini olivat aktiivisia Facebookin käyttäjiä, ja he kuuluivat haastatteluhetkellä useaan sivustolla toimivaan ideologiseen ryhmään tai sivuun. Jokainen heistä kuului haastatteluhetkellä ikäluokkaan 20–25 vuotta. Haastatteluaineiston jatkokäyttöä ja mahdollista arkistointia varten pyysin haastateltaviltani erillisen suostumuksen.

Koska tutkielmani ote on teoreettinen, käytin tutkimukseni tukena laajasti myös virtuaalietnografiaan, verkkoyhteisöihin, ryhmätoimintaan ja tutkimusetiikkaan liittyvää lähdekirjallisuutta (ks. tutkielman viitteet ja lähdeluettelo). Keskityin kirjallisuudessa pääosin tieteellisiin artikkeleihin niiden ajankäytön vuoksi: luonteeltaan muuttuviin, nopeasti kehittyviin tai nykyaikaisiin ilmiöihin keskittyvästä aiheesta ei välttämättä löydy yhtä kattavasti tutkimustietoa laajojen teosten saralla. Aloitin kirjallisuuteen tutustumisen virtuaalietnografiaan ja tutkimusetiikkaan keskittyvistä lähteistä saadakseni kattavan kuvan tutkimuskenttäni ja sen erityispiirteistä ja -vaatimuksista, edeten perusteista aina rajatumpaan teoreettiseen lähdekirjallisuuteen kentällä havaittujen teemojen mukaan.

## 2.2 Tutkielman eettiset periaatteet

Seuraavaksi perehdyn tarkemmin tutkielman tekoa ohjanneisiin eettisiin periaatteisiin, jotka erityisesti virtuaalietnografian kohdalla vaativat lähempää tarkastelua. Tutkijoiden siirtyessä perinteisiltä tutkimuskentiltä teknologisesti rakennettuihin toimintaympäristöihin tarvitaan tietoa ja ohjeita tämän virtuaalisen maaperän haltuunottoon (Laitinen 2003, 362). Internetissä toteutettava tutkimus on kasvattanut keskustelua paitsi sen tuomista tieteellisistä mahdollisuuksista, myös sen monista haasteista, eettisistä linjoista ja tutkimukseen soveltuvista metodeista (ks. esim. Haverinen 2009; Hine 2015; Kosonen ym. 2018; Laitinen 2003; Sormanen, Rohila, Lauk, Uskali, Jouhki & Penttinen 2015; Östman & Turtiainen 2016). Yleisiä, kaikkiin tieteenaloihin ja eri valtioiden lainsäädäntöön tai verkkoyhteisöjen käyttöehtoihin soveltuvia nyrkkisääntöjä on hankala esittää (Sormanen & Lauk 2016, 63; ks. myös Markham & Buchanan 2012). Lisäksi internetin tutkimus muuttuu jatkuvasti ja nopeaan tahtiin webin itsensä mukana, jolloin tarkkaa, saati pysyvää kuvausta internetiin kohdistuvan tutkimuksen kentästä on vaikeaa antaa. (Kosonen ym. 2018, 117; Markham & Buchanan 2012, 2.)

Kaiken tutkimuksen lähtökohtana tulee olla tutkittavien yksityisyyden suojaaminen ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkijan tulee pyrkiä kaikin keinoin välttämään mahdolliset negatiiviset seuraukset informanteilleen. (Kuula 2006, 192; Markham & Buchanan 2012, 4.) Yleisesti tutkimusetiikalla viitataan hyvään tieteelliseen käytäntöön, ja sitä ohjaavat niin lainsäädäntö kuin tieteenalan omat yleisesti hyväksytyt käytännöt (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tutkimusetiikka on kuitenkin moniulotteinen ja osin tapauskohtaisesti määriteltävä käsite. Erityisesti tutkimus internetissä on etiikan kannalta pulmallista aluetta. Verkkotutkimuksessa eettiset kysymykset määrittyvät usein tilannekohtaisesti, jolloin korostuvat erityisesti tutkijan vastuu ja arviointikyky. (Kuula 2006, 169; Markham & Buchanan 2012, 3.) Internetissä yksityisen ja julkisen sekä ihmisen ja datan väliset rajat saattavat usein hämärtyä, eikä yksiselitteisiä eettisiä ratkaisuja välttämättä kaikkiin tilanteisiin löydy (Kosonen ym. 2018, 118; Markham & Buchanan 2012, 6). Internetietiikka on selkeimmillään esimerkiksi erilaisten suorien sähköpostikyselyiden kohdalla, jolloin haastateltavat voivat itse päättää osallistumisestaan ja siitä, minkälaista tietoa he tutkimukseen luovuttavat (Kuula

2006, 177). Tutkimuksen luvanvaraisuus ja tutkittavien informointi internetissä ovatkin eniten tutkijan harkintaa vaativia kysymyksiä.

Tutkijaa sitovat lainsäädäntö ja hyvän tieteellisen käytännön vastuu aina aineistonkeruustan analyysiin ja kerätyn tiedon säilyttämiseen saakka (Kuula 2006, 13). Tutkija voi kuitenkin kohdata ristiriitoja esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa tutkitaan ulkomaista sivustoa mahdollisesti erilaisesta lainsäädännöstä käsin, kuin mitä sivun ”kotimaassa” toteutetaan. Lainsäädännön ja tiedeyhteisön ohjenuorien lisäksi tutkijan tulisi myös tutustua jokaisen sivuston itsensä määrittämiin käyttöehtoihin, joissa usein määritellään muun muassa tiedon jakamisen ja käytön säädöksiä (Sormanen & Lauk 2016, 63). Edelleen suurimpana eettisenä ja lainsäädännöllisenä ongelmana voidaankin pitää henkilötietolain soveltamista ympäristössä, jossa yksityisen ja julkisen tiedon luonne saattaa olla epäselvää niin tutkijalle kuin sivuston käyttäjille itselleen. Tämä voi johtaa tahattomiinkin tietovuotoihin ja -rikkomuksiin. Näissä tapauksissa tehokkaana ratkaisuna on usein pidetty aineiston anonymisointia, jolloin tutkimusaineistosta poistetaan tutkittavien tunnistetiedot. (Kuula 2006, 13.)

Internetin käyttö tutkimusvälineenä ja tutkimuksen kohteena on kohdannut myös kritiikkiä. Internetistä saatavilla olevaa dataa on esimerkiksi väitetty liian rajatuksi – sen on koettu raottavan vain murto-osaa todellisesta tarjolla olevasta tiedon määrästä sekä edustavan vain rajattua ihmisryhmää, joilla on tarvittavat taidot ja mahdollisuus käyttää internetiä (Hewson ym. 2003, 27; ks. esim. Daniels 2012; Warschauer 2003). Vaikka osaltaan nämä väitteet pitävät edelleen paikkansa eikä internetin voida katsoa olevan täysin tasa-arvoinen tai edustavan minoriteetteja, kaikista heikoimmassa asemassa olevia ja esimerkiksi kehittyvien tai ruraalien alueiden yhteisöjä, voidaan sen asemaa tutkimuksessa kuitenkin arvioida uudelleen varsinkin niiden maiden kohdalla, jossa internetin käyttöaste kattaa suurimman osan väestöstä (ks. luku 1.1). Internetin käytön arkipäiväistyminen ja yleistyminen takaa yhä suuremman ja monipuolisemman käyttäjäjoukon. Internetin kautta kerätty tutkittavien otos ei juurikaan poikkea validiteetiltään sen ulkopuolelta muodostetusta joukosta, jos otetaan huomioon osallistujien seksuaalinen suuntautuminen, koulutuksen taso, siviilisääty, uskonto ja etnisuus. Otos poikkeaa kuitenkin usein edelleen erityisesti iän ja osittain myös sukupuolen mukaan. (Hewson ym. 2003, 27; ks. myös Suomen virallinen tilasto 2017; luku 1.1.)

Siitä huolimatta, että internetin ajatellaan usein lisäävän toiminnan ja vuorovaikutuksen helppoutta ja avoimuutta, se ei ole välineenä kuitenkaan täysin tasa-arvoinen tai vapaa verkon ulkopuolella vaikuttavista valtarakenteista. Sosiaalisen median yhteisöllisyyttä ja sen mukanaan oletetusti tuomaa demokratiaa, tasa-arvoa ja vapautta on kritisoitu tieteellisellä kentällä (ks. esim. Lovink 2011; Morozov 2011; Nikkanen 2012). Vaikka internetin on laajasti ehdotettu madaltavan yhteiskunnallisen osallistumisen kynnyksiä, heikentävän ylhäältä alaspäin suuntautuvaa tiedonkulkua ja toimivan perinteisestä poikkeavana vapaan sanan alustana (esim. Bruns 2007), ei tämä näkemys ole tiedeyhteisöissä yhteisesti jaettu. Geert Lovink huomauttaakin teoksessaan *Networks Without a Cause: A Critique of Social Media* (2012), että kansalaisten aktivoituminen sosiaalisessa mediassa tapahtuu todellisen vaikuttamisen kentän ulkopuolella ja jää siitä täysin erilliseksi, omaksi ympäristökseen. Hän käyttää sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta aktivismista nimitystä erillinen osallistuminen (engl. *detached engagement*), mikä viittaa varsinaisen päätöksenteon ja todellisen vallan sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuvan aktivoitumisen väliseen kuiluun. (Lovink 2011, 1–2.) Sosiaalisen median kriittinen tarkastelu nojaa yleisesti todellisen vaikutuksen puuttumisen lisäksi myös internetin epätasa-arvoiseen tavoitettavuuteen ja sen käyttämiseen diktatuureissa sensuurin ja jopa propagandan välineenä (ks. esim. Morozov 2011; Nikkanen 2012). Internetin avulla tapahtuva tietoliikenteen ja käyttäjien toiminnan valvonta aiheuttavat niin ikään ongelmia, kun Googlen ja Facebookin kaltaiset palvelut kasvattavat valtaansa ja omaisuuttaan tallentamalla ja myymällä käyttäjätietoja mainostajille. Sosiaalinen media ei ole syntynyt tyhjiössä vailla institutionaalisen vallan vaikutusta, ja siten instituutioiden ja vallanpitäjien vaikutusvalta voi ulottua sosiaaliseen mediaan samoin kuin perinteisiin medioihin.

Pohdintaa aiheuttaa myös tuotetun materiaalin suoja avoimessa ja julkisessa webympäristössä. Onko tutkijalla esimerkiksi oikeus kopioida ja säilyttää tekstiä tai muuta www-materiaalia ilman sen tuottajan lupaa, vaikka kyse olisikin vapaasti saavutettavissa olevasta materiaalista? Entä minkälaisia ovat tällaisen materiaalin tekijänoikeusperiaatteet? Suurimassa osassa tapauksista tutkija välttää mahdolliset ongelmat informoimalla tutkittaviaan perusteellisesti ja kysymällä lupaa materiaalin tutkimuskäyttöön, mikäli tarkoitus on tallentaa tai kopioida verkkoon tuotettua tekstiä tai muuta materiaalia. Suoriin lainauksiin pätee myös samanlainen viittausvelvollisuus kuin mihin tahansa muuhun teosluontoiseen tekstiin (Kuula 2006, 188). Myös tutkimusaineiston anonymisointi on tärkeää erityisesti

arkaluontoisen tai henkilötietoja sisältävän aineiston kohdalla. Yksi perustavanlaatuisista tutkimuseettisistä periaatteista myös lainsäädännöllisesti on tutkittavien yksityisyyden suojaaminen, jolloin vältetään tutkimuksesta aiheutuvat mahdolliset negatiiviset seuraukset tutkimuksessa mukana olleille henkilöille (Kuula 2006, 192). On myös hyvä muistaa, että internetissä nimimerkki saattaa joissain tapauksissa olla hyvinkin vahva tunnistetieto tutkittavan henkilöllisyydestä, ja saattaa toimia verkkoyhteisöissä oikean nimen tavoin. Tutkittavan käyttämä nimimerkkikään ei siis takaa tämän yksityisyyttä ja tunnistamattomuutta tutkimusaineistossa. (emt. 198.) Myös materiaalin säilytyksessä tulee huolehtia riittävästä tietoturvasta, jolloin estetään aineiston tuhoutuminen tai joutuminen ulkopuolisen henkilön käsiin.

Toukokuussa 2018 voimaan astuva Euroopan unionin tietosuoja-asetus (GDPR – General Data Protection Regulation, (EU) 2016/679) edellyttää tutkijalta entistä täsmällisempää suunnitelmaa verkosta saatavilla olevan materiaalin käyttämiseen sekä tunnistetietojen tallentamiseen ja säilyttämiseen. Asetuksen myötä aineiston anonymisoinnin merkitys muodostuu yhä tärkeämmäksi ja tietyissä tapauksissa jopa välttämättömäksi, eikä henkilö- tai tunnistetietojen tallentamiseen tai käyttämiseen voi ryhtyä vailla laillisia oikeusperusteita. Yksinkertaisimmillaan tieteellisen tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että minkäänlaista tietoa, josta kohdehenkilön voi yksilöidä tai tunnistaa, ei voi tallentaa, säilyttää tai käyttää ilman kohdehenkilön suostumusta henkilötietojensa käsittelyyn<sup>9</sup>. Tällaisia tunnistetietoja ovat verkkomateriaalin kohdalla esimerkiksi nimi, nimimerkki, tarkka ikä, sähköpostiosoite, IP-osoite, puhelinnumero, sekä muut sijainti- ja osoitetiedot tai verkkopalveluiden sisällä julkaistut tekstit ja kuvat. Mikäli tunnistetietoja tallennetaan tutkimuksen aikana, tulee henkilötietoja sisältävän tutkimusaineiston käyttäjän määrittää roolinsa henkilötietorekisterin pitäjäksi tai henkilötietojen käsittelijäksi, jolloin erityisesti aineiston kerääjällä ja säilyttäjällä (rekisterinpitäjällä) on vastuu riittävästä tietoturvasta sekä korvausvelvollisuus mahdollisen tietomurron tai tutkimusaineiston väärinkäytön kohdalla. Rekisterinpitäjällä on myös velvollisuus poistaa kohdehenkilön pyynnöstä hänestä tallennetut tunnistetiedot sekä luovuttaa nämä tiedot pyydettyäessä kohdehenkilölle itselleen. (Euroopan parlamentti ja

---

<sup>9</sup> Muutos tulee todennäköisesti vaikuttamaan erityisen paljon internetissä toteutettavaan niin kutsuttuun *big data* -tutkimukseen, jossa tietoa louhitaan erilaisten *data mining* -menetelmien avulla (Sormanen & Lauk 2016, 63–64). Ks. lisää menetelmästä ja big data -tutkimukseen liittyvistä eettisistä periaatteista esim. Bollier 2010; Jouhki, Lauk, Penttinen, Sormanen & Uskali. 2016; Sormanen ym. 2015; ks. myös tämän tutkielman luku 4.1, alaviite 14, sivu 39.)

neuvosto 2016.) Vaikka oma tutkimusaineistoni on kerätty ennen tietosuoja-asetuksen voimaantulusta, olen noudattanut kenttätöideni aikana asetuksessa määriteltyjä periaatteita. Tutkimusaineistoni on anonymisoitu täysin eikä se sisällä sellaisia tunnistetietoja, joista voisi tunnistaa tai yksilöidä tutkimiani ryhmiä, niiden jäseniä tai haastattelemani henkilöitä. En ole tallentanut aineistoon ryhmien nimiä tai osoitteita, niissä julkaistuja tekstejä tai jäsenten nimiä. En liittänyt aineistooni tai tutkielmaani kuvakaappauksia niistä ryhmistä ja sivuista, joissa vierailin kenttätöideni aikana. En ole myöskään kirjannut tutkimukseeni tai aineistooni haastateltavieni henkilötietoja. Haastateltaviini viittaan peitenimillä ja heidän luvallaan aineistossa mainitaan ainoastaan sukupuoli (gender) ja ikäryhmä viiden vuoden tarkkuusluokalla. Tutkimusaineistoa ei ole arkistoitu ja aineistoa on säilytetty jatkokäyttöä varten kahdella henkilökohtaisella tietokoneesta ulkoisella kovalevyllä. Aineiston käytön aikana sitä on käsitelty salasanalla suojatun, henkilökohtaisen tietokoneeni kautta. Tutkimusetiikka, lainsäädäntö ja hyvä tieteellinen käytäntö seuraavat tutkimusprosessissa siten mukana läpi sen jokaisen vaiheen aina tutkimusaiheen ja -menetelmien valinnasta aineiston keräämiseen ja säilyttämiseen sekä varsinaisen tutkielman kirjoittamiseen (Kuula 2006, 13).

Facebookin käyttö vaatii erillisen kirjautumisen, mutta rekisteröitymiselle ei ole mitään ennakko vaatimuksia toimivaa sähköpostiosoitetta tai matkapuhelinnumeroa lukuun ottamatta – lähes kuka tahansa voi liittyä palveluun niin halutessaan. Facebook on verkkoyhteisö, jonka taustalla toimii suuri joukko ylläpitäjiä. Tästä huolimatta käyttäjät voivat melko vapaasti tuottaa erilaista materiaalia palvelun sisällä. Vaikka yleisesti sivustolla oleva sisältö käsitetään julkiseksi, on silti aina tärkeää pohtia tutkimuseettisiä kysymyksiä myös julkiseksi tarkoitettujen aineiston kohdalla. Kuinka esimerkiksi käyttäjä itse kokee julkaisemansa tiedon luonteen? Käsitys voi vaihdella paljon niin kohteesta, tutkijasta kuin käyttäjästäkin riippuen. Jokainen verkkoon perustettu ryhmä on luotu tiettyä kohderyhmää varten, jolloin käsitys aineiston julkisuudesta saattaa hämärtyä. Tulkinvaraisuus luo omat haasteensa myös tutkijalle. Käsitys aineiston luonteesta määrittää vahvasti tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, jotka ovat usein hyvinkin tapauskohtaisia. (Haverinen 2009, 10; Kosonen ym. 2018, 117; Kuula 2006, 170–171.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteaa, että:

Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Vapaaehtoisen suostumuksen periaatteesta voidaan poiketa tutkittaessa

julkistettuja ja julkisia tietoja sekä arkistoaineistoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä, osallistumisen vapaaehtoisuus -osio, 1.kappale.)

Tutkimani virtuaalinen havainnointiaineisto on internetissä vapaasti tarkasteltavissa olevaa tietoa. Esimerkiksi Facebook-sivut ovat hakukoneiden avulla löydettävissä jopa ilman varsinaista kirjautumista Facebookiin. Niiden sisällä olevat jäsenet, heidän kuvansa ja tekstinsä ovat helposti ja avoimesti nähtävissä. Myös tarkastelemani julkiset ryhmät löytyvät vaivatta Facebookista. Tietoisuus aineiston julkisuudesta on palvelun sisällä usein hyvin ymmärretty, ja tarvittaessa ryhmät voidaankin asettaa teknisiltä ominaisuuksiltaan sellaisiksi, että niitä ei kukaan ryhmän ulkopuolinen käyttäjä pääse tarkastelemaan. Ryhmän julkiseksi jättäminen tai poikkeuksetta julkisiin sivuihin liittyminen onkin siis oletetusti tietoinen valinta, jolle löytyy myös vaihtoehto suljetuista tai salaisista yhteisöistä. Facebook on määrittänyt yksityisen ja julkisen tiedon luonteen melko yksinkertaisesti: kaikki tieto, jonka näkyvyyttä käyttäjä ei itse ole rajoittanut, on julkista tietoa (Facebook 2018b; Haasio 2009, 71). Facebook linjaa sivujen ja ryhmien osalta seuraavasti:

Facebook-sivut ja julkiset ryhmät ovat julkisia. Kuka tahansa, joka voi nähdä sivun tai ryhmän, voi nähdä julkaisusi tai kommenttisi. Kun siis julkaiset tai kommentoit jotakin sivulla tai julkisessa ryhmässä, siitä syntyvä tarina voidaan julkaista uutisissa, muualla Facebookissa tai Facebookin ulkopuolella. (Facebook 2018a, Julkaisut Facebook-sivuilla tai julkisissa ryhmissä -osio.)

Näiden seikkojen perusteella pystyin määrittelemään tutkimusaineistoni julkiseksi materiaaliksi. Haastateltavieni kohdalla tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta informointi on hyvän tieteellisen käytännön mukaista ja osa tutkijan vastuuta. Tutkimukseni tarkoituksesta ja tavoitteista kerroin haastateltavilleni ennen ja jälkeen haastattelun, ja jokainen haastateltavistani allekirjoitti erillisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja aineiston (jatko)käytöstä ja mahdollisesta arkistoinnista.

Facebookissa kaikki julkaistu tieto on julkista, ellei käyttäjä sen näkyvyyttä itse rajoita (Facebook 2018b; Haasio 2009, 71). Koska sivusto antaa käyttäjälleen mahdollisuuden rajoittaa jakamiaan tietoja, on kaikki saatavilla oleva tieto oletettavasti sinne vapaaehtoisesti jaettu. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa. Vaikka käyttäjä voikin rajoittaa profiilinsa

näkyvyyttä, on verkkopalvelussa edelleen useita toimintoja, joiden osalta yksityisyyttä ei ole mahdollista määrittää käyttäjätasolla lainkaan. Esimerkiksi tykkätessään Facebook-sivusta käyttäjä on mahdollista löytää tykkääjien joukosta, vaikka itse profiili olisikin kaverilistan ulkopuolisilta piilotettu. Ryhmien kohdalla niiden yksityisyys on ainoastaan ylläpitäjän päättävissä eikä yksittäisellä jäsenellä tai tykkääjällä ole mahdollisuutta vaikuttaa ryhmän näkyvyyteen muille käyttäjille. Onkin siis aina tärkeää pohtia eettisiä kysymyksiä myös näennäisesti julkisen aineiston kohdalla. Käsitys julkaistun tiedon luonteesta voi vaihdella yksilötasolla suurestikin, joka on omiaan luomaan haasteita tutkimuksen toteuttamisen suhteen. (Kuula 2006, 170–171; Markham & Buchanan 2012, 6.) Vaikka Facebookissakin (kuten myös useilla keskustelufoorumeilla) ryhmän sisältö on mahdollista muuttaa ryhmän ulkopuolisilta salaiseksi, ei tämäkään automaattisesti kerro siitä, kenelle ryhmässä tuotettu tieto ja sisältö on tarkoitettu. Esimerkiksi tekninen kyvykkyys tai sivuston toimintaperiaatteiden tuntemus voivat vaikuttaa ryhmälle määriteltyihin yksityisyysasetuksiin ja sen sisältöön.

Olen rajannut tutkimusaineistoni julkisiin ryhmiin, sillä vain avoimien ryhmien jäsenyys on myös muiden käyttäjien nähtävissä. Näin pääsin tarkastelemaan ryhmien toimintaa ilman varsinaista jäsenyyttä. Sivut puolestaan ovat teknisiltä ominaisuuksiltaan aina julkisia, joten niiden kohdalla erillistä valikointia yksityisyyden perusteella ei tarvittu. Päätös julkisiin ryhmiin keskittymisestä oli ensisijaisesti eettinen. Ihmisen ideologiasta kertovaa aineistoa pidetään yleisesti arkaluontoisena, joten tämänkaltaisen materiaalin saatavuutta yleensä rajoitetaan. Tutkimani ryhmät ja sivut ovat kuitenkin tästä huolimatta vapaasti tarkasteltavissa, joten jäsenyyden julkisuuden voi olettaa olevan tietoinen valinta. Etenkin sivujen jäsenyys voi näkyä selkeästi käyttäjän profiilissa. Joissain tapauksissa tieto ryhmään tai sivuun liittymisestä ilmestyy myös käyttäjän ystävien etusivulle osaksi uutisvirtaa. Oma ideologia halutaankin mitä ilmeisemmin jopa jakaa muiden käyttäjien kanssa, eikä sitä välttämättä koeta niinkään yksityisenä asiana. Kuitenkin aineistoni luonteen huomioon ottaen päädyin anonymisoimaan tutkimusaineistoni täysin. Näin pyrin minimoimaan mahdolliset negatiiviset seuraukset haastateltavilleni ja havainnoimiini ryhmittymiin kuuluville jäsenille. Tutkittavien yksityisyyden takaaminen on yksi tutkijan tärkeimmistä eettisistä tehtävistä tutkimusprosessin aikana, eikä henkilö- tai tunnistetietojen luovutusta saisikaan tapahtua ilman tutkittavien suostumusta.

Ideologinen materiaali koetaan yleisesti arkaluontoisena, jolloin eettinen varovaisuus on perusteltua. Aineistoon ja tutkimukseen haastateltavani päätyivät peitenimillä, jotta haastatteluihin viittaaminen olisi selkeämpää. Myös itse haastattelunauhoituksessa keskustelu käytiin ilman tunnistetietoja. Ryhmien ja sivujen havainnointiaineistoon en ole liittänyt minkäänlaisia jäseniin tai julkaisuihin viittaavia tunnistetietoja. En koe sen olevan tutkimuksen kannalta tarpeellistakaan. Tarkoitukseni on tutkia ideologisten ryhmittymien toimintaa ja luonnetta yleisesti, ei keskittyä yksittäisiin keskusteluihin, teksteihin tai ihmisiin niiden sisällä. En myöskään viittaa ryhmiin tai sivuihin niiden oikeilla nimillä vaan käytän niidenkin kohdalla ainoastaan kuvausta ryhmittymän aihepiiristä. Koska tavoitteeni on saavuttaa mielikuva ideologiaryhmittymisen luonteesta, ei yksittäisten ryhmien tai sivujen tietojen (esimerkiksi tarkkojen osoitteiden) liittäminen tutkielmaan ole tarpeellista. Näin jatkokäyttöä varten säilytetty aineisto ei ole sisältänyt missään vaiheessa tunnistetietoja, haastattelusopimuksia lukuun ottamatta. Aineiston anonymisointi ei vaikuttanut tutkimuksen kulkuun tai sen tuloksiin, joten perusteita henkilö- tai tunnistetietojen tallentamiseen ei tutkimuksen onnistumisen tai toteuttamisen kannalta ollut.

### 3. TUTKIMUSKENTTÄNÄ FACEBOOK<sup>10</sup>

Internetin valtakaudella *kansa* siirtyy verkkoon – siten myös kulttuurintutkimus asettuu yhä useammin teknologisesti rakennettuun ympäristöön. Välineellisen vuorovaikutuksen merkitys näkyy erityisesti sosiaalisen median suosion valtavana kasvuna (Haverinen 2009, 5). Tämä tukee virtuaaliantropologian ja virtuaalietnografian merkitystä tieteenalan tutkimuksessa aikana, jolloin erilaiset verkkopalvelut ovat asettuneet erottamattomaksi osaksi sosiaalista arkitodellisuutta. Teknologia on vaikuttanut merkittävästi arjen sosiaaliseen todellisuuteen ja siten myös etnologiatieteiden tutkimuskenttään. Myös erilaisten kulttuuriperintöaineisten digitalisoituminen luo yhä useammin tarvetta sähköisten aineistojen käyttämiseen. Digitaalisen aineiston kätevyys tietokantoinen, linkeineen ja digiarkistoinen toimivat tutkijan apuna informaatiotulvan keskellä aikana, jolloin tietoa on tarjolla enemmän kuin koskaan. Internet tutkimuskohteena ja -välineenä on kuitenkin perinteisiä vastaaviaan mutkikkaampi ja tuo mukanaan yhä suuremman eettisen vastuun tutkijan harteille (ks. luku 2.2). Se kuitenkin tarjoaa lähes rajattoman määrän tietoa, eikä tuo informaatio ole koskaan ollut yhtä helposti saavutettavissa. Ongelmaksi tosin nousee valtavan tietomäärän mielekäs rajaaminen sekä luotettavan ja relevantin tiedon suodattaminen. (Kuula 2006, 170.)

#### 3.1 Virtuaaliantropologia ja muuttuva kenttä

Antropologinen tutkimuskenttä on perinteisesti määritelty eksoottiseksi fyysiseksi sijainniksi, jonne tutkija matkustaa pitkäaikaisten kenttätöiden pariin. Tämä klassinen määritelmä on syntynyt jo 1900-luvun alkupuolella Bronislaw Malinowskin kenttätöiden myötä<sup>11</sup>. (Fingerroos & Jouhki 2018, 80; Haverinen 2009, 4.) Perinteinen kentän käsite onkin siis noin sata vuotta sitten määritelty, ja tänä aikana kulttuurinen ympäristö on muuttunut

---

<sup>10</sup> Virtuaalietnografista kenttää ja Facebookin toimintaperiaatteita taustoitin alustavasti myös kandidaatintutkielmani luvussa *Internet ja Facebook etnologisena tutkimuskenttänä* (Penttinen 2012, 8–14).

<sup>11</sup> Ks. esim. Malinowskin Papua-Uuden-Guinean alueella ja Trobriand-saarilla vuosien 1914–1915 ja 1917–1918 aikana kirjoitettuun kenttäpäiväkirjoihin perustuva teos *A Diary in the Strict Sense of the Term* (1967).

merkittävästi sekä ajallisesti ja paikallisesti että teknologisesti. Myös tieteenala on tässä ajassa käynyt läpi merkittäviä paradigmaattisia muutoksia. Kentän käsitteen päivittäminen ja sen määritelmän reflektointi on siis ollut perusteltua ja aiheellistakin. Mielekkäämpi määritelmä kulttuurintutkimuksen kentälle onkin kaikki se, minkä tutkija kokee relevantiksi tutkimusaineistoa etsiessään. Antropologian tarkoitus on tutkia ihmisen luomaa kulttuuria, eikä sen voi katsoa rajoittuvan fyysisiin sijainteihin. Kulttuuriset merkitystodellisuudet seuraavat poikkeuksetta mukana myös virtuaaliseen tilaan siirryttäessä. (Fingerroos 2003; Haverinen 2009, 9; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 12–13.)

Kenttänä internet vaatii samanlaista haltuunottoa kuin perinteinen fyysinenkin tutkimusympäristö. Tutkijan tulee hallita erilaiset teknologiset vaatimukset, joita toiminta virtuaalisella alustalla edellyttää. Verkossa liikuttaessa on tunnettava internetiin sekä sen teknisiin ja toiminnallisiin ominaisuuksiin liittyvää sanastoa. Tätä voisi joissain tapauksissa verrata vieraan kielen opettelemiseen tutkimustarkoitusta varten. (Haverinen 2009, 10; Laitinen 2003, 362–364.) Myös internetin kulttuurinen käyttäytymisen koodisto, *netiketti*, on syytä tuntea ennen virtuaaliselle kentälle astumista (Sanastokeskus 2010). Usein internetissä tottumattomat käyttäjät tunnistetaan helposti, heillä ei ole ”natiivien” kaltaista kulttuurista tietämystä verkossa tai kyseessä olevassa yhteisössä toimimisesta. Siten myös internetissä tutkijan on mahdollista kohdata lukuisia toisistaan poikkeavia kulttuureja, jotka voivat vaihdella niin sivustosta kuin verkkoryhmästäkin riippuen. (Haverinen 2009, 12; Östman & Turtiainen 2016, 71.)

Itsereflektiolla viitataan etnografisessa tutkimuksessa tutkijan pohtivaan asenteeseen, jossa omaa roolia ja vaikutusta arvioidaan koko tutkimusprosessin ajan aina tutkimusaiheen valinnasta aineiston analysointiin saakka (Fingerroos 2003). Tutkijan refleksiivisyys ja itsensä paikantaminen virtuaaliselle kentälle korostuvat tutkimuksessani, olenhan itsekkin aktiivinen Facebookin käyttäjä astumassa tutkimaan ei-fyysistä ympäristöä. Asettaako esimerkiksi tekninen osaaminen tai verkkopalvelun jäsenyys ennako-oletuksia, jotka voisivat vaikuttaa aineiston keruuprosessiin? Tutkimuksen toteuttamiseksi verkkoympäristössä tutkijan on tosin tunnettava kenttäänsä kiinnittyvää kontekstia, käyttäjiä ja tapoja jo ennen sinne astumista voidakseen sisällyttää havainnointiin riittävän määrän lähdekritiikkiä (Östman & Turtiainen

2016, 71). Lisäksi Facebookia käyttävät hallitsevat usein vähintäänkin keskinkertaisesti verkossa toimimisen periaatteet, joten asettumista teknisesti täysin aloittelevan käyttäjän asemaan tarvitaan harvoin. Koinkin omaavani tässä mielessä *natiivia* kokemusta astuessani virtuaaliselle kentälleni (Haverinen 2009, 12). Tutkimuskohteen teknologiavälitteinen luonne on syytä ymmärtää ja tutkimuksessa käytetyt valinnat ja menetelmät kirjata auki. (emt. 10; Haverinen 2014, 46.) Tieteenalan paradigmakehityksen myötä tutkija sijoittuu kentälle sekä sen osana että siihen vaikuttavana tekijänä. Siten tutkijan subjekti saa näkyä tutkimusprosessissa, jossa itsereflektiosta on tullut kiinteä osa tutkijan työtä. Tosin liiallinen reflektointi saattaa johtaa jopa tutkimusaiheen väistymiseen tutkijan omien ajatusten ja tuntemusten tieltä, mikä ei ole oikeaoppisen reflektion tarkoitus. (Fingerroos 2003.) Olen pyrkinyt sisällyttämään kohtuuden rajoissa tapahtuvaa refleктоivaa pohdintaa tutkimuksen jokaiseen vaiheeseen. Tarkoitin tällä lähinnä prosessin aikana tehtyjen valintojen ja menetelmien perustelua ja niiden kattavaa aukikirjaamista sekä pohdintaa ratkaisujen mahdollisesta vaikutuksesta tutkimuksen kulkuun tai tehtyihin päätelmiin.

Oma tutkimuskenttäni löytyy verkkoyhteisö Facebookin ideologisista ryhmistä ja sivuista sekä niiden toiminnasta ja niihin liittyvistä käyttäjäkokemuksista. Ryhmien ja sivujen valtaavan kokonaismäärän huomioon ottaen on kentän ja tutkimusaineiston mielekäs rajaaminen haastavaa (ks. Kuula 2006, 170). Kaikkia palvelusta löytyviä ideologisia ryhmittymiä (suomenkielisiääkään) on yhden tutkielman aikana mahdotonta tutkia, joten kentän rajaamisen taustalla on ollut oma valintaprosessini. Siten käsitellyt ryhmittymät eivät voi edustaa täydellisesti tai täysin puolueettomasti Facebookin tarjoamia vaikuttamisen ja ideologiaryhmittymisen mahdollisuuksia tai ilmentymiä. Olen kuitenkin pyrkinyt valitsemaan ryhmiä ja sivuja mahdollisimman monipuolisesti ja erilaisin teemoin saadakseni kattavan kuvan Facebookissa tapahtuvan ideologiaryhmittymisen luonteesta.

### **3.2 Facebook sosiaalisen toiminnan alustana**

Facebook on muodostunut globaaliksi sosiaalisesti ilmiöksi, ja palvelulla on jäseniä joka puolelta maailmaa. Palvelun tärkein anti löytyykin sen tarjoamasta mahdollisuudesta jakaa

tietoa ja pitää yhteyttä ihmisiin myös kansainvälisesti. Facebookin avulla käyttäjä voi lähettää viestejä, keskustella reaaliaikaisesti sekä jakaa kuvia, tapahtumia ja muita itselleen tärkeitä asioita. Palvelusta on tullut eräänlainen sosiaalinen normi, ja se on kiinteä osa etenkin (nuorten) aikuisten välistä kommunikaatiota, tapahtumasuunnittelua ja verkostoitumista (Saarikoski ym. 2009, 19; ks. luku 1.1).

Yhteydenpito muihin käyttäjiin tapahtuu Facebookissa henkilökohtaisen profiilin avulla. Profiiliin on mahdollista lisätä kuvia, tilapäivityksiä ja useita henkilökohtaisia tietoja, kuten esimerkiksi työhistoria, koulutus, asuinpaikka ja siviilisääty. Käyttäjän itsensä määrittelemä kaverilista toimii käyttäjän ensisijaisena sosiaalisena verkostona palvelun sisällä. Vahvistaessaan toisen käyttäjän kaverikseen tämän profiili muuttuu lähes vapaasti tarkasteltavaksi (mikäli kohdehenkilö on profiilinsa näkyvyyttä kaverilistan ulkopuolisille henkilöille rajoittanut) ja monipuoliset yhteydenpitomenetelmät käyttäjien välillä mahdollistuvat. Erilaisia yhteydenpidon menetelmiä ovat esimerkiksi kommentointi, yksityisviestit, tilapäivitysten jakaminen ja reaaliaikainen chat. Tietonsa ja tilapäivityksensä käyttäjä jakaa keskimäärin 155 valitsemansa ystävän kanssa (Dunbar 2016, 3). Osa käyttäjistä hyväksyy kaverilistalleen ainoastaan läheisiä ystäviä, joiden kanssa yhteydenpito myös reaali maailmassa on tiheää, kun taas osa kasvattaa verkostoaan myös hieman kaukaisemmilla tuttavuuksilla (Dalsgaard 2008, 12). Facebookissa samanaikaisesti toimivat yhteydenpidon muodot ovat jopa haastaneet tai korvanneet niiden perinteisiä tarjoajia – niinkin suosittuja kuin Microsoft Messenger, sähköposti ja jopa tekstiviestit. Facebook tarjoaa kaikki nämä kommunikaation muodot yhden sivuston alle liitettyinä.

Käyttäjä voi määritellä profiilinsa sekä toimintansa julkisuutta ja näkyvyyttä niin jo kaverilistalla olevien käyttäjien kohdalla kuin kokonaan kaverilistan ulkopuolisille henkilöille. Facebookissa yksityisen ja julkisen tiedon rajat ovat käyttäjän itsensä määriteltävissä tiettyyn rajaan asti, ja nämä rajat ovat tästä syystä ehkä tavallista aktiivisemmin käyttäjän harkinnan kohteena. Vuorovaikutus palvelussa on ikään kuin ”kasvokkain” tapahtuvaa käyttäjien profiilikuvan seurattessa kaikessa kommunikaation muodoissa mukana, mikä itsessään saattaa lisätä pohdintaa saatavilla olevan tiedon rajoittamisesta ja piilottamisesta haluamiltan tahoilta. Toki käyttäjän on mahdotonta tietää esimerkiksi kaikkien profiilissaan vierailevien

henkilöiden määrää, mutta henkilökohtaisten tietojen näkyvyyttä voi tehokkaasti rajoittaa. Näin internetissä julkisen ja yksityisen rajaa hämärtävä anonymiteetti ja toimijoiden näkyväisyys ei Facebookissa ehkä ole aivan niin vahvaa.

Kavereidensa julkaisut ja palvelunsisäisen toiminnan käyttäjä näkee etusivun uutisvirrassa, joka kertoo ajantasaisesti, mitä he palvelussa jakavat ja tekevät. Facebookin kautta selvitäänkin usein tuttavapiirin kuulumiset, sovitaan tapaamisista ja keskustellaan joko reaaliaikaisesti tai viestien avulla. Uusia sosiaalisia mahdollisuuksia tilapäivityksiin ovat tuoneet myös erilaiset lokaatio-ovellukset, joiden avulla julkaisuun voi liittää tarkat sijaintitietonsa. Näin muut käyttäjät voivat nähdä, missä yksittäinen kaveri kulloinkin on ja kenen kanssa, ja liittää siten virtuaalisen tilan fyysiseen sijaintiin. Kavereitaan voi tilapäivitysten lisäksi merkitä myös palvelussa oleviin kuviin. Reaalimaailman toiminnan ja Facebookin yhdistämisestä kertoo myös tapahtumaominaisuus, jonka avulla käyttäjä tai organisaatio voi luoda tapahtumasivun esimerkiksi järjestämilleen juhlille, kokoukselle tai yleisötapahtumalle. Facebook-tapahtumista onkin tullut kiinteä osa käyttäjien ja organisaatioiden tavasta järjestää tapahtumia ja kokoontumisia, ja yleensä osallistuessaan johonkin tapahtumaan verkon ulkopuolella käyttäjä etsii kyseisen *eventin* myös Facebookista. Tapahtumaan osallistuminen ilmoitetaan näin omalle palvelunsisäiselle kaveriverkostolle, ja samalla voidaan tarkastella mahdollisia muita osallistujia ja tilaisuuteen kutsuttuja henkilöitä. Myös tapahtumasivulla käydään usein käyttäjien välistä keskustelua.

### **3.3 Ryhmittymisen mahdollisuudet Facebookissa**

Ryhmät ja sivut ovat olennainen osa Facebookia ja sen käyttöä. Lähes mistä tahansa aiheesta voi löytää itselleen sopivan yhteisön, ja tarvittaessa sellaisen voi luoda myös itse. (Haasio 2009, 47–48.) Facebookin keskivertokäyttäjä kuuluukin noin kahdeksaankymmeneen palvelussa sijaitsevaan sivustoon tai ryhmään, joita on palvelussa niin ikään miljoonia (Salman 2018). Kenttätöiden aikana niin kutsutut Facebook-sivut kohosivat kilpailemaan perinteisten Facebook-ryhmien kanssa ryhmittymisen välineenä. Ryhmät olivat Facebookin tarjoama ”alkuperäinen” keino palvelunsisäiseen ryhmittymiseen käyttäjien välillä. Ryhmien tekniset

ominaisuudet mahdollistavat esimerkiksi yksityisyyden määrittämisen ja yksityisviestien lähettämisen ryhmän jäsenille. Sivulla ylläpitäjä voi jakaa ainoastaan tilapäiviyksiä ja erilaisia linkkejä, silloinkin kasvottomana. Myös eräänlaiset massapäivitykset ovat sivun ylläpitäjälle mahdollisia, mutta ne näkyvät jäsenille ainoastaan viestikansion päivitykset-kohdassa, eivätkä siis ole varsinaisia yksittäisille käyttäjille tarkoitettuja viestejä. Sivut ovatkin olleet perinteisesti ryhmiä yleisluontoisempia ja aiheiltaan usein arkipäiväisen keveitä tai populaarikulttuuriin sijoittuvia – eräänlaisia fani- ja kannatussivuja. Ryhmät taas ovat profiloituneet teemoiltaan useammin syvällisiksi ja enemmän arvokysymyksiä sekä arkaluontoista materiaalia sisältäviksi. (FB, havainnointi 17.1.2012; 26.1.2012.)

Rakenteeltaan ryhmät ja sivut ovat läheisesti toistensa kaltaisia. Suurimmat erot liittyvät yksityisyyden määrittelyyn, joka ryhmissä on huomattavasti tarkemmin säädettävissä. Näkyvyyden muokkaaminen ryhmissä tapahtuu kolmella tasolla: ryhmän voi asettaa julkiseksi, suljetuksi tai salaiseksi. Ryhmän ollessa julkinen on kaikki sen sisältö jokaisen käyttäjän nähtävissä riippumatta siitä, onko tarkastelija ryhmän jäsen. Suljetussa ryhmässä sen jäsenet ovat edelleen näkyvillä, mutta ilman jäsenyyttä sen sisäistä vuorovaikutusta ei pääse tarkastelemaan. Salainen ryhmä on näkyvissä ainoastaan jäsenilleen, eikä sitä voi kukaan ulkopuolinen käyttäjä palvelusta löytää. (FB, havainnointi 12.1.2012.) Siten yksityisyys ja joissain tapauksissa jopa jäsenten valikointi tekevät ryhmistä oletettavasti paremman alustan ideologiselle ryhmittymiselle. Rajoitettu saatavuus ja minimoitu julkisuus luovat turvallisemman ympäristön ideologiselle ja arkaluontoisellekin materiaalille. Silti ideologisetkin aihepiirit siirtyivät yhä useammin sivupohjaisiksi. Tämä voi kertoa asennemuutoksesta sosiaalisessa mediassa kenttätöiden aikana. Ennen arkaluontoisena ja yksityisenä pidettyjä asioita jaetaan nyt tietoisesti muiden käyttäjien kanssa. Sivut näkyvät muille käyttäjille ryhmiä selvemmin ja ovat suoraan löydettävissä esimerkiksi erilaisten Facebookin ulkopuolisten hakukoneiden avulla. (FB, havainnointi 12.1.2012; FB, havainnointi 17.1.2012.)

Sekä ryhmät että sivut ovat rakenteeltaan tavallisen käyttäjäprofiilin kaltaisia. Vuorovaikutuskanavana toimii *seinä*, jolla jäsenet ja ylläpito voivat julkaista esimerkiksi tilapäiviyksiä tai jakaa uutisia. Ryhmä tai sivu voi lisätä myös esimerkiksi omia kuva-albumeita tai luoda tapahtumia. Molempia käyttäjä voi myös erikseen suositella kaverilistallaan oleville

henkilöille kutsumalla heitä liittymään yhteisöön. Ryhmään käyttäjä voi liittyä sitä ylläpitäjältä pyytämällä, kun taas sivuihin pääsee jäseneksi yksinkertaisesti niistä tykkäämällä. (FB, havainnointi 12.1.2012.)

Aineiston keräämisen aikaan Facebook aloitti vanhan tekniikan mukaan luotujen (nykyisten sivujen kaltaisten) ryhmien arkistoinnin, jolloin ryhmän ylläpitäjällä oli mahdollisuus joko antaa ryhmänsä päivittyä uuden mallin mukaiseksi tai vaihtoehtoisesti muuttaa ryhmä Facebook-sivuksi (FB, havainnointi 12.1.2012). Jälkimmäistä suositeltiin erityisesti, jos ryhmässä oli suuri määrä jäseniä. Siten saatettiin jopa kannustaa ryhmän muuttamista sivupohjaiseksi, sillä kohteesta ”tykkääminen” on helpompaa kuin ryhmän jäsenyyden erillinen pyytäminen. Näin ryhmän ylläpitäjä saattoi varmistaa jäsenten seuraamisen uuteen päivitettyyn ryhmään muuttamalla sen sivuksi. Muutoksen myötä ryhmät profiloituivat yhä enemmän eksklusiivisiksi pienen joukon ryhmittymiksi, kun taas sivujen rooliksi muodostui tarjota vaihtoehto laajalle ja julkiselle verkostoitumiselle. Tästä huolimatta ryhmien ja sivujen väliset erot olivat kuitenkin jatkuvasti tasaantumassa, kun ”tykkääminen” vei jalansijaa varsinaisilta ryhmäjäsenyyksiltä. Siten myös sivujen aihepiirit olivat siirtymässä ideologiseen ja jopa arkaluontoiseen suuntaan. (FB, havainnointi 12.1.2012–18.1.2012.)

## 4. VIRTUAALISEN RYHMITTYMISEN ETNOGRAFIAA

Tässä luvussa kirjaan auki kenttätöprosessini vaiheita ja esittelen sen aikana keräämääni tutkimusaineistoa<sup>12</sup>. Tutkimusaineistoni olen kerännyt havainnoimalla verkkoyhteisöpalvelu Facebookissa toimivia suomalaisia ideologisluontoisia ryhmittymiä, sekä haastatteleamalla ideologisiin, aatteellisiin tai poliittisiin ryhmiin palvelussa kuuluvia henkilöitä. Tutkimusstrategiani on virtuaalietnografinen, jolloin kuvausta tutkimuskohteesta luodaan rakentamalla ymmärrystä ryhmien ja niiden jäsenten toiminnasta ja kokemuksista virtuaalisessa ympäristössä. Etnografisen tutkimuksen perinteisin menetelmä on tarkkaileva tai osallistuva havainnointi, jonka avulla pyritään muodostamaan monipuolinen ja kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta kohteesta (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 7; Ruotsala 2005; 59; ks. myös luku 2.1). Usein näitä havaintoja tuetaan kohderyhmän tai -kulttuurin jäsenten kanssa keskustelemalla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 37–38). Sovelsin omassa tutkielmassani tätä perinteisen etnografisen tutkimuksen asetelmaa: aloitin kenttätöni tutkimuskenttäni tutustumalla ja myöhemmin valittuja kohderyhmiäni havainnoimalla sekä ryhmien jäseniä haastatteleamalla.

Havainnoinnin kohteena olivat ryhmittymien sosiaalisen toiminnan muodot, tekniset ominaisuudet ja visuaaliset elementit. Tarkasteltavat ryhmät on valittu yleisimpien löydettyjen aihepiirien mukaan, jolloin näiden suurempien ideologisten teemojen sisältä on valittu esimerkkejä tarkempaa havainnointia varten. Ryhmät ja sivut ovat löytyneet pääasiassa Facebookin oman hakukentän avulla erilaisia hakusanoja käyttäen, mutta osa ryhmittymistä on löydetty myös muiden vastaan tulleiden ryhmien tai sivujen kautta erilaisina linkkeinä ja digitaalisina polkuina. Tutkimuksen alkuvaiheessa saatoin löytää polkuja erilaisiin ryhmiin myös Facebookin ulkopuolelta, esimerkiksi linkkeinä Facebook-ryhmään tai Facebook-sivulle ulkoisten kotisivujen tai uutismedian kautta. Lähemmin tarkasteltuja ryhmittymiä aineistoon on valittu yhteensä 20 kappaletta, joita havainnoin kenttätöideni aikana noin neljän

---

<sup>12</sup> Kenttätöprosessia ja sen aikana koottua tutkimusaineistoa avasin ensimmäisen kerran kandidaatintutkielmani 4. luvussa (Penttinen 2012, 14–26).

viikon ajan<sup>13</sup>. Ryhmien jäsenmäärä vaihteli muutamasta sadasta useaan tuhanteen. Havainnointiaineisto on anonymisoitu, eikä se sisällä lainauksia ryhmien sisäisistä teksteistä. Aineistoon ei ole sisällytetty henkilö- tai tunnistetietoja. Ryhmiin tai sivuihin en viittaa niiden oikeilla nimillä vaan käytän ainoastaan kuvausta ryhmittymän aihepiiristä.

Facebook-käyttäjien haastatteluja toteutin kenttätöideni aikana kolme kappaletta<sup>14</sup>. Haastatteluaineisto on havainnointiaineistoni tapaan anonymisoitu ja viittaa haastateltaviin tutkielmassani peitenimillä. Myös haastattelutilanteessa keskustelu on käyty ilman henkilötietoja, joten esimerkiksi haastateltavien todellisia nimiä ei mainita haastatteluäänitteissä tai niistä kootuissa litteraatioissa. Aineiston mahdollisesta arkistoinnista, säilytyksestä ja jatkokäytöstä on sovittu haastateltavien kanssa erikseen kirjallisesti. Haastattelumenetelmän avulla pyrin tavoittamaan niitä kokemuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä, joita ryhmien havainnointi ei olisi aineistona tarjonnut.

#### **4.1 Kohderyhmien havainnointia**

Lähes kaikki tieteellinen tieto perustuu ensisijaisesti tutkijan tekemään havaintoon tutkimuskohteestaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 37). Havainnointi on yleisesti etnografiassa käytetty tutkimusmenetelmä, jossa tutkija havainnoi kentällään tapahtuvaa toimintaa joko siihen osallistumalla tai jättäytymällä tarkkailijan rooliin (ks. esim. Fingerroos & Jouhki 2018; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018; Lappalainen ym. 2007). Tarkkailevaa havainnointi voi olla esimerkiksi julkisessa tilassa, kun halutaan tarkastella toimintaa minimoimalla tutkijan vaikutus tapahtumien kulkuun (Ruotsala 2005, 59). Käytin itse tätä menetelmää tarkastelllessani Facebookissa toimivia ideologisia ryhmittymiä. En osallistunut ryhmissä käytyihin keskusteluihin tai muuhun niiden sisällä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. En myöskään liittynyt niihin tutkimustarkoituksessa. Vaikutukseni tutkimuskenttään ei siis ole ollut suoraa tai toiminnallista vaan ehkä tiedostamatontakin ja erittelevää liittyen tutkimuskentän ja -aineiston rajaamisen taustalla olevaan valintaprosessiin. Vaikka roolini tarkkailijana oli

---

<sup>13</sup> Ryhmiä havainnoitu kokonaisuudessaan aikavälillä 12.1.2012–7.2.2012.

<sup>14</sup> Haastattelut toteutettu tammikuun 2012 aikana.

näkymätön, se ei julkisen materiaalin ollessa kyseessä muodosta eettistä ongelmaa etenkin silloin, kun henkilö- tai tunnistetietojen luovutusta tai palveluun luodun sisällön lainaamista tai kopiointia ei tapahdu (ks. luku 2.2). Havainnointiprosessissa kiinnitin huomiota ryhmittymien sisällä tapahtuvan sosiaalisen toiminnan muotoihin, teknisiin ominaisuuksiin ja visuaalisiin elementteihin. Internetsivujen ominaispiirteiden havainnoinnilla on tärkeä merkitys niiden toimintaperiaatteiden ja suosion ymmärtämisessä. Jokaisella teknisellä ja visuaalisella ominaisuudella on tarkka määritelty käyttötarkoitus, ja sivuston käyttöliittymäsuunnittelu määrittää perustavanlaatuisesti sen sisällä tapahtuvaa toimintaa. Määritellyt ominaisuudet vaikuttavat myös sivuston saavutettavuuteen ja käytettävyyteen, joten sillä on siten osansa sen saavuttamassa suosiossa. (Haverinen 2009, 10.) Esimerkiksi Facebookin siirtyminen myös mobiililaitteilla käytettäväksi lisää sen käyttöä kodin ulkopuolella ja kertoo sen erityisestä roolista osana sosiaalista arkea.

Internetaineistoa havainnoidessa tutkijan tulee aina sisällyttää kenttätöihinsä tietynlainen lähdekritiikki – verkossa valheelliset identiteetit ja kirjoitukset eivät ole harvinaisia. Facebook tutkimuskohteena tarjoaa kuitenkin ehkä muita sosiaalisia foorumeja enemmän todellisuuteen perustuvaa sisältöä käyttäjien esiintyessä suurimmaksi osaksi omalla nimellään ja jopa kasvoillaan. Valheellisen profiilin luominen on palvelun käyttöehtojen vastaista, eikä käytössä ole yleisesti nimimerkkejä tai mahdollisuutta täyteen anonymiteettiin. Kuitenkin myös Facebookissa törmää ajoittain valheellisiin profiileihin ja pilailuryhmiin sekä muiden käyttäjien tahalliseen provosoimiseen, eli *trollaukseen*. (FB, havainnointi 23.1.2012; 24.1.2012.) Pyrin varmistamaan havainnoimieni ryhmittymien oikeellisuutta ja merkitystä aitona kannattajien foorumina esimerkiksi tarkastelemalla jäsenmääriä ja arvioimalla ryhmän seinällä käytyä viestintää ja sen aihe yhteyksiä.

Aloitin aineistooni tutustumisen kartoittamalla ideologisten ryhmittymien aihepiirejä verkko yhteisö Facebookissa. ”Avaininformanttinani” toimi Facebookin oma hakukenttä, jonka kautta selaaja voi etsiä palvelusta toisia käyttäjiä, sivuja, ryhmiä ja tapahtumia. Palvelun sisäinen hakukenttä auttoiakin tutkimusmateriaalia etsittäessä huomattavasti, sillä hakutulokset löytyivät juuri kyseiseltä sivustolta. Esimerkiksi yleisillä hakukoneilla (kuten Google) tulokset sisältäisivät loputtomasti materiaalia myös muilta sivustoilta, joissa kyseinen

hakusana sattuu esiintymään. Facebookin hakukenttää käyttäessäni olivat sillä saadut tulokset jo valmiiksi tutkimaani sivustoon rajattuja. Hakusanoinani käytin suomenkielisiä erilaisiin ideologisiin, aatteellisiin ja poliittisiin aihepiireihin liittyviä termejä, joiden kautta löysin tuloksia vaihtelevasti hakusanasta riippuen. Osan ryhmittymistä löysin myös seuraamalla mahdollisia ryhmistä löytyneitä polkuja muihin samankaltaisiin yhteisöihin.

Ideologisten Facebook-ryhmien ja sivujen teemat olivat vaihtelevia ja runsaita. Luultavasti sellaista näkemystä tai aatetta ei ole, jota varten ei olisi omaa ryhmittymää luotu. Siksi mahdollisen tutkimusaineiston määrä on valtava, eikä sitä voi täysin puolueettomasti tai kattavasti rajata. Pysin kuitenkin tarkastelemaan mahdollisimman erilaisia ryhmiä vertaillakseni niiden sisäisen vuorovaikutuksen keinoja suhteessa kyseessä olevaan aihepiiriin. Yleisimmät ideologisen ryhmittymisen alueet liittyivät poliittisiin puolueisiin ja ehdokkaisiin, ympäristöasioihin, eläinten oikeuksiin, kansainvälisyyteen ja maahanmuuttopolitiikkaan, kansalaisjärjestöihin sekä erilaisiin kannanottoihin ja kampanjoihin. (FB, havainnointi 12.1.2012.) Valitsin tarkastelemani ryhmittymät pitkälti näiden teemojen mukaan, havainnoiden aina muutamaa, mahdollisuuksien mukaan toisistaan aatteellisesti poikkeavaa esimerkkiryhmää saman aihepiirin sisällä. Lähemmän tarkastelun kohteeksi päätyi lopulta 20 erilaista julkista ryhmittymää. Jokaisen aihealueen sisältä löytyi niin julkisia kuin suljettujakin ryhmiä, mutta yllättäen reilusti yli puolet hakutuloksien perusteella löytyneistä ryhmittymistä oli julkisesti tarkasteltavissa olevaa materiaalia, useimmiten Facebook-sivuja. Samasta aiheesta saattoi löytää sekä suljetun että hyvinkin julkisen ja suosituksen ryhmitymän. Käsitys ideologisen materiaalin luonteesta näyttääkin vaihtelevan käyttäjätasolla, tosin suljetut ryhmät olivat usein marginaaliasemassa julkisiin ryhmittymiin verrattaessa. Huomattavaa on kuitenkin se, että täysin salaiseksi määritellyjä ryhmiä ei hakutuloksissa voinut nähdä lainkaan. (FB, havainnointi 12.1.2012.)

Facebookin toteuttamat tekniset uudistukset aineistonkeruuni aikana olivat aiheuttaneet muutoksen, jossa Facebook-sivut nousivat asteittain perinteisten ryhmien rinnalle ja jopa ohi eniten käytettynä verkostoitumisen välineenä. Tämä oli selkeästi nähtävissä verrattaessa tietystä aiheesta luotujen ryhmien jäsenmäärää vastaavan sivun tykkääjiin. Ero oli yleensä huomattava. Sivut toimivat useammin suurien jäsenmäärien keskittyminä, kun taas ryhmiä

saattoi löytyä samastakin aihepiiristä lukuisina hajautuneina muutaman jäsenen joukkoina. (FB, havainnointi 12.1.2012.) Sivujen ja ryhmien ulkomuotoon ei voi Facebookissa juuri-kaan vaikuttaa, ja ryhmittymien muokkaaminen on tältä osin melko rajattua. Sivuilla on mahdollista määrittää ryhmittymää edustava profiilikuva, joka usein valitaan hyvin aihetta kuvaavaksi. Järjestöjen tai muutoin organisoitujen tahojen kohdalla tämä tarkoitti usein virallista logoa ja yksityishenkilöiden perustamalla ryhmällä kannanottoa mahdollisimman hyvin esittävää, usein voimakkaita tunteita tai ajatuksia herättävää kuvaa. Ryhmissä varsinaista profiilikuvaa ei ole mahdollista määrittää, vaan visuaalisena vihjeenä sen aihepiiristä toimii valmiista listasta valittava clip art -tyylinen elektroninen piirros. Tarkastelemieni ryhmien perusteella ideologiseen aihepiiriin keskittyvän ryhmän kohdalla näistä kuvista useimmin olivat käytössä megafoni, ylös kohotettu nyrkki, ympäristöä tai vihreää ajattelutapaa kuvaavat luontoaiheiset kuvat sekä seksuaaliseen identiteettiin väreillään viittaava lippu. (FB, havainnointi 17.1.2012.) Facebook tarjoaa siten selkeästi mahdollisuuksia ryhmän aiheen tunnistamiseen myös erilaisin kulttuurisin symbolein, jotka verkon ulkopuolellakin mielletään ideologisen materiaalin tunnusmerkeiksi. Virallisen kuvan valitseminen tekee kuitenkin sivuista ehkäpä visuaalisesti ryhmiä houkuttelevampia ja viestii mahdollisesti niiden järjestäytyneestä luonteesta. Tietystä aiheesta ryhmittymiä haettaessa käyttäjälle ehdotetaan listalla ensimmäiseksi aiheesta löytyvää sivua, joka usein vaikuttaa viralliselta, modernilta ja helposti aiheeseensa yhdistettävältä. Ryhmittymää edustava kuva on ollut havainnoinnin aikana keinona ainoa niiden visuaalisen ilmeen muokkaamiseen. (FB, havainnointi 17.1.2012– 18.1.2012.) Siksi koenkin, että sillä on ollut suuri vaikutus ryhmän luomaan ensivaikutelmaan sekä sen koettuun vaikuttavuuteen ja uskottavuuteen. Havainnointijakson jälkeen mahdolliseksi on tullut myös määrittää ryhmälle tai sivulle kansikuva, joka on kuitenkin nähtävillä ainoastaan vasta, kun käyttäjä avaa ryhmän tai sivun selaimensa auki.

Usein sivut näyttäytyivät selaajalle ryhmiä organisoiduimpana. Monet järjestöt, puolueet ja vaaliehdokkaat luovat Facebook-sivun tavoittaakseen verkkopalvelun valtavan käyttäjäjoukon. Tavallisesti näiden järjestöjen omilta kotisivuilta löytyi näkyvä linkki myös Facebook-sivulle, joka voi toimia jopa toisena virallisena tiedotuskanavana varsinaisten kotisivujen ohella. Facebook-sivujen taustalla oli ryhmiä useammin reaaliaikaisessa toimiva organisaatio tai kampanja, kun taas yksityishenkilöt turvautuivat useammin ryhmäpohjaiseen tekniikkaan. Siitä huolimatta ryhmän tai sivun voi luoda niin yksittäinen käyttäjä kuin järjestö,

eikä niitä ole teknisessä mielessä suoraan suunnattu tietyille käyttäjöpohjalle. Sivujen organisoidumpaa luonnetta puoltavat kuitenkin niiden monet ryhmistä poikkeavat ominaisuudet. Sivut mahdollistavat esimerkiksi monien seurantatyökalujen hyödyntämisen. Seurantatyökalujen avulla voidaan esimerkiksi määrittää sivun kävijämääriä ja luoda sivun jäsenistä erilaisia tilastoja. Sivujen julkisuus kertoo myös niiden olevan laajalle yleisölle tarkoitettuja, mitä järjestöt ja kannattajat hakevat kampanjat todennäköisesti pitävät positiivisena. Sivun osoitteen voi muokata siistimmäksi ja paremmin yhteisöä kuvaavaksi, jolloin muutos vaikuttaa edistävästi myös sen löytymiseen Facebookin ulkoisten hakukoneiden kautta. (FB, havainnointi 17.1.2012.) Sivun osoitteesta tulee tällöin kotisivun kaltainen. Facebook tarjoaa sivujen kohdalla myös mahdollisuuden niiden kategoriointiin aiheensa mukaan. Tarkastelemieni ryhmittymien perusteella valmiit kategorialuokat ideologisen materiaalin kohdalla olivat useimmiten poliittinen järjestö, puolue, voittoa tavoittelematon järjestö, yhteisö, poliittinen vakaumus, aate, kansalaisjärjestö, organisaatio, ja poliitikko. (FB, havainnointi 17.1.2012–18.1.2012.) Jo tämä sivujen tarjoama mahdollisuus itsessään kertoo Facebookin kannustuksesta ideologisen ja arvopohjaisen materiaalin julkiseksi muuttamisessa.

Tarkastelun perusteella ryhmät vaikuttivat olevan ensisijaisesti alusta käyttäjien väliselle keskustelulle. Vaikka sivuillakin kannattajat saattoivat aktiivisesti kommentoida seinälle ilmestyviä julkaisuja, oli todellinen henkilökohtainen ja käyttäjien välillä tapahtuva keskustelu ryhmissä huomattavasti yleisempää. Ryhmissä ylläpitäjä oli lähes aina tavallinen Facebook-käyttäjä eikä kasvoton sivun taustalla toimiva hanke tai järjestö (FB, havainnointi 17.1.2012). Tämä itsessään voi jo luoda tunteen turvallisesta keskusteluympäristöstä. Sivujen jäsenmäärä voi helposti kivuta useaan tuhanteen, ja omien ajatusten jakaminen näin suuren ihmismassan keskellä voi olla pelottavaa. Siksi kommunikaation tavat näyttivät poikkeavan toisistaan riippuen siitä, oliko ryhmittymä tekniseltä pohjaltaan sivu vai ryhmä. (FB, havainnointi 26.1.2012–7.2.2012.)

Ryhmissä seinällä tapahtuva vuorovaikutus koostui suurimmaksi osaksi yksittäisten jäsenten kirjoittamista tilapäivityksistä, joissa he saattoivat pohtia kyseessä olevaan aihepiiriin liittyviä ilmiöitä tai suoraan kannustaa muita jäseniä yhteiseen keskusteluun. On myös huomion arvoista, että vaikka ryhmä olisi julkinen ja sen seinällä käytäviä keskusteluja voi kuka

tahansa seurata, ei niihin voi kuitenkaan osallistua muut kuin ryhmään kuuluvat jäsenet. Kommunikaatio on siten julkisissakin ryhmissä hyvin jäsenläheistä ja ryhmiä tarkastellessa saa kuvan tiiviimmän joukon keskusteluforumista. Tosin ryhmissäkään aktiivinen keskustelu ei ollut selviö, ja lähes aina se tapahtui samojen käyttäjien toimesta suurimman osan jäsenistä jäädessä hiljaisiksi taustaseuraajiksi. (FB, havainnointi 17.1.2012.) Sivulla vuoro-vaikutuksen keinoina käytettiin pääosin henkilökohtaisten julkaisujen sijaan kommentointia ja etenkin tykkäämistä. Usein varsinaiset tilapäivitykset olivat sivun taustalla toimivan ylläpitäjän jakamia linkkejä tai uutisia, ja kommunikaatio tapahtui pääosin näiden julkaisujen alla. Myös jäsenet saattoivat ajoittain jakaa sivulla erilaisia aiheeseen liittyviä linkkejä, mutta pelkkää omien ajatusten jakamista ei Facebook-sivuilla juuri ilmennyt. Myös Facebook-sivuilla usein samat aktiivijäsenet kommentoivat toistuvasti seinälle ilmestyviä päivityksiä suurimman osan jäädessä ainoastaan ”tykkääjän” rooliin. Linkittäminen vaikutti olevan tärkein jakamisen muoto Facebookin ideologisissa ryhmittymissä, ja sen avulla mahdollistettiin tehokas tiedonvälitys aihepiiriin liittyvistä videoista, artikkeleista, tapahtumista, sivustoista ja blogeista. (FB, havainnointi 17.1.2012; 26.1.2012.)

Jäsenet jakoivat ajoittain myös omaan profiiliinsa ryhmittymissä julkaistuja linkkejä, etenkin jos ne olivat erityisen ajankohtaisia tai tunteita herättäviä. Näin ryhmien sisäistä ja aihepiiriin liittyvää materiaalia siirrettiin myös käyttäjän oman verkoston nähtäville. Vaikka linkittäminen omaan profiiliin oli selvästi vaihtelevamman käyttäjäjoukon toteuttamaa kuin esimerkiksi tekstien julkaiseminen tai kommentointi, oli sekin silti toimintana melko harvinaista, eikä juurikaan eronnut lukumäärältään muista osallistumisen tavoista. (FB, havainnointi 26.1.2012; 5.2.2012.) Yksi näkyvä ideologisen vaikuttamisen sosiaalinen ulottuvuus oli linkittämisen lisäksi erillisen sovelluksen mahdollistama *Pickbadge*-toiminto, jolloin kannatettavasta sivusta voitiin luoda käyttäjän omaan profiilikuvaan liitettävä ”rintamerkki”. Näin verkkovaikuttaminen lainaa jälleen reaali maailmassa tunnettuja kannatuksen ilmaisemisen keinoja. (FB, havainnointi 5.2.2012.)

Uutismedia ja verkon ulkopuoliset tapahtumat vaikuttavat vahvasti Facebookissa perustettaviin ryhmiin ja sivuihin. Esimerkiksi poliittiset tapahtumat ja kiistanalaiset päätökset synnyttävät pian omat ryhmittymänsä verkkopalveluun, niin puolesta kuin vastaan. (FB,

havainnointi 12.1.2012.) Facebookissa uutiset leviävät hetkessä ja usein tärkeät tapahtumat ja uutiset huomaa jopa ensimmäistä kertaa vieraillessaan Facebookin etusivun päivitys- tai uutisvirrassa eli *newsfeedissa*. Sosiaalisen median on todettu haastavan jo perinteisiä uutismedioita, kuten sanomalehtiä ja televisiota (ks. esim. Dutton 2009; 2010). Usein hyödynnetään myös muita sosiaalisen median mahdollisuuksia. Facebook-sivujen sovelluspalkissa voi olla väylä esimerkiksi ryhmittymän omaan YouTube-kanavaan tai Twitter-tiliin. Sivun tilapäivitykset käyttäjä voi useissa tapauksissa tilata myös syötteenä (engl. *Real Simple Syndication*), jolloin käyttäjä saa tiedon uusista julkaisuista välittömästi. (FB, havainnointi 1.2.2012.) Erilaiset mediat ovat näin vahvassa toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa ja niitä hyödynnetään myös ideologisen materiaalin jakamisessa.

Suomalainen vaikuttamisen tapa näyttää olevan usein tekstiin sitoutunutta. Suurten ja usein toistuvien mielenosoitusten tai näkyvien tempausten sijaan mielipiteet ilmaistaan ennemmin keskustelufoorumeilla, sanomalehtien mielipidepalstoilla ja blogeissa. Facebook on tarjonnut uuden kanavan tämänkaltaiselle ajatusten esittämiselle. Se ei tarkoita, etteivät ideologiat tai vaikuttaminen olisi yksilölle tärkeitä. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluukin olla ”pitämättä meteliä”, mutta yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja poliittisiin päätöksiin voidaan kuitenkin reagoida tunnetasolla hyvin voimakkaasti ja kantaa ottavista julkaisuista ja teksteistä voi aistia tunnelatauksen niiden taustalla (FB, havainnointi 26.1.2012). Vahvoista tuntemuksista huolimatta barrikadeille nouseaan tekstuaalista kannanottoa harvemmin, eikä suoraa toimintaa ilmeisesti koeta ominaisena tapana vaikuttaa. Suomalaiset mielenosoitukset ja ideologiset mielenilmaukset ovat myös luonteeltaan usein melko asiapitoisia ja maltillisia.

Huolimatta siitä, että internet ja Facebook ovat tuoneet vaikuttamisen sekä ideologisen kannanoton ja ryhmäytymisen mahdollisuudet yhä useamman ulottuville ja helpommin saavutettaviksi, ei verkkoa voida pitää tasa-arvoisena välineenä tämänkaltaiselle toiminnalle. Edelleen verkon mahdollistamista kommunikaation ja verkostoitumisen muodoista jäävät paitsi ne, joilla ei esimerkiksi taloudellisista tai teknisistä syistä ole mahdollista internetyhteyttä hankkia. Suomessa tilanne on kuitenkin tässä mielessä yleisesti ottaen hyvä (ks. luku 1.1), mutta puutteitakin toki löytyy. Internet saattaa olla joissain tapauksissa jopa tietyn

järjestön tai sen aluejaoston sekä etenkin vailla taustaorganisaatiota toimivan ryhmän ainoa tiedotuskanava (FB, havainnointi 12.1.2012).

Vaikka Facebookissa toimivat ideologiset ryhmittymät ovat saaneet laajaa huomiota myös muualla mediassa, voi niiden tarjoamaa todellista vaikuttamisen luonnetta kyseenalaistaa (ks. luku 5.4). Facebookin ryhmien ja sivujen avulla voidaan kuitenkin tuoda kannanotoille suurta medianäkyvyyttä, jolloin aatteelliset kysymykset ja kampanjat on mahdollista tuoda suurenkin yleisön tietoisuuteen (Comunello, Mulargia & Parisi 2016, 523). Tämä jo itsessään saattaa aktivoita myös verkon ulkopuolella toimivia henkilöitä. Ryhmittymissä saatettiin useinkin ylläpidon ja käyttäjien toimesta jakaa linkkejä erilaisiin aihepiiriä sivuaviin tapahtumiin, mutta etenkin ryhmissä tämä oli havainnoinnin perusteella harvinaisempaa. Runsa tapahtumien luonti ja jakaminen keskittyi usein virallisempien organisaatioiden, järjestöjen tai puolueiden toimintaan liittyviin sivuihin. Yleisesti tapahtumat olivat erilaisia teema- tai toimintapäiviä, tapaamisia ja yleisöluentoja. (FB, havainnointi 5.2.2012.) Tapahtumien luonti on keino houkuttaa verkkoyhteisön jäseniä myös osaksi reaali maailmassa tapahtuvaa toimintaa. Facebookissa tapahtuva ideologinen toiminta ei kuitenkaan välttämättä vastaa jakaumaltaan verkon ulkopuolista todellisuutta, sillä kannattajamäärät verkossa saattavat olla hyvin erilaisia kuin mitä ne ovat sen ulkopuolella. Esimerkiksi todellisuudessa selkeästi pienempi puolue voi haalia Facebookissa enemmän kannattajia puolue toimintaa sivuaviin ryhmittymiin kuin valta-asemassa oleva kilpailijansa. (FB, havainnointi 17.1.2012.) Vaikka toiminta ei useinkaan tunnu realisoituvan verkon ulkopuolella, voi Facebookilla olla kuitenkin vahva taustavaikuttajan rooli erilaisissa yhteiskunnallisissa ilmiöissä, kuten vuoden 2012 presidentinvaalit osoittivat.

Vaikka selkeää ja vahvaa yhteisöllisyyttä ei julkisissa Facebook-ryhmittymissä ehkä ole havaittavissa, on siitä kuitenkin löydettävissä tiettyjä merkkejä. Jokainen verkkoon luotu ryhmä on tietylle ennalta määritellylle joukolla suunnattu ja jokaisella niistä on tarkoitus ideologisen materiaalin jakajina sekä verkostoitumis- ja keskustelukanavan tarjoajina. Yleensä tälle rajatulle joukolla muodostuvat myös omat jaetut säännöt hyväksytystä käytöksestä, joita etenkin verkossa ohjaa ensisijaisesti *netiketti* (Kosonen 2008, 72–73; Preece 2000, 10; Ridings ym. 2002, 273). Netiketti, eli verkkoetiketti viittaa käsitteenä epävirallisiin

internetissä harjoitettavaa toimintaa määrittäviin käyttäytymissäntöihin (Sanastokeskus 2010). Yksittäisen käyttäjän tai muun ryhmittymän epäasiallinen käytös herättikin usein kiihvasta keskustelua jäsenten keskuudessa (FB, havainnointi 5.2.2012). Siten ryhmän kanta saatettiin kokea niin tärkeäksi asiaksi, että sitä noustiin yksissä tuumin puolustamaan (ks. Laitinen 2003, 361). Tästä huomasin yhden näkyvän esimerkin vieraillessani eräässä aiheeltaan puoluepoliittisessa ryhmässä, johon jostain syystä oli liittynyt jäseneksi poliittiselta kannaltaan täysin vastakkaista näkemystä edustava, itsekin politiikassa toimiva henkilö. Kyseinen henkilö jakoi aktiivisesti vastakkaisia mielipiteitään ryhmän seinällä ja kritisoi ryhmässä kannatettavan puolueen toimia ja aatteita hyvinkin kärkkäästi ja tunnepitoisesti. Vaikka usein vastaukset olivat närkästyneitä mutta asiallisia, saivat nämä kriittiset kommentit aikaan hyvin paljon keskustelua ja vastakommenteja myös sellaisten jäsenten taholta, jotka eivät näennäisesti olleet muuten aktiivisia julkaisijoita ryhmän sisällä. (FB, havainnointi 5.2.2012.)

Tosin yleinen heikko osallistuminen ryhmittymien sisällä tapahtuvaan vuorovaikutukseen (sekä sen kanavoituminen samojen henkilöiden tuottamaksi) kertoo julkisiin ryhmittymiin liittymisen olevan ehkä ennemmin henkilökohtainen kannanotto kuin tiettyyn joukkoon kuulumisen tavoittelua. Internet on toki yksi yhteisöllisyyden tärkeä ulottuvuus, mutta todellisempaa sen kokemus näyttäisi olevan verkkoryhmien ulkopuolella reaali maailmassa ja kasvokkaisissa kontakteissa (FB, havainnointi 26.1.2012; Laitinen 2003, 366–367; ks. luvut 4.2 ja 5.1). Tilanne voi tosin olla hyvinkin erilainen suljetuissa pienemmän jäsenmäärän ryhmässä (ks. luku 4.2). Julkisuus ja jäsenten suuri määrä ilmeisesti ainakin osittain heikentävät yhteisöllisyyden kokemusta etenkin Facebook-sivuilla. Usein erilaisia kansanliikkeitä ja ideologisia aatteita jakavia ryhmiä ilmentävät niiden luoma yhteisöllisyys ja me-henki, mutta jostain syystä Facebookissa ne näyttävät havainnointimateriaalin mukaan korvautuneen ennemminkin individualismilla sekä ajatusmaailman ja identiteetin representoinnilla muille käyttäjille.

Kenttätöideni aikana Facebook-sivut näyttivät olevan viemässä Facebook-ryhmien paikan myös ideologisen ja arkaluontoisen ryhmittymisen kentällä. Yhä useammin luotiin aiheesta riippumatta sivu ryhmän sijaan, jolloin Facebook-ryhmittyminen siirtyi hiljalleen

jäsenkeskeisyydestä ”tykkäämiseen”. Havaintojeni perusteella uskoisin tämän johtuvan sivujen selkeämmästä visuaalisesta ilmeestä, virallisuudesta ja uskottavuudesta. Ne tarjoavat myös helposti saavutettavissa olevan matalan kynnyksen keinon osallistua itselleen tärkeään asiaan. Myös Facebook tuntui kannustavan ryhmämuutoksen myötä sivujen luomiseen ryhmien kustannuksella. Ryhmät eivät kuitenkaan menettäneet merkitystään pienemmän ja aktiivisemmän joukon keskustelufoorumina, mutta suuremman luokan verkostoitumiseen sivut näyttivät näkyvyydestään huolimatta tarjoavan aineiston perusteella helposti lähestyttävän pohjan. Sivuihin siirtyminen tarkoitti yhä vahvempaa julkisuutta, joten on kiinnostavaa, että myös arvolutautunut materiaali on haluttu siirtää ryhmäpainotteisesta muodosta yhä näkyvämpään sivumalliin. Aineiston keräämisen aikaan yhteisöpalveluissa heränneen ideologisen ryhmittymisen ”kulta-aikana” aatteellinen materiaali tuntui havaintojen perusteella selkeästi muuttuneen osaksi käyttäjien identiteetin rakentamista palvelussa, eikä tämän kaltaista sisältöä tunnuttu kokevan ryhmittymisen tavoista päätellen enää niin yksityiseksi tai arkaluontoiseksi asiaksi. Samanaikaisesti lisääntyi kuitenkin myös henkilökohtaisten profiilien kautta tuotettu vihapuhe ja muu negatiivinen materiaali erilaisten ideologioiden törmätyksessä palvelun sisällä (FB, havainnointi 26.1.2012–7.2.2012; ks. myös luku 4.2). Ehkä tästäkin syystä, sekä tuoreen Facebookissa tapahtuneen tietovuotokohun<sup>15</sup> siivittämänä tietoyhteiskunnassa ja palvelun käyttäjien keskuudessa on havahduttu pohtimaan yhteisöpalvelussa jaettujen tietojen merkitystä uudella tavalla. Odotettavissa lieneekin laajamittaisempi materiaalin ja tietojen saatavuuden rajoittaminen niin käyttäjien kuin lainsäätäjien taholta, josta muun muassa EU:n tietosuoja-asetus toimii perustavanlaatuisena merkinä.

## 4.2 Kokemuksia jäsenyydestä ja ryhmien toiminnasta

Havainnointiaineistoni tueksi toteutin aiheesta kolme teemahaastattelua, joiden avulla pääsin keskustelemaan Facebookin ideologiaryhmittymisestä suoraan ryhmien ja sivujen jäsenten kanssa. Koin saavani haastattelujen avulla tarkempaa tietoa ryhmiin ja sivuihin

---

<sup>15</sup> Maaliskuussa 2018 maailmanlaajuisessa mediassa levisi tieto, jonka mukaan brittiläinen Cambridge Analytica -yhtiö oli myynyt eteenpäin kymmeniltä miljoonilta Facebook-käyttäjiltä keräämiään henkilökohtaisia tietoja. Myytyjä tietoja oli käytetty muun muassa kohdennettuun vaalimainontaan Yhdysvaltain presidentinvaaleissa vuonna 2016. (Cadwalladr & Graham-Harrison 2018.)

liittymisen motivaatiosta ja merkityksestä. Tämä pitikin tutkimusprosessin edetessä hyvin paikkansa, sillä julkisen verkkoyhteisön sivuilla harvemmin julkaistiin henkilökohtaisia ajatuksia ryhmään liittymisestä tai sen merkityksestä (FB, havainnointi 12.1.2012–17.1.2012). Tässä mielessä ryhmittymisen julkisuus ja sen tiedostaminen näyttäytyi selkeimmillään. Tästä syystä haastattelut olivat keino päästä käsiksi syvällisemmin siihen tietoon, jota ei julkisissa verkkoryhmissä jaettu. Tutkimustapojen monimuotoisuus oli omassa kenttätyöprosessissani hyödyksi, ja menetelmät onkin syytä määrittää aina tapauskohtaisesti (Haverinen 2009, 11; Haverinen 2014; 46; Kuula 2006, 170–171).

Haastateltavani löysin pääasiassa oman sosiaalisen verkostoni kautta. Sainkin haastateltaviini yhteyden juuri Facebookin kautta. Kohdistin yhteydenottoni näihin henkilöihin, sillä tiesin jokaisen heistä olevan aktiivinen Facebookin käyttäjä ja kuuluvan useisiin palvelun sisällä toimiviin ideologisiin ryhmittymiin. Kaikki kontaktini suostuivat onnekseni mielellään haastateltavaksi tutkielmaani varten. Halusin toteuttaa haastattelut kasvokkain, vaikka esimerkiksi sähköposti- tai chat-haastattelukin olisi ollut tässä tapauksessa helposti toteutettavissa ja perusteltavissa. Haastateltavani olivat tottuneita internetin käyttäjiä, joten kaikki haastatteluissa käytetyt käsitteet ja aiheet olivat ennestään hyvin tuttuja. Kysymysten väärinymmärtämisen mahdollisuus on siis ollut pieni, mutta tuloksiin on saattanut kuitenkin osittain vaikuttaa se, että haastateltavani paljastuivat kenttätöiden edetessä arvomaailmoiltaan hyvin samankaltaisiksi. Onkin hyvä pohtia, vaikuttavatko erilaiset näkemykset myös kokemukseen ideologisen materiaalin luonteesta tai onko haastattelutilanteeseen vaikuttanut se, että haastattelija on ollut enemmän tai vähemmän tuttu henkilö haastateltaville. Haastattelujeni aikana käyttämäni teemalistan esimerkkikysymyksineen olen lisännyt tutkielmani liitteeksi (ks. liite 2).

Haastateltavani olivat aktiivisesti (lähes päivittäin) Facebookia käyttäviä nuoria naisia ja he kuuluivat haastatteluhetkellä useampaan palvelussa toimivaan ideologiseen ryhmittymään. Viittaan informantteihini peitenimillä, jotka aineistossani ovat Mari, Riikka ja Suvi. Haastateltavani olivat liittyneet Facebookiin vuosien 2007–2008 aikana, jolloin palvelu alkoi hiljalleen saada enemmän julkisuutta ja käyttäjiä myös Suomessa. Suomenkielinen versio Facebookista ilmestyi vuonna 2008. Sivustolle rekisteröitymistä perusteltiin pääasiassa

sosiaalisilla syillä ja henkilökohtaisella uteliaisuudella. Kavereiden liittyessä ja sosiaalisen kanssakäymisen siirtyessä Facebookiin koettiin tarpeelliseksi rekisteröityä palveluun myös itse. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Haastateltavistani Riikka kertoi, että Facebookiin oli siirtynyt suurin osa hänen seuraamistaan tapahtumailmoituksista ja aikaisemmin erilaisilla keskustelufoorumeilla käydystä viestinnästä. Riikka oli huomannut viestinnän muuttuneen tämän siirtymän myötä henkilökohtaisemmaksi, kun palvelu mahdollisti sekä kahdenkeskeisen että omalla nimellä ja kuvalla tapahtuvan kommunikaation. Hän korosti erityisesti kuvallisen profiiliin merkitystä, jolloin ikään kuin näkee, kenen kanssa puhuu. Tämä ei ennen anonyymeilla keskustelufoorumeilla ollut mahdollista, ja myös keskustelukumppaneista oppi hänen mukaansa Facebookin avulla huomattavasti enemmän kuin mitä aikaisempi viestiminen keskustelupalstoilla oli tarjonnut. (Riikka, haastattelu 31.1.2012.) Kaikki haastateltavat kokivat Facebookin olevan tärkeä osa sosiaalista elämää, ja se oli muodostunut tavalliseksi osaksi arkea. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

Se on ehkä sillein ollu erilaista, että se on niinkun henkilökohtasempaa. Että kun keskustelufoorumeilla sä oot niinkun anonyyminä – – jonkun nimimerkin takana ja sitten ne keskustelut on sillä lailla julkisia, että kuka tahansa voi tulla lukeen niitä. Niin – – yleensä siellä ihmiset kumminkin on omilla nimillään. Niin siellä aina – – tavallaan näkee ne kasvot et kenen kaa puhuu. Ja sitten toisaalta siitä ehkä tavallaan on avautunut – – kaikista kavereistakin, joita on tuntenu just ehkä joltain netin keskustelufoorumeilta aiemmin, niin niistä on tullut tavallaan ilmi ihan erilaisia piirteitä mitä tavallaan tulis keskustelufoorumissa. Et ne jakaa siellä kumminkin erilaisii asioita. (Riikka, haastattelu 31.1.2012)

Haastateltavani kuuluivat melko samankaltaisiin ideologioista kertoviin ryhmittymiin, jotka painottuivat useimmiten eläinten oikeuksiin, poliittiseen kantaan ja ehdokkaisiin, ihmisoi-keuksiin, lakialoitteisiin ja ympäristöasioihin. Useimmiten ryhmät ja sivut olivat löytyneet kavereiden tai jo omasta profiilista löytyvien ryhmittymien kautta. Ideologisia yhteisöjä haastateltavani olivat aktiivisesti etsineet pääasiassa heti liittyttyään palveluun, ja uusiin he kertoivat liittyvänsä sopivan ryhmän sattuessa kohdalle. Julkisiin ryhmittymiin liittymistä perusteltiin eniten aiheen henkilökohtaisella merkityksellä, asian esillä pitämisellä ja tuen osoittamisella sekä ryhmien sisällä käytävällä mielenkiintoisella keskustelulla – siitähän huolimatta, että kukaan heistä ei kertonut osallistuvansa itse aktiivisesti ryhmittymien

sisäiseen vuorovaikutukseen. Tärkeää haastatelluille olikin erilaisten mielipiteiden ja ajatus-  
tenvaihdon seuraaminen. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi,  
haastattelu 7.1.2012.) Varsinainen keskustelu käydään mieluummin oman kaveriverkoston  
kesken kokonaan Facebookin ulkopuolella (Riikka, haastattelu 31.1.2012). Keskustelua ryh-  
mittymän sisällä vieraiden käyttäjien kanssa ei koettu luontevana, ja myös pelko keskustelun  
epäasiallisuudesta sai haastateltavani karttamaan sanallista vuorovaikutusta ryhmän sisällä.  
Monessa tapauksessa samaankaan ryhmään kuuluttaessa ei välttämättä allekirjoitettu kaik-  
kea siellä kirjoitettua tai jaettua tietoa. Julkaisuista tykkääminen koettiin kuitenkin turvalli-  
sena keinona osallistua ajoittain ryhmittymien toimintaan. (Mari, haastattelu 7.1.2012;  
Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

Onhan se toisaalta tavallaan myös sitä että – ainakin mulle itelleni just  
semmoiset – aiheet on aika tärkeitä, niin sitten semmoset aiheet jotka  
niinkun koskettaa mua itteeni sillei paljon niin kyl mä – ihan hyvin niitä  
voin nyt sitten siellä Facebookissakin jakaa. (Riikka, haastattelu  
31.1.2012)

Facebook-ryhmittymän sisäiseen vuorovaikutukseen näyttäisi eniten vaikuttavan (myös ha-  
vainnoinnin perusteella) ylläpitäjän oma aktiivisuus keskustelun herättäjänä ja tiedon jaka-  
jana. Usein hiljaiset ryhmät jäävät haastateltavieni mukaan taka-alalle, eikä niitä välttämättä  
tule usein edes seurattua. Haastateltavani eivät kokeneet tarvetta osallistua ryhmittymissä  
käytäviin keskusteluihin, vaan mahdollinen tiedonjakaminen keskittyi ryhmästä omalle pro-  
fiiliseinälle tapahtuvaan linkittämiseen. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu  
31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Linkitys osoittautui haastattelu- ja havainnointima-  
teriaalın perusteella suosituimmaksi ideologisen materiaalin jakamisen välineeksi Faceboo-  
kissa. Linkittämisen avulla voitiin jakaa ajankohtaisia uutisia tai ajatuksia herättäviä kuvia  
ja tekstejä. Mari näkeekin linkityksen olevan merkittävä yksilöllisen vaikuttamisen keino  
Facebookissa:

– – tuntuu että nyt on Facebookissa tosi paljon lisääntynyt viime aikoina  
tämmönen kaikennäkönen linkitys, että – ehkä sitten tuodaan julki sitä  
omaa ideologiaa sitten sillä, että linkitetään tällöisiä poliittisia uutisia  
tai jotakin nettiaadresseja esimerkiksi, että se on ehkä sitä yksilön vaikut-  
tamista enemmän sitten (Mari, haastattelu 7.1.2012).

Riikka kertoi linkittävänsä omien ryhmiensä aihepiiriin liittyvää materiaalia omalle seinälleen joskus jopa viikoittain, kun taas Mari ja Suvi jakoivat itse Facebookissa yleensäkin melko vähän minkäänlaisia päivityksiä. Linkittäminen riippui usein siitä, kuinka paljon haastateltavat olivat seuranneet uutismediaa tai ryhmien sisäistä päivitysvirtaa sekä oliko samaa asiaa käsitelty ja jaettu jo muiden toimesta. Ryhmittymät toimivat usein tiedonvälityskanavana, joita hyödynnetään ajoittain myös omalla seinällä tapahtuvassa linkityksessä. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

Facebookin teknisten ryhmä uudistusten myötä tapahtuneet muutokset näkyivät selkeästi myös haastateltavieni Facebookin käytössä. Ryhmien toiminta etusivun uutisvirrassa oli vähentynyt merkittävästi, ja liittyminen uusiin ryhmittymiin kohdistui useimmiten Facebook-sivuihin. Jäsenyyden vaihtuminen tykkäämiseksi oli myös tuonut jokaisen haastateltavani mielestä selkeää luonne-eroa näiden kahden ryhmittymisen keinon välille. Vaikka tykkäämisen koettiin olevan helpompaa ja yksittäisten aihepiirien kannattamiseen sopiva väline, koettiin sen olevan myös ehkä heikompi ilmaisu vaikuttamisen saralla. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Pelkkä tykkääminen oli esimerkiksi Riikan mukaan jopa ideologisesti passivoivaa, eikä massaverkostoitumisella saada hänen mielestään aikaan kunnollista keskustelua.

– – on helpompaa vaan tykätä jostain sivusta. Et se ei oo niinkun tavallaan jotenkin niin vahva semmonen ilmaisu kun – – se, että sä oot niinkun jäsen jossain tiettyssä ryhmässä, joka tekee aktiivisesti jotain toimintaa. – – Mut ei aina, mut niinkun ainakin mun mielestä jotenkin tavallaan se, että kun on joku semmonen tietty ryhmä minkä sisällä sit keskustellaan ja suunnitellaan ja tolleen, niin onhan se silleen vähän erilaista, kun vaan se, että on joukko semmosii toisilleen tuntemattomia ihmisiä jotka nyt vaan tykkää jostain samasta asiasta. (Riikka, haastattelu 31.1.2012.)

Facebookissa tapahtuvan ideologisen toiminnan ei koettu olevan erityisemmin ehkä suoraan reaali maailmaan vaikuttavaa vaan välillistä, esimerkiksi tiedon levittämisen ja ihmisiä tavoittavan luonteensa kautta. Tapahtumakutsut, uutiset, videot ja adressit voidaan helposti jakaa yhdellä klikkauksella suurelle joukolle. Facebookin ideologiaryhmittymien ei näin ollen ole kovan luokan toiminnan areena vaan ensisijaisesti informaation levityksen kanava. Varsinaisen vaikuttamisen sijaan ryhmittymien kautta voidaan pysytellä ajan tasalla

yhteiskunnallisista asioista ja ilmaista tukensa ryhmän tai sivun ajamalle asialle. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

No en nyt tiedä onko se oikeesti kovin hyvä kanava vaikuttaa yhtään mihinkään, ehkä se on vaan hyvä kanava tuoda julki niitä omia ideologioitaan. En sinällään usko, että jollakin Facebook-Adresseilla sun – – muilla ois mitenkään hirveesti minkäänäköstä vaikutusta tämmösiin, johonkin poliittisiin asioihin esimerkiks. (Mari, haastattelu 7.1.2012.)

Facebookin kaltaisella ryhmittymisen mahdollistavalla palvelulla voi kuitenkin olla joissain tapauksissa suuri rooli myös reaali maailmassa toimivalle järjestölle, organisaatiolle tai yksilöiden joukolle. Haastateltavistani Riikka, joka kuului erään poliittisen puolueen nuoriso-jaostoon, kertoi myös järjestönsä siirtäneen osan toiminnastaan Facebookiin. Jaoston oman Facebook-ryhmän kautta tiedotettiin kokouksista, keskusteltiin toiminnasta ja jaettiin informaatiota. Mahdollisuus nopeaan ja laajaan tiedon jakamiseen oli hänen mukaansa helpottanut järjestön toimintaa ja madaltanut kynnystä tulla mukaan osaksi jaostoa. Tapaamisissa ja tempauksissa mukana kuitenkin tuntui usein olevan sama joukko. (Riikka, haastattelu 31.1.2012.) Onkin huomattavaa, että useista Facebook-kannattajista huolimatta järjestöjen, organisaatioiden ja kampanjoiden reaali maailmassa toimivien jäsenten määrä ei välttämättä muutu. Mari ja Suvi eivät olleet omissa ryhmissään huomanneet yleisesti järjestettävän verkon ulkopuolelle siirtyvää toimintaa, vaikka kumpikin myönsi arvostavansa todellista asian eteen toimimista. Molemmat olivat aktiivisia eläinten oikeuksien puolustajia, ja usein tämänkaltaisissa ryhmissä julkaisut liittyivät järkyttäviin kuviin ja videoihin, jotka saivat aikaan suuria tunnereaktioita ja tavallista vilkkaampaa keskustelua. Kumpikin piti hyvänä ideana, että ryhmittymiin jaettaisiin tällaisen materiaalin sijaan enemmän tietoa erilaisista tapahtumista ja teemapäivistä, jolloin jäsenten toiminta ei jäisi pelkkään järkyttyneeseen kommentointiin ja päivittelyyn. Jotkut sivut ja ryhmät näin jo tekivätkin, ja seinältä voi löytää runsaasti erilaisia tapahtumalinkkejä kyseiseen ideologiseen aihepiiriin liittyen. (FB, havainnointi 5.2.2012; Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Ei kuitenkaan ole varmaa, kuinka paljon tapahtumajaot todella saavat aikaan toiminnan reaali maailmaan siirtymistä nimenomaan ryhmittymien vaikutuksesta.

– – no justiin esimerkiksi näissä – – ryhmissä se on sitte enimmäkseen ehkä vaan tällästä yleistä kauhistelua siitä miten väärin joku asia on ja ehkä sen takia en oo sitten viittinyt osallistuakaan tähän keskusteluun, koska en koe että siitä ois sen käytännön asian kannalta yhtään mitään hyötyä. Että mielummin sitten vaikuttais reaali maailmassa eikä tuhlaisi sitä energiaa siihen että – – kauhistelee. (Mari, haastattelu 7.1.2012)

Ideologisella materiaalilla Facebookissa oli haastateltavieni kokemusten mukaan niin yksityinen kuin julkinenkin merkitys. Toisaalta ryhmien ja sivujen kautta mahdollistuva ideologioiden kannattaminen oli haastatelluille tärkeää henkilökohtaisella tasolla, mutta ryhmien ja jäsenyyden julkisuus toi sosiaalisessa verkko yhteisössä myös tarpeen pohtia tämänkaltaisen materiaalin jakamisen seurauksia. Julkiseen ryhmittymään liittyttäessä sen näkyvyyttä pohdittiin tietoisesti ja arvioitiin samalla sitä, minkälaista materiaalia haluaa itsestään muiden nähtäväksi asettaa. Jokainen haastateltavani kertoi aktiivisesti pohtivansa liittymisen mahdollisia seurauksia. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Riikka kertoi joskus jopa arastelleensa oman poliittisen taustansa julkituomista internetissä ja mietti yhä tarkkaan, minkälaisiin ryhmittymiin Facebookissa liittyy. Hän kertoikin haastattelun lomassa perheestään, joka ei koskaan hyväksynyt hänen vahvoja näkemyksiään ja aatteitaan. Ne saattoivat jopa aiheuttaa varsinaisia riitoja Riikan ja tämän sukulaisten välillä. Hän myös työskentelee julkisessa ammatissa, joten tästäkin syystä Riikka kertoi olevansa erityisen varovainen siitä, mitä hän profiiliinsa liittää. (Riikka, haastattelu 31.1.2012.)

– – kyl mä niinkun mietin – – mitä se tavallaan, niinkun, kertoo musta itsestä ihmisenä, jos mä liityn johonkin yhteisöön. Et ei – – sillä lailla, että niinkun jarruttelisin – – liittymistä sellasiin yhteisöihin joihin mä haluan liittyä, koska mä pelkään sitä ihmisten reaktiota siihen, vaan mä – – liityn niihin yhteisöihin mihin mä haluan liittyä. Mutta kyllä mä sillä lailla tavallaan niinkun suojelen itteeni ja omaa persoonaani. – – Ja sit jotkut tietyt sukulaiset on sullein, et ei sit ota niitä kavereiks, tai jos ottaa niin sitten rajaa sitä et ne ei välttämättä näe niitä jos ne asiat on semmosii mistä tietää että ne ihmiset ei pysty sitä tavallaan jotenkin sulattamaan. – – Koska kumminkin tavallaan Facebookissa mäkin – – omasta mielestäni suht aktiivisesti kuitenkin kommentoin jotain tollasia poliittisia näkemyksiä ja tollasia. Ja mun tilapäivitykset saattaa olla sitten niinkun just meidän jollekin – – mummulle kovaa sulateltavaa. (Riikka, haastattelu 31.1.2012)

Muilla haastatelluilla ei ollut perhe- tai ammattisyistä johtuvia perusteita rajoittaa ideologiisiin ryhmiin liittymistä, vaan heidän pohdintaansa ohjasi useimmiten se, kuinka ryhmittymän jäsenyys vaikuttaisi heidän verkkopalvelussa itsestään luomaansa mielikuvaan. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Kysyttäessä näkemyksiä ideologiaryhmittymisen julkisesta luonteesta Mari kertoi, että:

– – se on ehkäpä isoin syy miksi niihin ryhmiin liittyy, justiin se toisille viestiminen ja minkälaista kuvaa haluaa itestä – – antaa muille, – – koska en niihin liity sen takia että pääsisin keskustelemaan ihmisten kanssa, kun tosiaan tykkään enemmän seurata sitten näitä keskusteluja ite sillä tavalla taustalta. Mut että koen sen kyllä tärkeäksi, että ne on julkisia ja niitä pääsee sitten muutkin kattomaan. (Mari, haastattelu 7.1.2012.)

Myöskään Suvi ei pitänyt ryhmittymien julkisuutta välttämättömänä pahana, vaan pikemminkin positiivisena ominaisuutena. Hän kertoi pitävänsä siitä, että hänen oma Facebook-verkostonsa voisi mahdollisesti kiinnostua hänelle tärkeästä aiheesta. Liittymällä Facebookin ideologisiin ryhmittymiin hän halusi osaltaan pitää tämänkaltaisia teemoja esillä. Hän toivoi myös herättävänsä niiden avulla muiden käyttäjien keskuudessa ajatuksia. (Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

No, en mä ainakaan tähän asti liittynyt kun semmoseen ryhmiin että – – ne on niinkun, että mua ei ainakaan yhtään häiritse se että joku tietää että mä ajattelen sillä tavalla asioista. Et melkein päinvastoin. – – Ja en ehkä koe muuten olevani mikään mielipiteiden – – tuputtaja taikka – – valistaja, että näin pitäis ajatella tai näin pitäis tehdä mutta – – et kai mä kuitenkin ainakin jossain määrin toivon että ehkä se saattas niinkun – – jollain herättää ehkä sit jotain ajatuksia. (Suvi, haastattelu 7.1.2012)

Haastattelut ovat havainnoinnin ohella perinteinen ja tutkimusstrategisesti mielekäs etnografisen tutkimuksen menetelmä. Haastattelujen kautta pyritään usein joustavampaan, syväluotaavampaan ja ihmisläheisempään tiedonhankintaan kuin mitä esimerkiksi havainnoinnin avulla on toisinaan mahdollista saavuttaa (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11). Oman tutkielmani kannalta haastattelut osoittautuivat hyödyllisiksi, ja ne auttoivat ymmärtämään tutkimuskohdettani ja sen taustalla toimivia käytäntöjä paremmin. Haastattelua onkin aina perusteltua käyttää, mikäli tavoitteena on saada tietoa ihmisen kokemusmaailmasta.

Teemahaastattelu menetelmänä oli mielestäni aiheeni kannalta pätevä, joskin ajoittain huomasin ohjaavani haastattelua määrittelemistäni teemoista samojen kysymysten muodossa, jolloin haastattelu saattoi välillä ajautua strukturoituun suuntaan. Onnekseni tämä ei vaikuttanut haastateltavieni vastauksiin tai keskusteluun niitä merkittävästi tyrehdyttämällä tai lyhentämällä vaan keskustelu tuntui tästä huolimatta kulkevan haastattelujen aikana melko vapaasti ja huolettomalla otteella. Pyrinkin jättämään haastateltavilleni riittävästi tilaa jakaa kokemuksiaan ja kertomuksiaan ryhmien toimintaan liittyen, jotta toiminnan taustalla vaikuttavat motiivit ja mielikuvat olisi mahdollista tavoittaa.

## 5. RYHMITTYMISEN TEEMAT JA ANALYYSIN TEOREETTINEN RAKENTUMINEN

Etnografia perustuu tutkijan tekemään selvitykseen siitä, minkälainen tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on ja mitä kentällä havaitaan. Etnografia toimii empiirisenä kuvauksena ilmiön rakenteesta ja ominaisuuksista. Analyysivaiheen perustana on ilmiön taustalla olevien syiden ja merkityssuhteiden selvittäminen. (Haverinen 2009, 9; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 7–8.) Usein etnografisen aineiston aukikirjaaminen ja analyysi kulkevat käsi kädessä tutkimusprosessin edetessä, ja joskus analyysin selkeä erottaminen aineistosta ei ole yksinkertaista. Verkossa sijaitsevan aineiston analysointia helpottaa kuitenkin osittain sen saatavuus. Tutkija voi tarkastella verkkoaineistoa juuri silloin, kun se hänelle itselleen parhaiten sopii. Myös ajallisen ja paikallisen ulottuvuuden osittainen puuttuminen on hyödyksi – aineiston tarkastelu tai kerääminen ei rajoitu fyysisiin sijainteihin ja hetkellisiin tilanteisiin. (Laitinen 2003, 363.)

Internetsivujen analyysia varten ei ole kuitenkaan olemassa valmista pohjaa, jonka mukaan monimuotoista internetaineistoa voisi tulkita. Siksi virtuaalisen aineiston analyysi on haasteellista ja aina ensisijaisesti tutkijan oma näkemys, joka perustuu siihen, minkälaisia teemoja havaitaan ja mitä tutkija päättää nostaa aineistostaan esille. Noudatin itse päätelmissäni tätä ajatusta. Lähestyin keräämäni aineistoa teemoittelun ja laadulliselle tutkimukselle ominaisen hermeneuttisen tulkintaprosessin avulla<sup>16</sup>. Pysin löytämään aineistostani toistuvia tai keskeisiä aihepiirejä sekä tulkitsemaan aineistokokonaisuutta ja sen osia (havaittuja teemoja) hermeneuttisen kehän periaatteen mukaisesti. Hermeneuttisessa lähestymistavassa aineistoa tulkitaan tutkijan subjektin, kontekstin, ilmiön ja sen osien välisten suhteiden kautta jatkuvasti liikkeessä olevan, kehämäisen tulkintaprosessin kautta pyrkimyksenä saavuttaa mahdollisimman kokonaisvaltainen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. (Laine 2010, 31; 36–37.) Koska hermeneuttinen tieto perustuu täysin tutkijan tapaan tulkita aineistoaan, tulee

---

<sup>16</sup> Ks. lisää hermeneuttisesta menetelmästä ja tieteenfilosofiasta esimerkiksi Hans-Georg Gadamerin (valikoitunut ja suomentanut Ismo Nikander) teoksesta *Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa* (2004).

myös muodostettu analyysi suhteuttaa sen tuottamisen tapaan. Siksi korostankin, että kyseessä on oma subjektiivinen tulkintani aiheesta ja aineiston koostamisen taustalla on myös oma (ehkä tiedostamatonkin) valintaprosessini ryhmäotosta ja haastateltavia valittaessa.

Kokosin analyysiani varten sekä havainnointi- että haastatteluaineistossa havaitsemiani yhtäläisyyksiä ja toisiaan tukevia tekijöitä. Teemoja etsin lukemalla toistuvasti uudelleen kenttämuistiinpanoja ja haastatteluista koostamiani litteraatioita eritellen havaintojani teemojen mukaan erillisiin dokumentteihin. Teemat muotoutuivat osittain jo kenttätöiden aikana, jolloin etenevät havainnot ohjasivat aina uudelleen havaitsemisen ja analyysin prosessia suhteessa jo olemassa olevaan tietoon. Käsittelen näitä aineistosta tavoitettuja merkityssuhteita suhteessa tieteelliseen teoria- ja keskustelupohjaan. Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistoni pohjalta tekemiäni päätelmiä luokittelemalla ne havaitsemieni teemojen mukaan ja rakentamalla analyysille teoreettista perustaa. Aineistosta voidaan nostaa esiin neljä toistuvaa ja teoreettisesti kantavaa teemaa: yhteisöllisyyden kokemus, identiteetin rakentaminen, ryhmien sisäinen roolitus sekä vaikuttavuuden kokemus<sup>17</sup>.

## 5.1 Ryhmittymisen yhteisöllisyys ja yksilöllisyys

Ensimmäisenä edellä mainituista teemoista lähestyn yhteisöllisyyden kokemusta. Kokemuksellinen taso ja käyttäjien arvomaailmat sekä toiminnan motiivit ovat jääneet usein syrjään sosiaalisen median tutkimuksen keskiöstä. Siten myös käsitykset verkostopalvelujen luomasta yhteisöllisyydestä ovat yleisesti vielä osin tavoittamatta. Koska kyseessä on nimenomaan *yhteisöpalvelu* (sekä *sosiaalinen media*), olisikin tärkeää hahmottaa niitä tekijöitä, jotka saavat ihmiset käyttämään Facebookia ja liittymään sen alla toimiviin pienryhmittymiin. Teknologiavälitteisten yhteisöjen kollektiivisuus nojautuu usein välilliseen ja

---

<sup>17</sup> Kandidaatintutkielmassani käsittelin aineistoni pohjalta itserepresentaation ja ryhmien sisäisen vuorovaikutuksen teemoja sekä toiminnan vaikuttavuutta Facebookin ulkopuoliseen todellisuuteen (Penttinen 2012, 27–32). Maisterintutkielmassani olen tarkastellut havaitsemiani teemoja uudelleen niitä laajentamalla, uudelleenmuotoilemalla ja teoreettisesti jäsentämällä. Lisäksi käsittelen tutkielmassani erillisenä lukuna ryhmätoiminnan yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välistä rajanvetoa, joka osoittautui uudelleenluvun perusteella olevan perustavanlaatuisessa merkitysyhteydessä jokaiseen aineistosta esille nousevaan teemaan (ks. luku 5.1).

yksilölliseen kokemukseen tai tunteeseen yhteisöllisyydestä<sup>18</sup> joka jo itsessään korostaa käyttäjäkokemuksen tavoittamisen merkitystä (Kangaspunta 2011, 24.) Yhteisöllisyyden kokemus (tai pikemminkin sen puute) kiinnittyy aineistoni mukaan perustavanlaatuisesti ryhmätoiminnan taustalla vaikuttavaan motivaatioon, joka suuntautuu haastattelukertomusten ja havainnoinnin perusteella kollektiivisuuden saavuttamisen sijaan yksilötason tavoitteisiin. Yhteisöllisyyden kokemuksen puuttumista perusteltiin pääasiassa ryhmien sisäisen toiminnan keskittymisellä vain murto-osan tuottamaksi (ks. luku 5.3). Huomattavaa on myös, että ryhmittymiin liittymiseen syyt perustuivat jo alkujaan henkilökohtaisen käyttäjäprofiilin rakentamiseen (ks. luku 5.2) ja yksilölliseen kannanottoon (ks. luku 5.4). (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suv, haastattelu 7.1.2012; FB havainnointi 26.1.2012.)

Kevin Wright (2012) on tutkinut ensimmäisten joukossa Facebookin käyttäjien kokemuksia palvelun tarjoamista mahdollisuuksista vertaistukeen ja tukiverkoston luomiseen. Wright tarkastelee vertaistuen etsimistä ja siihen johtavaa päätöksentekoa verkoston ja käyttäjän välisen siteen vahvuuden kautta (*strong tie / weak tie -networks*)<sup>19</sup>. Samansuuntaisia ajatuksia mukaili jo Howard Rheingold (1998) määritellessään verkkoyhteisön käsitettä, viitaten Émile Durkheimin omaksumaan jaotteluun postmodernille ajalle ominaisista *gemeinschaft-* ja *gesellschaft*<sup>20</sup> -yhteisöllisyysmuodoista (Kangaspunta 2011, 27). Wright esittää tutkimustulostensa perusteella, että Facebookin kaltaisissa yhteisöpalveluissa yksilö hakeutuu etsimään tukea todennäköisemmin niistä ryhmistä ja verkostoista, joihin käyttäjällä itsellään ei ole vahvoja siteitä. Tätä Wright perustelee sillä, että käyttäjän ensisijaiseen verkostoon nähden arkaluontoisen asian esittäminen heikommille verkostoille luo pienemmän sosiaalisen

---

<sup>18</sup> Kangaspunta viittaa tekstissään myös Benedict Andersonin määritelmään kuvitelluista yhteisöistä (engl. *imagined communities*), jolloin esimerkiksi yhteiskunta, uskonto tai media voivat luoda kuvitteellisen yhteisön toisilleen tuntemattomista yksilöistä (ks. Anderson 2007). Tällöin ainoana yhteisöllisyyden perustana toimii jäsenten usko ja tunne ryhmään kuulumisesta.

<sup>19</sup> Ks. lisää *strong tie / weak tie* -verkostoteoriasta esimerkiksi Mark Granovetterin artikkelista *The strength of weak ties: A network theory revisited* (1983).

<sup>20</sup> Käsiteparin *gemeinschaft* (yhteisö) ja *gesellschaft* (yhteiskunta) esitti ensimmäisenä saksalainen sosiologi Ferdinand Tönnies jo vuonna 1887 teoksessaan *Gemeinschaft und Gesellschaft* (ks. Tönnies 1979). Käsiteparin otti käyttöön myös ranskalainen antropologi ja sosiologi Émile Durkheim, joka kuvasi käsitteiden avulla postmodernille yhteiskunnalle ominaisia ”mekaaniseen” ja ”orgaaniseen” solidaarisuuteen perustuvia yhteisöllisyysmuotoja (ks. Durkheim 1964).

riskin (stigmatisoitumisen vaara) ja objektiivisemmän vastauksen (Wright 2012, 399–400). Siten heikompien siteiden verkostoille viestiminen saattaa paradoksaalisesti jopa lisätä yksityisyyden tunnetta arkaluontoisista asioista keskusteltaessa. Tällöin käyttäjän oman ensisijaisen, vahvempiin siteisiin perustuvan sosiaalisen verkoston tarkkaileva katse ei yllä koskemaan kaikista yksityisimpiä asioita, jolloin myös negatiivisten seurausten mahdollisuus verkkomaailman ulkopuolella pienenee. (Comunello ym. 2016, 525–526.)

Facebookissa on esitetty olevan tavanomaisempaa suunnata esimerkiksi poliittinen keskustelu toisilleen tuntemattomista käyttäjistä koostuvaan, aihepiiriä sivuavaan ryhmittymään, kuin suunnata tämänkaltaiset keskustelunavaukset omalle verkostolle käyttäjäprofiilinsa kautta. Näin heikompiin sosiaalisiin siteisiin perustuvat ryhmittymät voivat tarjota tärkeää vertaistukea käyttäjälle, vaikka verkostoon kuuluvat henkilöt olisivat pitkänkin välimatkan päässä tai toisilleen jopa tuntemattomia. Facebookille ominaista onkin perinteisten vuorovaikutusmallien muokkaaminen heikompien sosiaalisten siteiden ja verkostojen merkitystä kasvattamalla. (Wright 2012, 400). *Weak tie* -verkostoina Facebookissa toimivat, usein arkaluontoisina pidettyihin ideologisiin teemoihin liittyvät ryhmittymät vastaavat osiltaan tähän tarpeeseen, joka voi selittää niiden suurta määrää ja suosiota palvelun sisällä. Tutkimusaineistossani tämä näkyi myös ideologisiin aiheisiin liittyvän keskustelun ja tiedonjakamisen pysymisenä pääosin ryhmittymien sisällä. Omaan profiiliin materiaalia siirrettäessä kyse oli lähes aina esimerkiksi uutisen tai tapahtuman linkittämisestä, ei varsinaisesta keskustelun aloittamisesta. (FB, havainnointi 26.1.2012; 5.2.2012; Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Huomattavaa on kuitenkin se, että ryhmittymien sisäinen vuorovaikutus oli poikkeuksetta vain pienen käyttäjäjoukon hallitsemaa, jolloin suurin osa jäsenistä ei osallistunut ryhmien sisäiseen toimintaan lainkaan tai vain harvoin (FB, havainnointi 26.1.2012). Myös haastateltavistani jokainen kertoi yhteisöllisyyden kokemuksen puuttumisesta jäsenryhmiensä kohdalla, eivätkä he juurikaan osallistuneet ryhmien sisäiseen vuorovaikutukseen (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Siten myös ideologinen ryhmätoiminta Facebookissa näyttää toistavan ryhmäkäyttäytymiseen liittyvien rooliteorioiden periaatteita tehtävien jakautumisesta ja osallistumisen epätasapainosta. Tähän teemaan palaan tarkemmin luvussa 5.3. *Tykkääjät ja aktiivit.*

Myös Seija Ridell on tehnyt teoksessaan *Elämää Facebookin ihmemaassa* (2011) aloitteen palvelun käyttäjien kokemusten keräämiseen tutkimustarkoituksessa. Ridell selvitti verkkokyselyn avulla käyttäjien mielipiteitä, toiveita, motivaatioita ja kokemuksia palvelun käyttämisestä ja palveluun liittymisestä. Huomattavaa on, että Ridell ei itse astunut tutkimusprosessinsa aikana virtuaaliselle kentälleen lainkaan, vaan hankki aineistonsa Facebookin käyttäjiä haastatteleamalla. Teos ilmentää siten internetiin suuntautuvaa ”nojatuoliantropologiaa”. (Haverinen 2014, 45.) Ridell toteaa haastattelujen perusteella, että suurimmaksi osaksi yhteisöpalvelu Facebookiin liittytään henkilökohtaisen uteliaisuuden lisäksi sosiaalisista syistä (Ridell 2011, 58). Kuten myös omat haastateltavani painottivat, on palveluun liittyminen lähes aina kytköksissä toisiin ihmisiin ja palvelun mahdollistamaan vuorovaikutukseen näiden henkilöiden kanssa (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Liittymistä ei kuitenkaan motivoi pelkästään yksilön lähipiiri, vaan myös käyttäjälle tuntemattomat henkilöt ja verkostot voivat olla syynä palvelun käyttämiseen, kuten Wright (2012) on havainnollistanut. Vaikka yhteydenpito heikompien verkostojen välillä onkin helpottunut ja sillä osittain perustellaan Facebookin suosiota, ovat ”Facebook-kaveruudet” myös kritiikin kohteena (Ridell 2011, 105). Tämänkaltaisten näennäisverkostojen on koettu heikentävän yhteisöllisyyttä palvelussa ja jopa sen ulkopuolella. Viestinnän muotojen muuttuminen ja siirtyminen Facebookiin sulkee palvelua käyttämättömät henkilöt sen sisällä käytävän keskustelun ulkopuolelle, siten heikentäen palvelua käyttävien ja käyttämättömien välistä kommunikaatiota. Osa Ridellin haastattelemissa käyttäjistä torjuu kuvitelman palvelun yhteisöllisyydestä täysin – he kokevat yhteisöllisyyden perustuvan illuusion joka syntyy kuvitelmasta, että ihmiseen pitää yhteyttä vaikka todellisuudessa lukee ainoastaan käyttäjältä uutisvirtaan ilmestyviä tilapäivityksiä. (Ridell 2011, 105–106.) Palvelu, joka perustuu ihmisen luontaiseen tarpeeseen kokea yhteisöllisyyttä, seuraa, hyväksyntää ja huomiota saattaakin siis päinvastoin aiheuttaa jopa yksinäisyyttä (Ridell 2011, 231).

Verkkovaikuttamisen muuttunutta luonnetta yhteisöllisyydestä yksilöllisiin kannanottoihin kuvaa myös Leo Stranius yhdessä Lasse Laaksosen kanssa julkaisussaan *Verkkovaikuttamista 2010-luvulla. Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta* seuraavasti:

Sen sijaan, että kansalaistoiminnassa otetaan aktiivisesti kantaa isoihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tarjoillaan vaihtoehtoisia kokonaiskuvia, on kansalaistoiminta usein erilaisten henkilökohtaisten vaatimusten ja toimenpiteiden näyttämö. Vaikuttamisen horisontti kiinnittyy helposti yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan yksilöön. Näin toiminta saattaa kutistua pelkiksi arkipäivän kulutusvalinnoiksi esimerkiksi erilaisten ostoboikottien tai eettisen kuluttamisen myötä. (Stranius & Laaksonen 2011, 15.)

Näitä ”arjen kulutusvalintoja” (ks. esim. Bauman 2002) ovat aineistoni perusteella myös Facebook-sivut ja niistä tykkääminen. Päätaavoite ei tällöin ole varsinainen verkkoryhmittymisen mukanaan tuoma kollektiivisuus vaan henkilökohtainen kannanotto ja toivottuun ideologiaan itsensä liittämisen ja sen muille esittäminen. Oman identiteetin ja ajatusten representaatio on siten muodostunut tärkeämmäksi kuin yhteinen toiminta tai viestintä ryhmittymän sisällä. Seuraavaksi siirryn käsittelemään tätä toista merkittävää aineistoni teemaa: identiteetin rakentamista ja itsensä esittämistä julkisessa verkkoyhteisöpalvelussa.

## 5.2 Itsensä esittäminen julkisessa verkkoyhteisössä

Internet on ensisijaisesti vuorovaikutukseen perustuva ympäristö, jossa sisältö on todellisten ihmisten toiminnan tuottamaa. Internet voidaan siten tutkimuskohteena käsittää niiden henkilöiden tutkimiseksi, jotka tuottavat sisältöä ja toimivat verkkopalveluiden sisällä. (Kuula 2006, 194–195; Laitinen 2003, 359; 363.) Tällöin internet toimisi ikään kuin arkisen elämän ja sosiaalisen toiminnan jatkeena, jolloin sen todellisuussuhde ei juuri poikkea reaali maailmasta. Esimerkiksi Daniel Miller (2010) esittää Facebookin olevan paikka, jossa käyttäjä voi nähdä heijastuman itsestään. Facebookissa saadaan hänen mukaansa selville, millainen itse on ja millaisia muut ovat. Monien valintojen kautta luotu käyttäjäprofiili saattaa antaa tekijästään jopa totuudenmukaisemman kuvan kuin kasvokkainen kohtaaminen. (Miller 2010, 14.) Osa internetin parissa toimineista tutkijoista tukeutuu kuitenkin vastakkaiseen näkemykseen, jolloin internet tulkitaan avoimena ja julkisena identiteettien rakentamisen tilana (ks. esim. Dalsgaard 2008; Papacharizzi 2010). Näin kyseenalaisesta internetissä tapahtuvan toiminnan suora yhteys fyysisen maailman realiteetteihin ja niiden täydelliseen siirtämiseen myös verkkosivuille. Internet käsitetään enemmän kulttuurisena välineenä, jonka kautta näitä rakennettuja maailmoja tuotetaan. (Kuula 2006, 194–195.) Itse yhdistän

tutkielmassani näitä kahta näkemystä, jolloin koen internetin todellakin olevan osittain reaali-ilmassa tapahtuvan sosiaalisen toiminnan jatke mutta myös identiteetin manipuloinnin ja rakentamisen väline. Erityisen selkeästi nämä kaksi näkemystä yhdistyvät tavoissa käyttää Facebookia.

Facebookin kaverilistan ja esimerkiksi merkintämahdollisuuden on ehdotettu olevan eräänlaista ihmissuhteiden muille esittämistä, jolloin virtuaalinen identiteetti määräytyy osittain käyttäjän sosiaalisen verkoston kautta. Kaverilista on yksi keino luoda profiilista yksilöllinen. Sen avulla voidaan kertoa muille käyttäjille, minkälaisiin sosiaalisiin verkostoihin yksilönä kuuluu. Facebookin kaltaisessa palvelussa verkostoituminen on olennainen osa sivuston toimintaideaa, kuten kaikissa muissakin verkkoyhteisöissä. Myös itsensä esittäminen verkostonsa kautta on kaikille tämän kaltaisille sivustoille yhteistä. (Dalsgaard 2008, 8–10.) Facebookin sosiaalinen luonne ja palvelun sisäisen toiminnan julkisuus saa käyttäjän (tiedostetusti tai tiedostamatta) jakamaan vihjeitä itsestään useille ihmisille. Tällaisia vihjeitä ovat esimerkiksi valokuvat, keskustelut, ystävät, musiikkimaku ja elämäntapahtumat. Facebook saattaa toimia siten eräänlaisena itsensä tuotteistamisen näyttämönä, jolloin palveluun voidaan rakentaa helposti haluttu kuva itsestään muille jaettavaksi. Internetiin siirryttäessä mielikuvien luominen on yhä vahvemmin käyttäjän itsensä hallussa ja tällä rakennetulla imagolla on yhä suurempi yleisö. Samankaltaiseksi toiminnaksi voisi lukea verkon ulkopuolella tapahtuvan itsensä tuotteistamisen kulutustottumuksilla, tyyllillä ja elämäntavoilla. (Tse 2008, 63; Bauman 2002, 92–95; Kangaspunta 2011, 25.) Myös erilaisiin Facebook-ryhmiin liittyminen ja mahdollisesti niiden esittämien ideologioiden kannattaminen muodostaa merkittävän osan muille luodusta minäkuvasta. Yksilöllinen elämäntapa ja sen osoittaminen suodattaa käyttäjän valintoja liittyä ja osallistua ryhmien toimintaan (Bennett & Segerberg 2011, 771).

Facebookin ideologisiin ryhmittymiin liittyminen näyttäisi siten olevan osa tätä virtuaalista performanssia, jossa käyttäjä rakentaa profiilistaan palvelusisäisen käyntikorttinsa. Facebook-profiilin avulla muut käyttäjät muodostavat kyseisestä henkilöstä mielikuvaa, joten on tärkeää, minkälaisin tiedoin, kuvin ja julkaisuin näitä käsityksiä luodaan. Toisaalta ideologisiin ryhmittymiin liitytään niiden henkilökohtaisen merkityksen takia, jolloin profiili

vaikuttaa osin toimivan todellisen minän jatkeena. Jokainen profiiliin liitettävä tieto päätyy sinne kuitenkin vasta selvän harkintaprosessin jälkeen, jolloin päätöstä niiden liittämisestä osaksi profiilia edeltää pohdinta niiden mahdollisesta vaikutuksesta profiilin kautta luotuun sosiaaliseen mielikuvaan. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.)

Olenaisena pidän etenkin ilmaisua profiilin rakentamisesta, sillä jokainen profiili tietoi-  
neen, kuvineen ja julkaisuineen on käyttäjän omien valintojen tulosta. Haastateltavieni tapa etsiä profiiliin liitettäviä ideologisia ryhmittymiä aktiivisesti heti palveluun liityttäessä ker-  
too juuri tarpeesta luoda virtuaalista minää tyhjän ja kasvottoman profiilin sijaan. Jokainen haastateltavani myönsi pohtivansa tarkkaan, minkälaisia tietoja profiiliinsa liittää ja vastaa-  
vatko ne sitä mielikuvaa, jota palvelun kautta halutaan omasta persoonasta välittää. Haastat-  
teluissa kävikin ilmi, että profiilin perusteella päätellään toisista käyttäjistä paljon, ja hieman tuntemattomamman ihmisen kohdalla se voi toimia jopa ensimmäisenä kosketuksena tämän persoonaan. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Usein Facebookin avulla havaitaan henkilöstä sellaisiakin ominaisuuksia, joita ei välttämättä edes kasvokkai-  
sessa keskustelussa tule ilmi (Riikka, haastattelu 31.1.2012). Siksi myös erilaisiin ryhmittymiin kuuluminen voi välittää vahvaa viestiä muille käyttäjille, etenkin arkaluontoisen ja ideologisen materiaalin kohdalla. Tämänkaltaisiin verkostoihin liittymistä harkitaan tavallista kauemmin, sillä niillä on mahdollista liittää profiiliinsa myös arvolatautunut ulottuvuus. Esimerkiksi poliittisen kannan esittäminen vaikuttaa vahvasti luotuun henkilökuvaan. Kaikkiin itselle tärkeitä aiheita kannattaviin ideologisiin ryhmittymiin ei myöskään liitytä, vaan niitä karsitaan sen mukaan, mitä itsestä halutaan verkossa muille paljastaa. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.) Päätöstä liittymisestä ohjaavatkin aiheen henkilökohtainen merkitys, vaikutus luotuun minäkuvaan ja mahdolliset sosiaaliset seuraukset. Koska Facebook on vuorovaiku-  
tukseen perustuva verkkoyhteisö, kulkevat sosiaaliset tekijät palvelun käytössä jatkuvasti mukana, myös omaa virtuaalista identiteettiä muokkaavassa valintaprosessissa.

Että kun kyllähän se niinkun kertoo tavallaan muillekin sitten se, että jos mä liittyn johonkin tiettyyn ryhmään niin jotakin sitten itestäni. Et – – kyllä mä

niinkun pientä sisäistä keskustelua käyn siinä samalla. (Riikka, haastattelu 31.1.2012.)

### 5.3 Tykkääjät ja aktiivit

Kuten jo luvussa 5.1. havaittiin, ohjaavat myös sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa vuorovaikutusta erilaiset roolit jäsenryhmien sisällä (FB, havainnointi 26.1.2012; 5.2.2012). Esimerkiksi Ann Porteus on luokitellut ryhmässä esiintyvät roolit kolmeen pääkategoriaan: tehtäväkeskeiseen rooliin, ryhmän toimintaa ylläpitävään rooliin ja sitä vaikeuttavaan rooliin. Tehtäväkeskeinen rooli edesauttaa ryhmän toimintaa käynnistämällä ja selkiyttämällä ryhmän tehtäviä ja toimintoja. Ylläpitävän roolin avulla ryhmän jäsen pystyy ylläpitämään ryhmän sisäisiä suhteita esimerkiksi kannustamalla ja luomalla kompromisseja. Sen sijaan ryhmän toimintaa vaikeuttava rooli hidastaa ja heikentää ryhmän prosesseja ja progressiota. Tämänkaltaisen roolin omaava ryhmän jäsen saattaa olla yhteistyöhaluton, passiivinen, dominoiva tai suhtautua välinpitämättömästi muiden ryhmän jäsenten ideoihin tai ajatuksiin. (Porteus e.p.)

Idea osallistumisen epätasapainosta taas perustuu ajatukseen, jonka mukaan joukonsisäisen toiminnan aktiivisuus ei jakaudu tasaisesti jäsenten kesken. Teoriassa sovelletaan usein niin kutsuttua 90–9–1-sääntöä myös sosiaaliseen mediaan suuntautuvan osallistumisen kohdalla. (Nielsen 2006.) Tämän linjauksen mukaan useimmissa yhteisöissä vain 1 prosentti jäsenistä olisi vastuussa lähes kaikesta vuorovaikutuksesta, kun taas 9 prosenttia vastaa vain pienestä ja satunnaisesta osasta kommunikaatiota. Suurin osa ryhmään kuuluvista ei siten osallistu vuorovaikutukseen juuri millään tavalla, ja jopa 90 prosenttia ryhmän jäsenistä jää taustatarkkailijan rooliin. Tätä suurinta passiivista osaa verkkoyhteisön jäsenistä kutsutaan internetkielessä usein *lurkereiksi*. (Nielsen 2006; ks. esim. Golder & Donath 2004; Graham & Wright 2013; Ridings, Gefen & Arinze 2006.) Satunnaisesti osallistuvien kategoriaan voisi lukea kuuluvan erityisesti tykkäämisen, mutta osittain myös kommentoinnin ja edelleen jakamisen. Poikkeuksellisesti joissain pienimmissä ryhmittymissä kommentointi saattoi olla jopa tykkäämistä suositumpaa ja päivitysten jakaminen eteenpäin ylitti myös satunnaisesti

tykkääjien määrän. Pääsääntöisesti tykkäyksiä on kuitenkin määrällisesti aina selvästi eniten muiden osallistumisen tapojen jäädessä selkeästi marginaaliasemaan. Julkaisemisen taas voi aineistoni perusteella katsoa ainoastaan pienen aktiivijoukon toiminnaksi. Kuitenkin joissain tapauksissa myös kommentointi ja materiaalin jakaminen omaan profiiliin olivat vain murto-osan tuottamia. (FB, havainnointi 26.1.2012.) Julkaiseminen koetaan siten ehkä korkean kynnyksen osallistumiseksi, ja etenkin suuren jäsenmäärän keskellä seinälle kirjoittaminen voi olla pelottavaa (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012.). Sama näyttääkin pätevän myös kommentointiin ja itselle tärkeän asian jakamiseen omalle palvelunsisäiselle verkostolleen etenkin ideologisen materiaalin kohdalla.

Osallistumisen epätasapaino on rooli- ja ryhmätutkimuksessa usein yleisesti jaettu ja havaittu ominaisuus (Graham & Wright 2013, 625; ks. esim. Golder & Donath 2004; Ridings ym. 2002; Ridell 2011, 51; Romero, Galuba, Asur & Huberman 2011). Osallistumisen tavat tai verkkoyhteisön sisällä omaksutut roolit eivät kuitenkaan ole staattisia, vaan voivat joskus muuttua ajan kuluessa. Esimerkiksi ennen aktiivinen jäsen saattaa ajautua sivustakatojan rooliin tai keskusteluun osallistumaton henkilö voi aktivoitua ainakin määräaikaaisesti sisällöntuottajaksi tai keskustelun ylläpitäjäksi. (Golder & Donath 2004, 3; 15). Tästä huolimatta osallistumisen dynamiikka pysyy usein samana vain pienen joukon ollessa vastuussa suurimmasta osasta ryhmien sisällä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Sisällön keskittyminen vain murto-osan tuottamaksi antaa tälle pienelle joukolle myös vallan määrittellä, minkälaiseksi ryhmien sisäinen keskustelu muodostuu (nk. *agenda-setting*<sup>21</sup>). (emt. 9.)

Rooliteorioita voidaan soveltaa Facebook-ympäristössä myös yhdistäen Porteuksen teorian tarjoamia toimijuutta määritteleviä rooleja ajatukseen osallistumisen epätasapainosta. Verkkoyhteisöissä roolit jaetaan useimmiten lähes kaiken sisällön tuottaviin ja sitä ohjaaviin, satunnaisesti osallistuviin, sivustaseuraajiin, usein pitkään taustalla seuraaviin tulokkaiisiin ja ongelmia verkkoyhteisössä aiheuttaviin henkilöihin, kuten trolleihin (ks. esim. Golder & Donath 2004; Graham & Wright 2013). Myös näillä rooleilla voi Porteuksen näkemyksen kaltaisesti olla erilaisia alakategorioita. Tehtäväkeskeistä roolia voi verrata pienimpään

---

<sup>21</sup> Agenda-setting viittaa käsitteenä ajatukseen tietyn instituution, henkilön tai median vallasta määrittellä, mitä aiheita tai uutisia nostetaan esille ja minkälainen arvo niille annetaan (ks. McCombs & Shaw 1972; Sormanen ym. 2017).

osallistujaryhmään, sisällönluojiin. Aloittamalla ryhmän sisäisiä keskusteluja tilapäivilyksiä kirjoittamalla aktiiviset jäsenet luovat ryhmän sisäistä toimintaa ja ohjaavat sen kulkua. Ylläpitävän roolin omaavia käyttäjiä voisi kutsua satunnaisesti osallistuviksi jäseniksi, jotka esimerkiksi julkaisuja kommentoimalla ja niistä tykkäämällä jatkavat ryhmän sisäistä keskustelua ja luovat toiminnallaan tunnetta yhteisöllisyydestä ja yhteisestä toiminnasta. (FB, havainnointi 26.1.2012.) Osittain myös taustalla seuraavaa majoriteettia voi pitää ryhmän toimintaa ylläpitävänä roolitekijänä, sillä vaikka tämä hiljainen joukko ei välttämättä varsinaiseen kommunikaatioon osallistuisikaan, luo jäsenten määrä yleisesti tunnetta ryhmästä, sen rajoista ja osallistujista. Ryhmän toimintaa vaikeuttavan roolin voi sen sijaan omaksua lähes kuka tahansa osallistujaluokasta huolimatta – käyttäjä voi julkaisuillaan tai kommentillaan estää vapaan keskustelun syntymistä, olla ryhmän toiminnan kannalta häiriöksi esimerkiksi epäasiallisen käyttäytymisen takia (myös *trollauksen* voi katsoa kuuluvan tähän kategoriaan) tai vastaavasti osallistumattomuudellaan hidastaa ja ehkäistä keskustelun syntymistä (FB, havainnointi 23.1.2012–26.1.2012). Merkittävää on se, että Porteus sijoittaa ryhmätoimintaan suoraan osallistumattomat passiiviset seuraajat ryhmän toimintaa heikentävään roolikategoriaan. On kuitenkin huomionarvoista, että sivustaseuraajat toimivat kuulijakuntana sisällöntuottajien julkaisuille ja teksteille, ja saattavat ryhmäkokoa kasvattamalla tuottaa koko ryhmitykselle huomattavaa etua (Ridings ym. 2006, 330–334). Hiljainen enemmistö saattaa siten samanaikaisesti sekä perustavanlaatuisesti mahdollistaa ryhmän olemassaolon mutta myös osaltaan heikentää ja horjuttaa ryhmien sisäistä vuorovaikutusta.

Osallistumisen epätasapainoon liittyvää suhdelukua voidaan tarkastella uudelleen esimerkiksi Tilastokeskuksen (2012) suomalaisten verkkoyhteisöpalveluiden käyttäjien parissa toteuttaman selvityksen avulla, jossa tarkasteltiin osallistumisen tapoja sosiaalisessa mediassa. Selvityksessä toimijuus ja roolitus jaettiin seuraajiin, satunnaisiin osallistujiin ja aktiivisiin toimijoihin. Tilastokeskuksen selvityksessä roolitus noudattaa siten pääosin Nielsenin määritelmää. Huomattavaa onkin, että Tilastokeskuksen selvitykseen osallistuneista henkilöistä (samankaltaisesta roolituksesta huolimatta) suurempi osa määrittelee itsensä satunnaiseksi osallistujaksi (42%) kuin pelkäsi seuraajaksi (37%). Tässäkin tapauksessa osallistumisen aktiivisuudessa voidaan huomata eroa nais- ja miesvastaajien välillä (ks. luku 1.1), miesten määritelmässä itsensä useammin viestinnän seuraajaksi kuin satunnaiseksi osallistujaksi. Myös aktiiviseksi toimijaksi itsensä määritteleviä vastaajia (20%) on suhteessa

huomattavasti enemmän kuin Nielsenin teoriassa määritelty 1 prosentti. (Suomen virallinen tilasto 2012.) Tämä voi johtua aineistoni perusteella siitä, että useissa yhteisöpalveluissa osallistumisen kynnys on tehty teknisesti hyvin paljon matalammaksi, kuin muualla verkossa tai sen ulkopuolella tapahtuvassa toiminnassa. Esimerkiksi Facebookissa osallistumiseen riittää pelkkä *tykkääminen* ja yhteisöön liittymiseen yksi klikkaus.

Vaikka pääsääntöisesti kaikilla yhteisön jäsenillä on samanlaiset mahdollisuudet osallistua ryhmän sisäiseen vuorovaikutukseen, ei osallistumisen epätasapainoa internetissä voi luultavasti koskaan täysin poistaa. Osallistumista voidaan kuitenkin helpottaa luomalla yllä mainittuja erilaisia matalan kynnyksen keinoja, joiden avulla tarkkailijakin kokisi vuorovaikutukseen osallistumisen helpommaksi. (Nielsen 2006.) Myös Facebookissa erilaisilla osallistumisen ja kommunikaation keinoilla on vaikutusta jäsenten aktiivisuuteen ryhmän sisällä. Tykkääminen on selvästi suosituin osallistumisen keino, kun taas kommentointi, julkaiseminen ja sisällön eteenpäin jakaminen ovat ryhmittymien sisällä selvästi harvinaisempia. Suurin osa jää silti taustaseuraajan rooliin. (FB, havainnointi 17.1.2012; 26.1.2012–7.2.2012.) Facebookin ryhmissä myös *lurkerit* on kuitenkin mahdollista tunnistaa yhä paremmin, sillä ryhmäjulkaisuihin liitetyn toiminnon avulla kaikki julkaisun nähneet voidaan laskea ja ilmoittaa julkaisun alla, mikäli kyseinen toiminto on ryhmän sisäisille julkaisuille asetettu. Listasta voi halutessaan klikkaamalla tarkistaa ne käyttäjät, jotka ovat vierailleet ryhmän sivuilla ja lukeneet päivityksen. (FB, havainnointi 18.1.2012.) Facebook onkin kenties tässä tapauksessa päättänyt harjoittaa osallistumisen keinojen madaltamista pisteeseen, jossa ”osallistumiseen” riittää ryhmässä vierailu ja julkaisujen lukeminen.

## **5.4 Kannanottoja kotisohvalta**

Viimeisenä lähestyn vaikuttavuuden kokemuksen teemaa, joka tämän tutkielman perusteella rajautuu virtuaaliseen toimintaympäristöön ja yksilötason tavoitteisiin. Kansalaisvaikuttamista ja -aktivismia sosiaalisessa mediassa on kuvattu yllättävän paljon suhteessa olemassa olevan tutkimuksen määrään. Sosiaalinen media on luonut uudenlaisia vaikuttamisen, toiminnan ja vuorovaikutuksen mahdollisuuksia, joita voidaan hyödyntää tehokkaasti myös

yhteiskunnallisen toiminnan saralla. Sosiaalinen media tarjoaa poliitikoille ja kansalaisvaikuttajille keinon osallistua, organisoitua ja kommunikoida ihmisten kanssa ympäri maailmaa (ks. esim. Loader & Mercea 2011). Yksisuuntaisen viestinnän (hallinto – kansalainen) sijaan sosiaalinen media on lisännyt myös kansalaiselta kansalaiselle, ja kansalaiselta hallinnolle suuntautuvaa keskustelua (Dutton 2010, 1; ks. myös Näkki ym. 2011; Reddick & Aikins 2012). Tämänkaltaisen viidennen valtiomahdin avulla käyttäjät voivat kasvattaa kommunikatiivista valtaansa saattamalla neljännen valtiomahdin suurempaan vastuuseen tuottamastaan sisällöstä (Dutton 2010, 1).

Sosiaalisella ja verkostoituneella medialla onkin yleisesti esitetty olevan mahdollisuus muotoilla kommunikatiivisen vallan suhteita uudelleen. Manuel Castells määrittelee vallan kyvyksi asettaa tietyt intressit toisia tärkeämmiksi institutionaalisiin ja rakenteellisiin voima-suhteisiin perustuen (Castells 2007, 239; Castells 2011, 775). Käyttäjälähtöisen sisällöntuottamisen ja verkostoituneiden yksilöiden avulla kansalaisilla on näiden esitysten mukaan mahdollisuus haastaa mediaan ja informaatioon liittyvää institutionaalista kontrollia. Verkostoituneet internetin käyttäjät voisivat tällöin edistää demokratiaa julkaisemalla omia mielipiteitään ja haastamalla julkisia diskursseja. (Loader & Mercea 2011, 759.) On kuitenkin huomattu, että usein suurin osa poliittista sisältöä tuottavista sosiaalisen median käyttäjistä ovat jo valmiiksi jollain tavalla osallisena poliittisessa toiminnassa verkon ulkopuolella. Tällöin poliittinen valta ja näennäinen demokratian kasvattaminen jäisi edelleen muutaman poliittisen tekijän tuottamaksi. (emt. 761; Riikka, haastattelu 31.1.2012.) Kaikilla ei myöskään ole tasavertaisia mahdollisuuksia internetin tai tiettyjen sosiaalisen median sovellusten käyttöön, jolloin suuri osa maailman väestöstä jää näiden globaalien verkostojen ulkopuolelle. Näin ollen sosiaalinen media luo myös eriarvoistavia valtasuhteita pois sulkemisen ja mukaan ottamisen keinoin. (Castells 2011, 774.)

Kotimainen sosiaalisen median tutkimus ei ole kansalaisvaikuttamisen suhteen paljoa muita maita jäljessä – kotimaisesta kirjallisuudesta löytää yleiskatsausten lisäksi jo fokuoituneempaa ja erikoistuneempaakin tutkimusta (ks. esim. Björklund ym. 2011; Khaldarova, Laaksonen & Matikainen 2012; Näkki ym. 2011; Sormanen & Dutton 2015; Strandberg 2013). Myös päättäjät ovat olleet kiinnostuneita verkkovaikuttamisen mahdollisuudesta: vuonna

2011 oikeusministeriölle valmisteltiin selvitys verkossa tapahtuvan yhdistys- ja vaikuttamistoiminnan mahdollistamisesta (Stranius & Laaksonen 2011). Aina päättäjien kiinnostus verkkovaikuttamiseen ei kuitenkaan tunnu todelliselta. Valtavan suosion saavuttaneet palvelut kuten nettiaddressipalvelu addressit.com sekä etenkin vuonna 2012 perustettu kansalaisaloitepalvelu kansalaisaloite.fi ovat saaneet aikaan suurta liikehdintää kansalaisten keskuudessa. Tästä huolimatta verkon kautta perustettuihin aloitteisiin ei vielääkään suhtauduta samalla vakavuudella kuin perinteisiin vaikuttamiskeinoihin<sup>22</sup>. Resurssit virtuaaliseen vaikuttamiseen ovat lisääntyneet hurjasti, mutta kenties uudenlaisen toimintamallin kulttuurinen ja yhteiskunnallinen sisäistäminen vie kauemmin, niin yhteiskunnan kuin yksilönkin toimesta. Siksi on tärkeää tarkastella sosiaalisen median sovellusten asemaa suomalaisessa yhteiskuntavaikuttamisessa ja seurata tutkimuksen keinoin niiden tarjoamien uusien mahdollisuuksien muotoutumista, omaksumista ja vaikutusta tapoihimme toimia.

Ideologinen aktiivisuus verkossa ei kuitenkaan aina suoraan korreloi toimintaan reaali maailmassa. Usein verkon ulkopuolista vaikuttamista tukee sellaisiin Facebook-ryhmittymiin kuuluminen, joilla on jo ennestään yleisesti toimintaa fyysisessä ympäristössä, etenkin jos jäsen on jo itse toiminnassa valmiiksi mukana (Riikka, haastattelu 31.1.2012). Jäsenyyden pohja ei kuitenkaan silloin ole verkossa vaan sen ulkopuolella toimivassa järjestössä. Ainoastaan verkossa toimivat yhteisöt eivät välttämättä saa aikaan aitoa liikehdintää, vaan niiden toimintaa rajaavat aineistoni perusteella virtuaalinen ympäristö ja yksilötason tavoitteet. Tosin verkkotoiminnan melko heikosti reaali maailman tapahtumiin vaikuttava luonne tiedotetaan, eikä sen koeta vastaavan varsinaista verkon ulkopuolista toimintaa (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Verkossa vaikuttaminen rajoittuukin ideologisen materiaalin jakamiseen ja julkituomiseen, vetoomuksiin sekä keskusteluun (FB, havainnointi 5.2.2012; Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Usein asioiden vaikuttava toteuttaminen vaatii tekoja reaali maailmassa virtuaalisen ympäristön ulkopuolella (Stranius & Laaksonen 2011, 12–13). Silti myös sosiaalisessa mediassa tapahtuvat kannanotot koetaan tärkeäksi henkilökohtaisella tasolla. Verkossa omien ideologioiden tukeminen on kuitenkin helpompaa ja

---

<sup>22</sup> Maaliskuussa 2018 eduskunnan puhemiesneuvosto ilmoitti mahdollisesta kansalaisaloitteen allekirjoituskokouksen nostamisesta nykyisestä viidestäkymmenestä tuhannesta. Muutoksen syyksi kerrottiin kansalaisaloitteiden käsittelyn haittaavan ja ruuhkauttavan eduskunnan muuta toimintaa. (Suihkonen 2018.)

vaivattomampaa, jolloin kynnyks osallistua tai tukea itselleen tärkeää ideologiaa on matalampi kuin reaali maailmassa. Kaikilla ei myöskään ole mahdollisuutta fyysiseen toimintaan esimerkiksi omalla paikkakunnallaan, ja verkkovaikuttaminen voi olla tällaisille henkilöille ainoa keino saada ääntään kuuluviin. (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012; ks. myös Comunello ym. 522–523.)

Paradoksaalisesti aktiivinenkin verkkovaikuttaminen tuntuu ajoittain passivoivan toiminnan siirtymistä reaali maailmaan. Esimerkiksi todellisuudessa kannattajamäärältään pieni puolue voi haalia Facebookissa enemmän kannattajia puolue toimintaa sivuaviin ryhmittymiin kuin valta-asemassa oleva kilpailijansa. (FB, havainnointi 17.1.2012.) Tykkäämisen helppous ja asian tukeminen yhdellä klikkauksella sopii moderniin ja hektiseen elämäntyyliin, jossa asiat etenevät projektimaiseen tyyliin nopealla tahdilla. Onkin houkuttelevaa, että vaikuttaa voi kiireen keskellä ajasta ja paikasta riippumatta. (Stranius & Laaksonen 2011, 13.) Facebook tuo vaikuttamisen mahdollisuudet yhä useamman ulottuville ja tiedon esimerkiksi järjestön kokouksista tai erilaisista kantaaottavista teemapäivistä saa helposti. Tietoa toiminnasta ja tapahtumista saadaan usein kattavasti, mutta jostain syystä ihmiset eivät siirry niin tehokkaasti virtuaalisesta ympäristöstä reaali maailmaan kuin olisi mahdollista. Nämä vaikuttamisen maailmat näyttävätkin yhä pysyvän melko erillisinä toisistaan. Vaikka vahvoja mielipiteitä löytyy, jäävät ne usein yksittäisiksi kannanotoiksi verkkoon tai sanomalehtien mielipidepalstoille – ja tässä tapauksessa Facebookin ideologisiin ryhmittymiin.

Avoin keskustelu on kuitenkin aina positiivista. Ideologisen aktiivisuuden lisääntyminen ja tiedon vapaampi ja helpompi saatavuus ovat vain osa niistä internetin mahdollistamista vaikuttamisen keinoista, joita Facebook osaltaan on ollut tukemassa. Vaikka verkkoyhteisöjen jäsenet tuntevat toimivansa ehkä kaukanakin virallisista vaikuttamisen kentistä, voi ideologinen toiminta Facebookissa saada tärkeän symbolisen aseman ja toimia käyttäjän henkilökohtaisena kannanottona ja matalan kynnyksen keinona osallistua itselle tärkeään asiaan (Comunello ym. 2016, 522–523; Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Jokainen ryhmän vuorovaikutusta seuraava henkilö on myös ryhmässä tuotettavan informaation, mielikuvien ja identiteettien kuluttaja, jolloin vaikutussuhde voi suuntautua nimenomaisesti toisiin käyttäjiin tiedonvälittämisen ja keskustelun

sisällön määrittämisen kautta (Golder & Donath 2004, 9; Ridings ym. 2006, 330). Ideoiden ja tiedon jakaminen sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin reagoiminen (myös sosiaalisessa mediassa) on osaltaan toiminnallista, osallistuvaa ja vaikuttavaa toimintaa, joka voi ideologisella tasolla johtaa muutokseen yksityisen ja julkisen tiedon ja toiminnan rajojen määrittymisessä (Comunello ym. 2016, 523).

## 6. YHTEENVETO

Pro gradu -tutkielmassani pyrin selvittämään ideologisen ryhmittymisen luonnetta suomalaisten Facebook-ryhmittymien ja käyttäjien keskuudessa. Tavoitteeni oli muodostaa kuvaus palvelun käytön taustalla vaikuttavista sosiaalisista ja teknisistä merkityssuhteista teoreettiseen tietopohjaan sovellettuna. Pyrin tavoittamaan niitä teemoja ja käytäntöjä, jonka mukaan verkkovaikuttamista ja ideologisin perustein toteutettavaa ryhmittymistä harjoitetaan sosiaalisen median suurimmassa, julkisessa palvelussa. Vaikka tutkimusaineistosta voidaan havaita tiettyjä toistuvia teemoja ja kosketuspintaa tieteelliseen teoriapohjaan, on kvalitatiivisin metodeihin ja hermeneuttiseen tietoon perustuva tutkimus kuitenkin aina lopulta teki-jänsä subjektiivinen tulkinta ja näkemys omasta aiheestaan.

Siirtyminen antropologisen tutkimusperinteen mukaisesta kaukaisesta ja eksoottisesta tutkimuskohteesta, fyysisestä paikasta, abstraktimpaan tutkijan suhdetta tutkittavaan ja aineiston muodostamisen prosessia kuvaavaan käsitteeseen on laajentanut etnografisen tutkimuksen mahdollisuuksia. Kenttänä voidaankin pitää kaikkea, mihin tutkija kohdistaa aineistoa etsivän katseensa (ks. Haverinen 2009, 9; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 12–13; luku 3.1.). Tätä prosessia ei rajaa aika tai paikka. (Fingerroos & Jouhki 2018, 79; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2018, 12.) Internet tutkimusympäristönä avaa parhaimmassa tapauksessa ovet niin verkon sisäiseen maailmaan kuin todellisuuteen sen taustalla (Laitinen 2003, 358). Se on paitsi omanlaisensa kulttuuri, myös kiinteä osa sitä ympäröivää todellisuutta.

Tutkimusaineistoni koostui havainnointi- ja haastattelumateriaalista (ks. luku 4). Havainnoimalla virtuaalista tutkimuskenttääni pyrin löytämään niitä teknisiä ja sosiaalisia toimintaperiaatteita, jotka osaltaan vaikuttavat ideologiaryhmittymisen luonteeseen Facebookissa. Koska roolini havainnoijana oli tarkkaileva, en osallistunut tutkimissani ryhmissä tapahtuneeseen vuorovaikutukseen. Prosessissa kiinnitin huomiota ryhmittymien sisällä tapahtuvan sosiaalisen toiminnan muotoihin, teknisiin ominaisuuksiin ja visuaalisiin elementteihin. Kasvokkain toteutettujen teemahaastattelujen avulla taas pääsin käsiksi siihen tietoon, joka ei ryhmittymien sisäisessä toiminnassa tullut ilmi. Suoraan jäseniltä kerätyt kokemukset

autoivat hahmottamaan ilmiötä kokonaisvaltaisemmin ja tavoittamaan toiminnan taustalla olevia motiiveja ja tulkintoja. Omassa kenttätöprosessissani tutkimusmetodien yhdistäminen oli lopputuloksen ja tutkimuskohteen ymmärtämisen kannalta hyödyllistä, jopa välttämätöntä.

Huolimatta siitä, että internetissä julkaistujen kuvien ja tietojen voikin katsoa kertovan käyttäjän oikeasta elämästä ja reaali maailmassa tapahtuvasta toiminnasta, on etenkin verkkoyhteisöissä sosiaalisella ulottuvuudella olennainen merkitys ja vaikutus käyttäjän toimintaan palvelun sisällä. Ideologisiin ryhmiin liitytään pääasiassa henkilökohtaisin motiivein, mutta tätä julkisiin ryhmittymiin liittymistä ohjaavat ensisijaisesti sosiaaliset tekijät ja virtuaalisen identiteetin muodostamisen prosessi (ks. luku 5.2). Verkkoyhteisöihin kuulumalla ja niissä toimimalla ei koeta saavutettavan suuria reaali maailmaan ulottuvia muutoksia, vaan kyseessä on enemmän henkilökohtainen kannanotto ja minän representointi kuin varsinainen verkkovaikuttaminen tai kollektiivisuuden tavoittelu (ks. luvut 5.1 ja 5.2). Postmodernille ajalle tyypillinen yksilöllisyyden ja individualismin korostuminen näyttää ohjaavan myös ideologisperusteista ryhmäytymistä, jolloin luotuja verkostoja käytetään henkilökohtaisten tarpeiden ja motiivien täyttämiseen (Kangaspunta 2011, 25–26; Preece 2000, 10).

Facebookissa kenttätöideni aikana tapahtuneet tekniset muutokset jakoivat palvelunsisäisen ryhmittymisen kahtia pienen joukon ryhmiin ja suuren verkostoitumisen sivuihin. Siten myös ideologiaryhmittymisen oli siirtymässä sivupohjaiseksi, jolloin varsinainen jäsenyys korvautui osittain massaverkostoitumisella ja tykkäämisellä. Facebook-ryhmät profiloituivat yhä enemmän pienen joukon keskustelufoorumeiksi ja sivut asettuivat edustamaan tietyn ideologisen aiheen kannattamista. (FB, havainnointi 12.1.2012.) Toisaalta sivut ovat mahdollistaneet helposti lähestyttävän tavan tukea itselleen tärkeää aihetta, mutta matala kynnys aiheutti osaltaan myös passivoitumista ”klikkaa ja vaikuta” -tyyppisiin kannanottoihin (ks. luku 5.4). Tykkäämisestä on kuitenkin muodostunut tärkeä tuen osoittamisen väline, jota yksilöt sekä erilaiset järjestöt ja hankkeet ahkerasti hyödyntävät.

Ideologiaperusteinen ryhmittymisen Facebookissa onkin pääasiassa henkilökohtaista, eikä vuorovaikutusta muiden jäsenten kanssa usein haeta ensisijaisesti (Mari, haastattelu

7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Ryhmien seinillä käytävä keskustelu painottuu usein saman marginaalisen käyttäjäjoukon ylläpitämäksi (ks. luku 5.3). Ryhmittymien sisällä muodostuu näin omanlaisiaan rooleja, jotka vaihtelevat vakituisista kommentoijista ja keskustelun herättäjistä hiljaisiin taustalla seuraaviin kannattajiin. (FB, havainnointi 26.1.2012.) Usein hyvin vahvasti mielipiteitään ryhmittymissä esittävät aktiivit saatetaan kokea jopa aggressiivisina, eikä kärkkäiden vastakommenttien pelossa välttämättä uskalleta liittyä mukaan keskusteluun (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012). Tällainen käytös koetaan *netiketin* vastaisena, jolloin käyttäjillä saattaa olla hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mitä ryhmittymien sisällä kannattaa ja voi jakaa (23.1.2012–24.1.2012). Käsitys virtuaalisen kulttuurin koodistosta voikin vaihdella käyttäjästä riippuen. Vaikka näkemysten ja ideologioiden ”tuputtaminen” koetaan yleisesti negatiivisena toimintana, toivotaan omalla liittymisellä ja mahdollisella ideologisen materiaalin linkittämällä olevan oman verkoston tavoittava ajatuksia herättävä vaikutus (Mari, haastattelu 7.1.2012; Riikka, haastattelu 31.1.2012; Suvi, haastattelu 7.1.2012).

Yhteiskunnallisesti vaikuttavaa toimintaa ja politiikkaa internetissä on viime vuosina tutkittu jo jonkin verran, mutta nämä tutkimukset ja tekstit ovat olleet lähinnä raporttoivia selvityksiä tai järjestöjen näkökulmasta kirjoitettuja oppaita. Ruohonjuuritason tutkimus on ollut huomattavasti vähäisempää, jolloin henkilötason kokemukset, motiivit ja merkitykset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Yleisesti tutkimus pohjautuu pääasiassa suuriin kvantitatiivisiin datamääriin ja verkostoanalyysiin, jolloin kvalitatiivinen tutkimus on jäänyt syrjään aihepiirin tutkimuksen keskiöstä. Tähän asti sosiaalisen median ja kansalaisvaikuttamisen todellisesta korrelaatiosta on esitetty eriäviä mielipiteitä, joten ilmiön seuraaminen tulevaisuudessa on edelleen hedelmällistä ja myös tarpeellista (ks. luku 5.4). Facebookin (ja sosiaalisen median) tarjoamat mahdollisuudet kansalaisten aktivoimiseen on tärkeää ymmärtää myös siinä tapauksessa, että sosiaalinen media osoittautuisi ympäristönä niin erilliseksi ja uniikkiseksi, että sitä ei voisi verrata todellisen vaikuttamisen kenttään.

Vaikka ideologisella toiminnalla Facebookissa tuntuu yleisesti olevan reaali maailmaan ehkä vaikuttamatonkin luonne, on yhteisöpalvelu aktivoinut ihmisiä uudella tavalla osallistumaan ja ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin asioihin. Uutisten ja ilmiöiden nopea sekä laaja-

alainen leviäminen on kasvattanut internetin merkitystä informaation välittämisen kanavana. Vaikuttamisen ja verkostoitumisen mahdollisuudet ovat tulleet yhä useamman ulottuville, jolloin ideologioiden jakamisesta ja niiden perusteella ryhmytyimisestä on tullut huomattavasti helpompaa ja avoimempaa. Verkkopalveluiden kulttuurinen omaksuminen myös osaksi ideologista ryhmätoimintaa ja minäkuvan rakentamista kertoo sosiaalisten toimintatapojen muutoksista sekä niistä uusista ulottuvuuksista ja mahdollisuuksista, joita internet on tuonut osaksi sosiaalisia ja kulttuurisia toimintaympäristöjä. Ennen kaikkea tarvitaan jatkuvaa ja toistuvaa (myös paikalliset erot huomioivaa) lisätutkimusta internetin ja sen palveluiden alati muuttuvista tavoista vaikuttaa arjen toimintatapoihin. Verkkotoiminta perustuu inhimillisiin valintoihin ja sosiaalisiin merkityssuhteisiin toiminnan taustalla (Kuula 2006, 194–195; Laitinen 2003, 359; 363), eikä näitä kulttuurisia tai yksilötason kokemuksia voida tavoittaa ilman tämän valtavan toiminta-alustan valjastamista osaksi kulttuuritieteiden tutkimuksen kenttää.

## TUTKIMUSAINEISTOT

### Haastatteluaineisto

Facebook-käyttäjien haastattelut (3 kpl) toteutettu aikavälillä 7.1.2012–31.1.2012. Aineistot tallennettu digitaalisessa muodossa ja litteraatioina. Haastatteluaineisto on anonymisoitu, haastateltaviin viitataan peitenimillä. Aineistot Maija Penttisen hallussa ja säilytyksessä mahdollista jatkokäyttöä varten. Aineiston mahdollisesta arkistoinnista, säilytyksestä ja jatkokäytöstä sovittu haastateltavien kanssa erikseen myös kirjallisesti.

Haastateltavat:

- Mari, 7.1.2012. Nainen, ikäluokka 20–25. Kasvokkain toteutettu haastattelu.
- Suvi, 7.1.2012. Nainen, ikäluokka 20–25. Kasvokkain toteutettu haastattelu.
- Riikka, 31.1.2012. Nainen, ikäluokka 20–25. Kasvokkain toteutettu haastattelu.

### Havainnointiaineisto

Havainnointi toteutettu yhteisöpalvelu Facebookissa aikavälillä 12.1.2012–7.2.2012. Sivusto sijaitsee osoitteessa <[www.facebook.com](http://www.facebook.com)>. Havainnoinnin kohteena olivat erikseen tutkielmaa varten valitut ideologiset ryhmät ja sivut, sekä niiden sosiaalisen toiminnan muodot, tekniset ominaisuudet ja visuaaliset elementit. Tarkasteltavat ryhmittymät on valittu yleisimpien aihepiirien mukaan, jolloin suurempien ideologisten teemojen sisältä on valittu muutama esimerkkiryhmä tarkempaa havainnointia varten. Ryhmät ja sivut ovat löytyneet pääasiassa Facebookin oman hakukentän avulla erilaisia hakusanoja käyttäen, osa myös muiden ryhmittymien kautta erilaisina linkkeinä ja polkuina. Lähemmin tarkasteltuja ryhmittymiä oli yhteensä 20 kpl.

Tutkittu virtuaalinen havainnointiaineisto on internetissä vapaasti tarkasteltavissa olevaa tietoa. Havainnointiaineisto on anonymisoitu, eikä se sisällä henkilö- tai tunnistetietoja. Ryhmiin tai sivuihin ei viitata niiden oikeilla nimillä, vaan niiden kohdalla käytetään ainoastaan kuvausta ryhmittymän aihepiiristä. Aineistot Maija Penttisen hallussa ja säilytyksessä mahdollista jatkokäyttöä varten.

Viitteissä käytettävät havainnointiyksiköt päivämäärän perusteella:

-FB, havainnointi 12.1.2012

-FB, havainnointi 17.1.2012

-FB, havainnointi 18.1.2012

-FB, havainnointi 23.1.2012

-FB, havainnointi 24.1.2012

-FB, havainnointi 26.1.2012

-FB, havainnointi 1.2.2012

-FB, havainnointi 5.2.2012

-FB, havainnointi 7.2.2012

## LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Anderson, Benedict 2007. *Kuvitellut yhteisöt: nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suomentanut Joel Kuortti; johdanto Jouko Nurmiainen. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt 2002. *Notkea moderni*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Bennett, W. Lance & Alexandra Segerberg 2011. Digital media and the personalization of collective action. *Information, Communication & Society* 14 (6): 770–799. doi: 10.1080/1369118X.2011.579141

Bollier, David 2010. *The Promise and Peril of Big Data*. Washington, DC: The Aspen Institute. Haettu osoitteesta [http://www.aspeninstitute.org/sites/default/files/content/docs/pubs/The\\_Promise\\_and\\_Peril\\_of\\_Big\\_Data.pdf](http://www.aspeninstitute.org/sites/default/files/content/docs/pubs/The_Promise_and_Peril_of_Big_Data.pdf) [Luettu 12.5.2018]

Bruns, Axel 2007. Producers: Towards a Broader Framework for User-Led Content Creation. *Creativity and Cognition: Proceedings of the 6th ACM SIGCHI conference on Creativity & cognition*. ACM, Washington, DC: 99–106. doi: 10.1145/1254960.1254975

Björklund, Jenny, Hanna Hihnala & Eija Seppänen 2011. *Kansalaiset vaikuttajina: Palveluseteli sosiaalisessa mediassa*. Helsinki: KL-Kustannus Oy. Haettu osoitteesta [https://media.sitra.fi/2017/02/27174015/Kansalaiset\\_vaikuttajina\\_Palveluseteli\\_sosiaalisessa\\_medissa-2.pdf](https://media.sitra.fi/2017/02/27174015/Kansalaiset_vaikuttajina_Palveluseteli_sosiaalisessa_medissa-2.pdf) [Luettu 18.5.2018]

Cadwalladr, Carole & Emma Graham-Harrison 2018. Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. *The Guardian*, 17.3.2018. Haettu osoitteesta <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> [Luettu 12.5.2018]

Castells, Manuel 2007. Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *International Journal of Communication* 1 (1): 238–266. Haettu osoitteesta <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/viewFile/46/35> [Luettu 18.5.2018]

Castells, Manuel 2011. A network theory of power. *International Journal of Communication* 5 (15): 773–787. Haettu osoitteesta <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/1136/553> [Luettu 18.5.2018]

Comunello, Francesca, Simone Mulargia & Lorenza Parisi 2016. The ‘proper’ way to spread ideas through social media: exploring the affordances and constraints of different social media platforms as perceived by Italian activists. *The Sociological Review* 64 (3): 515–532. doi: 10.1111/1467-954X.12378

Conroy, Meredith, Jessica T. Feezell & Mario Guerrero 2012. Facebook and political engagement: A study of online political group membership and offline political engagement. *Computers in Human Behavior* 28 (5): 1535–1546. Haettu osoitteesta <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563212000787?via%3Dihub>. [Luettu 14.5.2018]

Dalsgaard, Steffen 2008. Facework on Facebook: The Presentation of Self in Virtual Life and Its Role in the US Elections. *Anthropology Today* 24 (6): 8–12. doi: 10.1111/j.1467-8322.2008.00626.x

Daniels, Jessie 2012. Race and racism in Internet Studies: A review and critique. *New Media & Society* 15 (5): 695–719. doi: 10.1177/1461444812462849

Dunbar, Robin 2016. Do online social media cut through the constraints that limit the size of offline social networks? *Royal Society Open Science* 3 (1): 150292. doi: 10.1098/rsos.150292

Durkheim, Èmile 1964. *The Division of Labour in Society*. New York: Free Pr.

Dutton, William H. 2009. The Fifth Estate Emerging through the Network of Networks. *Prometheus* 27 (1): 1–15. doi: 10.1080/08109020802657453

Dutton, William H. 2010. Democratic Potential of the Fifth Estate. *PerAda Magazine*. doi: 10.2417/2201006.003003

Euroopan parlamentti ja neuvosto 2016. Asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Haettu osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN> [Luettu 12.5.2018]

Eurostat 2017. Internet use by individuals. Sähköinen aineisto. Haettu osoitteesta <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00028&plugin=1> [Luettu 19.4.2018]

Facebook 2018a. Mitä ovat julkiset tiedot? Haettu osoitteesta <https://www.facebook.com/help/203805466323736?ref=dp>. [Luettu 7.5.2018]

Facebook 2018b. Tietokäytäntö. Haettu osoitteesta [https://www.facebook.com/about/privacy/update?ref=old\\_policy](https://www.facebook.com/about/privacy/update?ref=old_policy) [Päivitetty viimeksi 19.4.2018, luettu 7.5.2018]

Facebook Newsroom 2018. Company Info. Statistics. Haettu osoitteesta <https://newsroom.fb.com/company-info/> [Päivitetty viimeksi 31.3.2018, luettu 6.5.2018]

Fingerroos, Outi 2003. Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 10 (2). Verkkojulkaisu. Haettu osoitteesta [http://www.elore.fi/arkisto/2\\_03/fin203c.html](http://www.elore.fi/arkisto/2_03/fin203c.html) [Luettu 15.3.2018]

Fingerroos, Outi & Riina Haanpää 2006. Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*, 25–48. Helsinki: SKS.

Fingerroos, Outi & Jukka Jouhki 2018. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkitapauksia. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 79–108. 2. painos. Helsinki: Ethnos ry.

Gadamer, Hans-Georg 2004. *Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.

Golder, Scott A. & Donath, Judith 2004. Social Roles in Electronic Communities. *Association of Internet Researchers (AoIR) conference Internet Research 5.0*, 19.9.–22.9.2004. Brighton, England. Haettu osoitteesta [https://www.researchgate.net/profile/Judith\\_Donath/publication/228794250\\_Social\\_roles\\_in\\_electronic\\_communities/links/54046c500cf23d9765a62f98.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Judith_Donath/publication/228794250_Social_roles_in_electronic_communities/links/54046c500cf23d9765a62f98.pdf) [Luettu 20.5.2018]

Graham, Todd & Scott Wright 2013. Discursive Equality and Everyday Talk Online: The Impact of “Superparticipants”. *Journal of Computer-Mediated Communication* 19 (3): 625–642. doi:10.1111/jcc4.12016

Granovetter, Mark 1983. The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory* 1 (6): 201–233. doi:10.2307/202051

Haasio, Ari 2009. *Facebook-opas*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Haverinen, Anna 2009. Trobriand-saarilta internetiin: antropologisen kenttätöön haasteita. *J@rgonia* 7 (16): 1–25. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-200912214569>  
[Luettu 19.4.2018]

Haverinen, Anna 2014. *Memoria virtualis – death and mourning rituals in online environments*. Väitöskirja, Turun yliopisto. Haettu osoitteesta [http://urn.fi/URN: ISBN: 978-951-29-5773-6](http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5773-6). [Luettu 10.5.2018]

Hämeenaho, Pilvi & Eerika Koskinen-Koivisto 2018. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. 2. painos. Helsinki: Ethnos ry.

Hine, Christine 2000. *Virtual Ethnography*. Lontoo: SAGE Publications.

Hine, Christine 2015. *Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday*. Lontoo: Bloomsbury Academic.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme 2008. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hewson, Claire, Peter Yule, Dianna Laurent & Carl Vogel 2003. *Internet Research Methods: A Practical Guide for the Social and Behavioural Sciences*. Lontoo: SAGE Publications.

Jouhki, Jukka, Epp Lauk, Maija Penttinen, Niina Sormanen & Turo Uskali 2016. Facebook's Emotional Contagion Experiment as a Challenge to Research Ethics. *Media and Communication* 4 (4): 75–85. doi: 10.17645/mac.v4i4.579

Kangaspunta Seppo 2011. Traditionaalista yhteisöstä verkkoyhteisyyteen. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.), *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*, 15–34. Tampere: Tampere University Press. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8383-7> [Luettu 20.5.2018]

Khaldarova, Irina, Salla-Maaria Laaksonen & Janne Matikainen 2012. The use of social media in the Finnish Parliament Elections 2011. *Media and Communication Studies Research Reports 3/2012*. Helsinki: University of Helsinki, Communication Research Centre. Haettu osoitteesta [http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/SoMe\\_Elections.pdf](http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/SoMe_Elections.pdf) [Luettu 23.3.2018]

Kosonen, Miia 2008. *Knowledge sharing in virtual communities* Väitöskirja, Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-214-680-9> [Luettu 19.4.2018]

Kosonen, Miia, Salla-Maaria Laaksonen, Henrik Rydenfelt & Anja Terkamo-Moisio 2018. Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & viestintä* 41 (1): 117–124. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/69924> [Luettu 12.5.2018]

Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita Tutkimusmetodeihin II - Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 28–45. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laitinen, Katja 2003. Maailman Tori – internet kenttänä. Teoksessa Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela (toim.), *Tutkijat kentällä*, 356–370. Kalevalaseuran vuosikirja 82. Helsinki: SKS.

Lappalainen, Sirpa, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) 2007. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Loader, Brian, & Dan Mercea 2011. Networking democracy: Social media innovations and participatory politics. *Information, Communication and Society* 14 (6): 757–769. doi: 10.1080/1369118X.2011.592648

Lovink, Geert 2011. *Networks Without a Cause: A Critique of Social Media*. Cambridge: Polity Press.

Malinowski, Bronislaw 1967. *A Diary in the Strict Sense of the Term*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.

Marichal, José 2012. *Facebook Democracy: The Architect of Disclosure and the Threat to Public Life*. New York: Routledge.

Markham, Annette & Elizabeth Buchanan 2012. *Ethical decision-making and internet research. Recommendations from the AoIR ethics working committee (version 2.0)*. Chicago: Association of Internet Researchers. Haettu osoitteesta <http://aoir.org/reports/ethics2.pdf> [Luettu 12.5.2018]

McCombs, Maxwell E. & Donald L. Shaw 1972. The Agenda-setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly* 36 (2): 176–187. doi: 10.1086/267990

Miller, Daniel 2010. An Extreme Reading of Facebook. *Working Paper Series No 5, Open Anthropology Cooperative Press*. Haettu osoitteesta <http://openanthcoop.net/press/http://openanthcoop.net/press/wp-content/uploads/2010/10/Miller-An-Extreme-Reading-of-Facebook.pdf> [Luettu 21.5.2018]

Morozov, Evgeny 2011. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. Philadelphia: PublicAffairs.

Nielsen, Jacob 2006. The 90-9-1 Rule for Participation Inequality in Social Media and Online Communities. Haettu osoitteesta <http://www.nngroup.com/articles/participation-inequality/> [Luettu 23.3.2018]

Nikkanen, Hanna 2012. *Verkko ja vapaus*. Helsinki: Into-Kustannus.

Näkki, Pirjo, Asta Bäck, Teemu Ropponen, Juha Kronqvist, Kari A. Hintikka, Auli Harju, Reeta Pöyhkäri & Petri Kola 2011. *Social Media for Citizen Participation: Report on the Somus Project*. Helsinki: VTT. Haettu osoitteesta <http://www.vtt.fi/inf/pdf/publications/2011/P755.pdf> [Luettu 23.3.2018]

”One billion – key metrics” 2012. *Facebook Newsroom*. Haettu osoitteesta <https://fbnewsroomus.files.wordpress.com/2012/10/facebook1billionstats.pdf> [Julkaistu 4.10.2012, luettu 7.5.2018]

Papacharissi, Zizi (toim.) 2010. *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*. New York: Routledge.

Penttinen, Maija 2012. *Facebook ja verkkovaikuttaminen: Ideologinen ryhmittäminen sosiaalisessa mediassa*. Jyväskylän yliopisto. Historian ja etnologian laitos. Kandidaatintutkielma.

Porteus, Ann (ei päiväystä): *Roles People Play in Groups*. Verkkoaineisto. Haettu osoitteesta <http://www.stanford.edu/group/resed/resed/staffresources/RM/training/grouproles.html> [Luettu 23.3.2018]

- Preece, Jenny 2000. *Online communities: designing usability, supporting sociability*. Chichester: Wiley cop.
- Reddick, Christopher G. & Stephen K. Aikins (toim.) 2012. *Web 2.0 Technologies and Democratic Governance: Political, Policy and Management Implication*. New York: Springer. doi: 10.1007/978-1-4614-1448-3\_1
- Rheingold, Howard 1998. *The Virtual Community: Homesteading on The Electronic Frontier*. Elektroninen versio. Haettu osoitteesta <http://www.rheingold.com/vc/book/> [Luettu 19.4.2018]
- Ridell, Seija 2011. *Elämää Facebookin ihmemaassa: Sosiaalinen verkostosivusto käyttäjiensä kokemana*. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8679-1> [Luettu 18.4.2018]
- Ridings, Catherine M., David Gefen & Bay Arinze 2002. Some antecedents and effects of trust in virtual communities. *The Journal of Strategic Information Systems* 11 (3–4): 271–295. doi: 10.1016/S0963-8687(02)00021-5
- Ridings, Catherine M., David Gefen & Bay Arinze 2006. Psychological Barriers: Lurker and Poster Motivation and Behaviour in Online Communities. *Communications of the Association for Information Systems* 18: 329–354. Haettu osoitteesta <http://aisel.aisnet.org/cais/vol18/iss1/16/> [Luettu 20.5.2018]
- Romero, Daniel M., Wojciech Galuba, Sitaram Asur & Bernardo A. Huberman 2011. Influence and Passivity in Social Media. Teoksessa Dimitrios Gunopulos, Thomas Hofmann, Donato Malerba & Michalis Vazirgiannis (toim.), *Machine Learning and Knowledge Discovery in Databases, Part III*, 18–33. Berlin: Springer. doi: 10.1007/978-3-642-23808-6\_2

Ruotsala, Helena 2005. Matkoja, muistoja, mielikuvia - Kansatieteilijä kentällä. Teoksessa Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala (toim.), *Polkuja Etnologian Menetelmiin*, 45–76. Ethnos-toimite 11. Helsinki: Ethnos ry.

Ruusuvuori, Johanna & Liisa Tiittula 2005. Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 9–21. Tampere: Vastapaino.

Saarikoski, Petri, Jaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman 2009. *Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria*. Helsinki: Gaudeamus.

Salman, Aslam 2018. Facebook by the Numbers: Stats, Demographics & Fun Facts. *Omnicores Agency*. Haettu osoitteesta <https://www.omnicoreagency.com/facebook-statistics/> [Päivitetty viimeksi 1.1.2018, luettu 21.4.2018]

Sanastokeskus 2010. Netiketti. *Tietotekniikan termitalkoot*. Haettu osoitteesta <http://www.tsk.fi/tsk/termitalkoot/fi/> [Päivitetty viimeksi 28.12.2010, luettu 10.5.2018]

Sanastokeskus 2017. Sosiaalinen media. *Tietotekniikan termitalkoot*. Haettu osoitteesta <http://www.tsk.fi/tsk/termitalkoot/fi/> [Päivitetty viimeksi 9.10.2017, luettu 17.5.2018]

Saresma, Tuija 2017. Väkivaltafantasiat ja pelon politiikka: sukupuolitetun ja sukupuolittavan verkkovihapuheen luentaa. Teoksessa Sanna Karkulehti & Leena-Maija Rossi (toim.), *Sukupuoli ja väkivalta: lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*, 219–244. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1431. Helsinki: SKS.  
doi:10.21435/skst.1431

Sormanen, Niina & William H. Dutton 2015. The Role of Social Media in Societal Change: Cases in Finland of Fifth Estate Activity on Facebook. *Social Media and Society* 1 (2): 1–16. doi: 10.1177/2056305115612782

Sormanen, Niina, Jukka Rohila, Epp Lauk, Turo Uskali, Jukka Jouhki & Maija Penttinen 2015. Chances and Challenges of Computational Data Gathering and Analysis. *Digital Journalism* 4 (1): 55–74. doi: 10.1080/21670811.2015.1096614

Sormanen, Niina & Epp Lauk 2016. Issues of Ethics and Methods in Studying Social Media. *Media and Communication* 4 (4): 63–65. doi: 10.17645/mac.v4i4.793

Sormanen, Niina, Epp Lauk & Turo Uskali 2017. Facebook's ad hoc groups: a potential source of communicative power of networked citizens. *Communication and Society* 30 (2): 77–95. doi: 10.15581/003.30.2.77-95

Strandberg, Kim 2013. A social media revolution or just a case of history repeating itself? The use of social media in the 2011 Finnish parliamentary elections. *New Media & Society* 15 (8): 1329–1347. doi: 10.1177/1461444812470612

Stranius, Leo & Lasse Laaksonen 2011. *Verkkovaikuttamista 2010-luvulla. Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta* (Selvityksiä ja ohjeita, Oikeusministeriö, 1798-7059; 1/2011). Helsinki: Edita Prima. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-099-2> [Luettu 19.4.2018]

Statista 2018. Survey on top social media in Finland 2017, by gender. Haettu osoitteesta <https://www.statista.com/statistics/762615/survey-on-top-social-media-in-finland-by-gender/> [Luettu 14.5.2018]

Suihkonen, Rai 2018. Eduskunnan puhemiesneuvostossa virinnyt haluja nostaa kansalaisaloitteen allekirjoitusrajaa. *Keskisuomalainen*, 10.3.2018. Haettu osoitteesta <https://www.ksmi.fi/kotimaa/Eduskunnan-puhemiesneuvostossa-virinnyt-haluja-nostaa-kansalaisaloitteen-allekirjoitusrajaa/1120851> [Luettu 17.5.2018]

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2012. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Yhteisöpalvelujen käyttö. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta [http://www.stat.fi/til/sutivi/2012/sutivi\\_2012\\_2012-11-07\\_kat\\_004\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/sutivi/2012/sutivi_2012_2012-11-07_kat_004_fi.html) [Luettu 21.4.2018]

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2017. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta [https://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi\\_2017\\_13\\_2017-11-22\\_fi.pdf](https://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_fi.pdf) [Luettu 19.4.2018]

Theocharis, Yannis & Will Lowe 2015. Does Facebook increase political participation? Evidence from a field experiment. *Information, Communication & Society* 19 (10): 1465–1486. doi: 10.1080/1369118X.2015.1119871

Tse, Hei-man 2008. An Ethnography of Social Network in Cyberspace: The Facebook Phenomenon. *The Hong Kong Anthropologist*, 2: 53–57. Haettu osoitteesta [http://arts.cuhk.edu.hk/~ant/hka/documents/2008/HKA2\\_TSE.pdf](http://arts.cuhk.edu.hk/~ant/hka/documents/2008/HKA2_TSE.pdf) [Luettu 3.4.2018]

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Verkkoaineisto. Haettu osoitteesta <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa> [Luettu 19.4.2018]

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Haettu osoitteesta [http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK\\_ohje\\_2012.pdf](http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf) [Luettu 16.5.2018]

Tönnies, Ferdinand 1979. *Gemeinschaft und Gesellschaft: Grundbegriffe der reinen Soziologie*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Warschauer, Mark 2003. *Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide*. Cambridge: MIT Press.

Wright, Kevin 2012. Similarity, Network Convergence, and Availability of Emotional Support as Predictors of Strong-Tie/Weak-Tie Support Network Preference on Facebook. *Southern Communication Journal* 77 (5): 389–402. doi: 10.1080/1041794X.2012.681003

Östman, Sari & Riikka Turtiainen 2016. From Research Ethics to Researching Ethics in an Online Specific Context. *Media and Communication* 4 (4): 66–74. doi: 10.17645/mac.v4i4.571

## LIITE 1: TERMINOLOGIAA

Määritelmät joko kirjoittajan itsensä koostamia, tai mahdollisuuksien mukaan virallisten termimäärittelyjen mukaisia. Suurin osa määritelmistä perustuu:

**Sanastokeskuksen (TSK) tietotekniikan sanastoon** (määritelmät noudettu TSK:n sähköisestä sanakirjasta osoitteesta <http://www.tsk.fi/tsk/termitalkoot/fi>),

**Sanastokeskuksen (TSK) TEPA-termipankin sanastoon** (määritelmät noudettu TSK:n sähköisestä sanakirjasta osoitteesta <http://www.tsk.fi/tepa/fi/>), sekä

**Tieteen termipankin sanastoon** (määritelmät noudettu osoitteesta <http://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>).

### ARPANET

Advanced Research Projects Agency Network: Yhdysvalloissa alun perin puolustusvoimia varten kehitetty verkosto, jonka pohjalle syntyi nykyinen internetverkosto.

### Blogi

Verkkosivusto, jonka aikajärjestyksessä olevat merkinnät ovat päiväkirjamaisia tai kirjoittajan näkemyksiä käsiteltävästä aiheesta. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

### Facebook

Yhdysvalloissa vuonna 2004 perustettu verkkoyhteisöpalvelu, jossa henkilöillä on mahdollisuus oman käyttäjäprofiilin kautta pitää yhteyttä toisiin käyttäjiin, lisätä kuvia tai julkaisuja, liittyä erilaisiin palvelunsisäisiin ryhmiin tai tarkastella erilaisia sivuja ja tapahtumia. Palvelu toimii osoitteessa [www.facebook.com](http://www.facebook.com).

### Google

Yhdysvaltalainen internetpalveluista tarjoava yhtiö, joka tunnetaan parhaiten hakukonepalvelustaan.

**Google +**

Googlen perustama verkkoyhteisöpalvelu. Sivusto toimii osoitteessa <https://plus.google.com>.

**Etusivu; pääsivu; kotisivu**

Verkkosivu, jolta käsin tietyn verkkosivuston käyttö on tarkoitettu aloitettavaksi. (TSK, päivitetty 18.4.2018, luettu 14.5.2018)

**Internet; netti**

Maailmanlaajuinen avoin tietoverkko, joka ytimeltään perustuu TCP/IP-yhteykskäytäntöjen käyttöön. (TSK, päivitetty 24.2.2017, luettu 14.5.2018)

**Keskustelupalsta; keskusteluryhmä; keskustelufoorumi**

Verkkosivusto tai verkkosivuston osa, joka tarjoaa mahdollisuuden keskustella yhdestä tai useammasta aiheesta. (TSK, päivitetty 24.2.2017, luettu 14.5.2018)

**Kirjautuminen; sisäänkirjautuminen; rekisteröityminen**

Tietojärjestelmän tai sen tietojen käytön aloittaminen käyttäjätunnuksen ja salasanan tai muun käyttäjätunnistuksen avulla. (TSK, päivitetty 1.12.2000, luettu 14.5.2018)

**Käyttäjäprofiili**

Ohjelmiston tai palvelun käyttäjäkohtaiset asetukset, joita käyttäjä hallinnoi yleensä itse. (TSK, päivitetty 25.10.2001, luettu 14.5.2018)

**Laajakaista**

Tietoliikenneyhteys, jonka tiedonsiirtonopeus tietoliikenneverkosta käyttäjälle on suuri. (TSK, päivitetty 10.8.2012, luettu 14.5.2018)

**Linkki**

Tekstissä tai muussa aineistossa oleva määrittäminen, jonka avulla voidaan siirtyä määrättyyn kohteeseen samassa tai toisessa aineistossa. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

**Lurkeri; piilottelija**

Internetkielessä nimitystä käytetään verkkoyhteisöön kuuluvasta ja sen toimintaa seuraavasta henkilöstä, joka ei kuitenkaan osallistu millään tavalla yhteisön tai sivuston toimintaan tai sisällön tuottamiseen. (Tieteen termipankki, päivitetty 27.10.2016, luettu 14.5.2018)

**Mikroblogi**

Blogi, johon voi tehdä vain tekstiviestimäisen lyhyitä merkintöjä. (TSK, päivitetty 12.10.2012, luettu 14.5.2018)

**Netiketti; verkkoetiketti**

Käyttäytymissäännöstö tietoverkkoperustaista viestintää varten. (TSK, päivitetty 28.12.2010, luettu 14.5.2018)

**Pikaviestiohjelma; messenger**

Ohjelma, joka mahdollistaa reaaliaikaisen keskusteluyhteyden keskusteluun pyydettyjen osallistujien kesken. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

**RSS-syöte**

Verkkosyöte, jonka tiedot on tallennettu RSS Advisory Boardin ylläpitämän määrittelyn tai sen edeltäjien mukaiseen muotoon. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

**Sosiaalinen media; yhteisöllinen media**

Tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävä viestinnän muoto, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti käyttäjien tuottamaa ja jakamaa sisältöä sekä luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita. (TSK, päivitetty 9.10.2017, luettu 17.5.2018)

**Trollaus; verkkoprovosointi; nettiprovosointi**

Verkkohäiriköinti, jossa lähetetään ärsytysviestejä keskustelupalstoille tai muihin internetin palveluihin ja jonka tarkoituksena on saada toiset käyttäjät reagoimaan voimakkaasti. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

**Tviitti; twiitti**

Twitterin kautta välitetty lyhyt viesti. (TSK, päivitetty 18.4.2018, luettu 14.5.2018)

**Twitter**

Twitter on verkkopalvelu, jossa on mikroblogin ja verkkoyhteisöpalvelun ominaisuuksia. Käyttäjä voi lähettää tviittejä palvelun verkkosivustolle selaimella tai matkapuhelimella. (TSK, päivitetty 18.4.2018, luettu 14.5.2018)

**Verkkojuttelu; nettijuttelu; chat**

Kahden tai useamman käyttäjän välinen reaaliaikainen viestien vaihto tietoverkossa. (TSK, päivitetty 21.6.2017, luettu 14.5.2018)

**Verkkosivusto; www-sivusto; internetsivusto; nettisivusto; sivusto**

Yksittäisen henkilön tai organisaation tuottama tai tiettyä aihetta käsittelevä verkkosivujen joukko. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

**Verkkoyhteisöpalvelu; internetyhteisöpalvelu**

Palvelu, joka tarjoaa mahdollisuuden ihmisten välisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen tietoverkon kautta. (TSK, päivitetty 28.12.2010, luettu 14.5.2018)

**Web 2.0**

Internetin hyödyntämisessä käytettävät, sosiaalisen median mahdollistavat tietotekniset ratkaisut. (TSK, päivitetty 21.12.2012, luettu 14.5.2018)

**Www-osoite; internetosoite; nettiosoite**

verkkosivun tai verkkosivuston yksilöivä tunnus. (TSK, päivitetty 10.1.2012, luettu 14.5.2018)

## **LIITE 2: HAASTATTELUJEN TEEMALISTA**

### **Taustaa:**

Kuinka usein käyttää Facebookia?

Milloin liittyi Facebookiin ja miksi?

### **Kartoitus:**

Millaisiin ryhmiin kuuluu?

Millaisiin ryhmiin törmännyt?

### **Merkitys ja motivaatio:**

Miksi ja milloin liittyi ryhmään?

Mitä ryhmään kuuluminen merkitsee?

Miten kokee ryhmän jäsenyyden ja yhteisöllisyyden?

Millaisena näkee ryhmien toiminnan verkkoyhteisössä?

Mitä ajattelee viharyhmistä ja onko nähnyt vihapuhetta tai muuta vastaavaa toimintaa omissa jäsenryhmissään?

Mitä ajatuksia tai kokemuksia on herännyt ryhmien julkisuudesta?

Onko pohtinut jäsenyyden sosiaalisia merkityksiä?

### **Ryhmädynamiikka:**

Osallistuuko aktiivisesti ryhmän sisäiseen vuorovaikutukseen (esimerkiksi julkaisujen kommentointi, ryhmän seinälle kirjoittaminen)? Jos ei, miksi? Jos kyllä, miksi?

Millä tavalla ryhmät toimivat?

Jakaako ryhmä usein julkisia tilapäivityksiä? Millaisia ne ovat?

Jakaako itse ryhmän tarjoamaa tietoa omalle ystäväverkostolleen?